

ОЛЕНА ГАЙДАМАКА, НАТАЛІЯ ЛЕМЕШЕВА

МИСТЕЦТВО

5

КЛАС

Олена Гайдамака, Наталія Лємешева

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу
для 5 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
«Генеза»
2022

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 № 140)

Відповідно до модельної навчальної програми «Мистецтво. 5–6 класи»
(інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти
(авторки: Масол Л.М., Просіна О.В.)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

		– завдання і запитання			– переглянь
		– послухай			– виконай
		– заспівай			
		– зобрази			

РОЗДІЛ І. НАРОДНЕ І ПРОФЕСІЙНЕ МИСТЕЦТВО

1. Мистецтво навколо

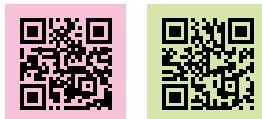
Мистецтво – важлива частина життя кожної сучасної людини. Наприклад, музика сьогодні звучить не тільки в концертних залах. Вона лунає з екранів смартфонів, комп'ютерів, телевізорів. Хвилює та надихає, бадьорить, надає відповідного ритму під час занять фізичними вправами або непомітно створює приємну й затишну атмосферу під час відпочинку. Мабуть, існує секрет її впливу на нас? І ми його зможемо розкрити під час пізнання цього великого мистецтва!

Де у твоєму житті звучить музика? Уяви, що зникло музичне оформлення в мультфільмах, комп'ютерних іграх, телефоні. Що змінилося?

G. Marradi. Only You. A. Вівальді. «Гроза» з концерту «Літо» («Пори року»).

Які літні спогади виникають у тебе під час сприймання цих музичних творів? Порівняй відчуття, яке викликає кожен твір. Чи подібні вони? Завдяки чому це досягнуто? Що можна розповісти про персонажів картин? Які музичні інструменти зображено? Уяви і схарактеризуй музику, яка може лунає з кожної картини.

радісна

сумна

тривожна

спокійна

замріяна

Музика – мистецтво організації музичних звуків.

Музична грамота

Музика є народна і професійна. Твори народної музики не мають автора. Професійну створюють композитори. Залежно від виконання музика буває вокальна та інструментальна. Вокальною називають музику для співу. Латинське слово «вокал» означає голос. Вона може звучати з акомпанементом (музичним супроводом) або без нього (а капела). Інструментальна – музика для виконання на музичних інструментах.

Пригадай, які види спорту поєднують спорт і музику. Що таке аеробіка?

Руханка. «Школа» (музика В. Будейчука, вірші І. Зінковської). (Shock & Сестри Басараби). Ритмічна вправа Clap Clap Sound – MUSICOGRAMA – Percusión Corporal.

Пригадай правила співу. Виконай розспівку. Змінюй темп, характер виконання.

Доб-ро-го ран - ку, гар-но-го дня! На-ша ве - се-ла, мис-тець-ка сі - м'я.

Пісня «Планета дитинства» (ACADEMIX), додаток, с. 130.

Придумай і створи елементарні музичні інструменти для супроводу власного співу.

1. Мистецтво навколо

Роззирнись довкола, що тебе оточує: архітектурні споруди, мурали, скульптури; книжкові ілюстрації; вишивка на одязі; анімація. Усе це – твори мистецтва. Воно впливає на наші емоції: збуджує, заспокоює, спонукає посміхнутись або стривожитися. А ще – спрямовує нашу увагу до краси і досконалості, схиляє до роздумів. І звичайно ж – пропонує різні можливості для творчості.

Віктор Зарецький. Витоки мистецтва

? Поміркуй, чому картина Віктора Зарецького має таку назву. Чим займаються дівчата на картині Оксани Шапкаріної «Вишневий компот»? Поміркуй, чому авторка обрала круглий формат. Із чого, на твою думку, починається картина? Поміркуй, як народжується та втілюється задум художника / художниці. Яку роль відіграє формат картини (вертикальний, горизонтальний тощо)?

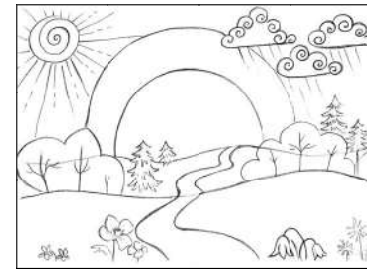
Образотворче мистецтво – відображення дійсності в художніх образах на площині (графіка, живопис) та у просторі (скульптура).
Формат – форма поверхні, на якій виконано зображення.

Робота в групах. Створіть панно на тему «Як гарно було влітку!».

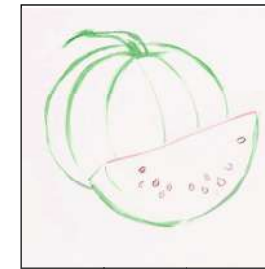
Сходінками до майстерності:

- Висловіть ідеї. Обговоріть задум, сюжет, формат частин і цілого панно.
- Виконайте індивідуальні малюнки (*матеріали за вибором*), спочатку графітним олівцем, а потім – у кольорі. Опрацюйте деталі.
- Об'єднайте відповідні до задуму малюнки у спільну композицію та презентуйте панно одноліткам.

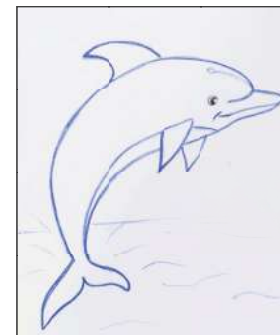
Варіант 1

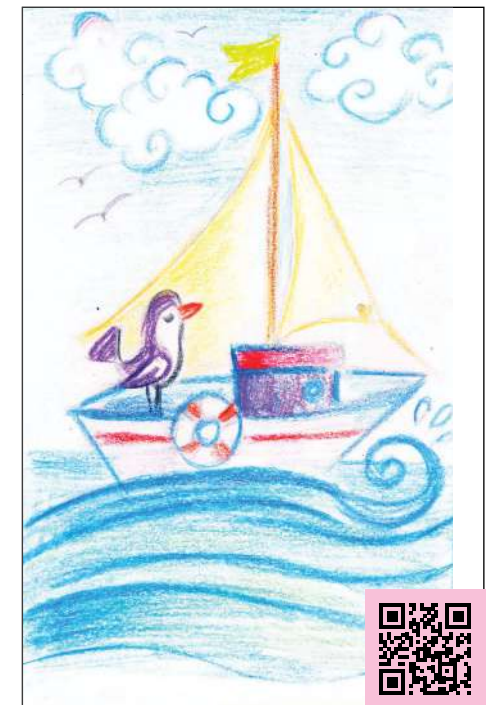
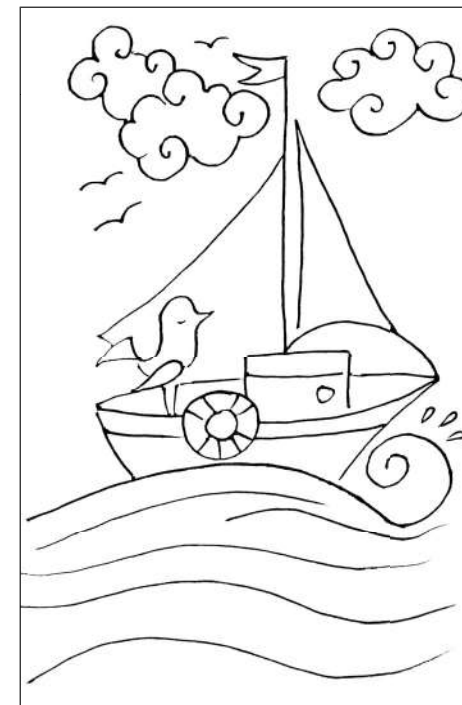
Варіант 2

Варіант 3

Варіант 4

Колективна робота. Обговоріть усім класом, завдяки яким засобам вдалося найкраще втілити свій задум.

? Поміркуй, як часто у твоєму житті ти зустрічаєшся з мистецтвом, чим є мистецтво саме для тебе.

Проект. Створи власний каталог «Земна краса». Упродовж року уважно вдивляйся у красу, що довкола тебе. Збери колекцію світлин (фото, репродукції, малюнки тощо) та розмісти за допомогою доступних тобі сервісів мережі «Інтернет».

2. Народження мистецтва

Як виникло мистецтво? Імовірно, помічаючи певну повторюваність звуків, що линули звідусіль, рухів тварин і природних явищ, наші пращури відчували, що в усьому панують злагодженість і гармонія. Це досягається завдяки ритму. Можливо, саме з ритмічних окриків, що полегшували спільну працю, зародилися й перші пісні.

Майже всі важливі події в житті первісної людини супроводжували обряди, де спів був невіддільний від музики, танок – від пантоміми, костюми – від масок. Отже, у зародку всі види мистецтва існували в нерозривній єдності.

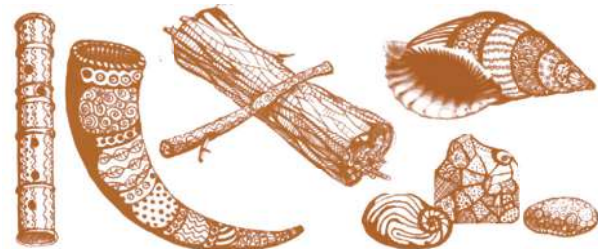
Й. Накада. «Танець дикунів».

Запис звуків природи, співу пташок. **Ж-Ф. Рамо.** «Перегукування птахів».

Порівняй «музику» природи з музичними творами. Якими засобами можна імітувати звуки доквілля?

Із чого тільки людина не видобувала музичні звуки, імітуючи дзюрчання струмка, шум дерев, плескіт хвиль!

Поміркуй, із чого первісні люди могли створювати музичні інструменти. Чим різняться звуки, наприклад, барабана і дудочки? Із чого можна створити музичний інструмент власноруч?

Музична грамота

Пригадай, як записують різну тривалість звуків і пауз.

ЦІЛА

1-i-2-i-3-i-4-i

ПОЛОВИННА

1-i-2-i

ЧЕТВЕРТНА

1-i

ВОСЬМА

1 i

Робота в групах. Відтворіть ритмічні послідовності оплесками чи на ударних музичних інструментах (наприклад, створених власноруч). Презентуйте досягнення кожної групи.

Руханка-імпровізація. Уявіть себе первісними людьми, придумайте рухи і виконайте «Танець» під музику Й. Накади.

Body percussion.

Пісня «Планета дитинства» (ACADEMIX), додаток, с. 130.

Якою, на твою думку, була музика первісної людини? Як вона допомагала їй долати труднощі повсякдення?

Проект. Створи власну фонотеку «Голоси землі». Упродовж року прислухайся до звуків природи – і ти почуєш неповторні «пісні» комах, птахів, звірів, дощу й вітру, озера і поля тощо. Найяскравіші фрагменти «музики» природи запиши на мобільний телефон (чи інші технічні засоби).

На дозвіллі поімпровізуй на музичних інструментах, зроблених власноруч. Створи «звукову картину» (орієнтовні теми «Сонечко», «Злива з громом», «Вітер»).

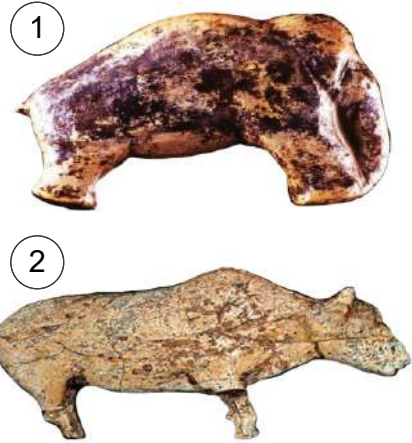

2. Народження мистецтва

Зародження образотворчого мистецтва має свою цікаву історію. Що спонукало людину до образотворення? Можливо, її надихало невиллове бажання передати красу природи, багатство й переливи звуків чи потреба в обміні інформацією.

Наскельний живопис. Франція. Печера Ласко

Прадавні скульптури:
1 – мамонта, 2 – бізона

Що (або кого) зображали первісні художники? Зверни увагу, якими чіткими й виразними є форми та контури тварин на наскельних зображеннях первісних людей. У який спосіб прадавні митці відтворювали форму тварини, м'якість її хутра? Поміркуй, які матеріали вони використовували для створення скульптурних зображень.

глина

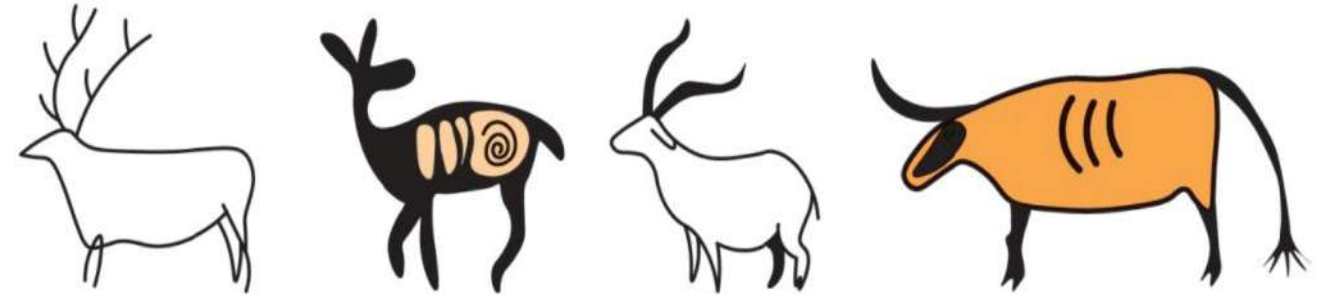
кістка

пластик

камінь

Вправа. Намалюй контури тварин.

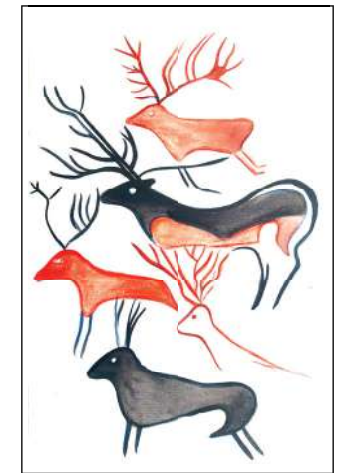
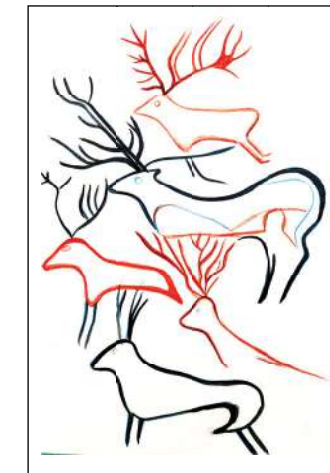
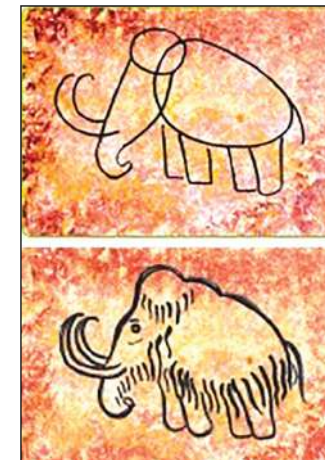
Виконай замальовку тварини, імітуючи роботу первісного художника.

Сходінками до майстерності:

- За бажання можеш зім'яти папір або затонувати його. Це допоможе надати паперу вигляду кам'яної брили.
- Наміть легкою лінією обриси форми тварини.
- Уточни форму тіла тварини, передай характерні деталі.
- Передай кольоровими плямами, короткими лініями особливості забарвлення, м'якість хутра тварини.

Варіант 1

Варіант 2

Які сюжети переважають у наскельних малюнках?

рослинні

тваринні

зображення людей

Якими художніми матеріалами користувалися прадавні художники?

акварель

природні матеріали

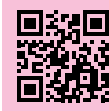
фломастери

Створи розповіді про виникнення різних видів мистецтва. Використай такі фрази: «...у печері біля багаття зібралися...», «на стінах ніби ожили сценки...», «з очеретини (мушлі, тятиви лука) линули звуки...».

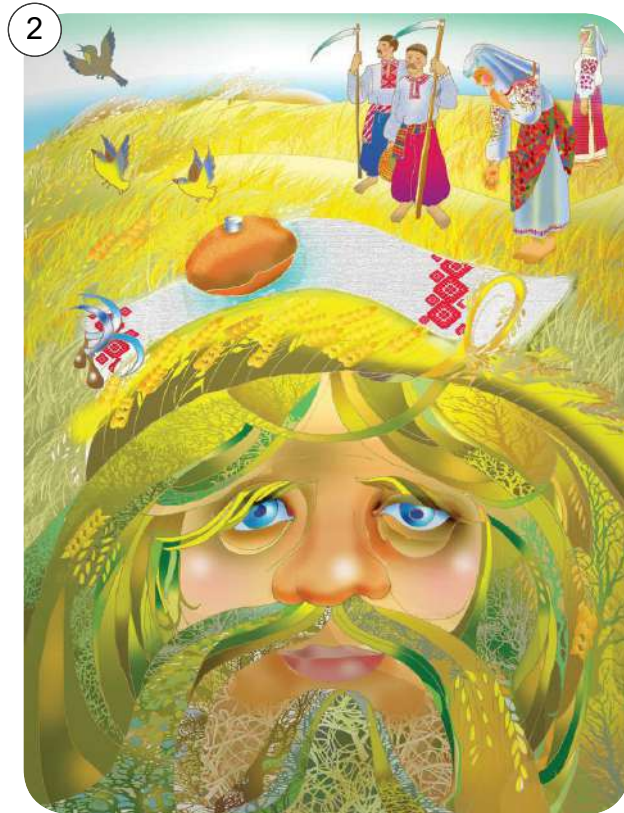
3. Від народних джерел

Мистецтво рухається в ногу із часом! Народні мелодії завжди були популярними, адже вони віддзеркалювали почуття, думки, сподівання людей. І сьогодні музичний фольклор – не спомин давнини. Народні пісенні й танцювальні твори радують нас у повсякденні.

 Веснянка «Шум» (у виконанні етно-гурту «Витинанка», Дар'ї Лепської, гурту GO-A).

 На прикладі української народної веснянки «Шум» поміркуй: народні пісні – це старовинне чи сучасне мистецтво.

Тетяна Зеленченко: 1 – Ряджені і ангел, 2 – Жнива

З давніх-давен люди співали пісень, виконували певні обряди – дії, рухи, пісні. Так вони закликали гарний урожай, милість сил природи. Дякували природі, землі, сонцю та возвеличували їх. У різні пори року співали відповідні пісні, які із часом отримали назву *календарно-обрядові*.

 Про що можна дізнатися з картин Тетяни Зеленченко? Поміркуй, які календарно-обрядові пісні співають персонажі картин. Поясни.

жниварські

веснянки

колядки

купальські

щедрівки

Ритм завжди визначав наше існування: ритмічно стукає наше серце, чергуються день–ніч, пори року... Ритмічна послідовність є в оздобленні одягу та житла, у віршах, мелодіях, рухах танців.

 Пригадай календарно-обрядові пісні. Визнач, що не змінюється під час повторення заспіву і приспіву. Поміркуй, чи закладено в куплетній формі ритм. Поясни.

Заспів

приспів

заспів

приспів

заспів

приспів

 Робота в групах. Оберіть для кожної групи музичний фрагмент. У яку пору року виконують цю пісню? На музичних інструментах презентуйте виконання ритму.

1

Ви - йди, ви - йди, со - неч - ко, на ді - до - ве по - леч - ко,
На ба - би - не зіл - ляч - ко, на на - ше по - двір' - яч - ко.

2

Гей, на І - ва - на, гей, на Ку - па - ла, гей, гей, гей!
Крас - на дів - чи - на до - лю шу - ка - ла, гей, гей, гей!

3

Ви - йшли в по - ле ко - са - рі — ко - сить ран - ком на зо - рі.

СПІВАНОЧКА

Українська народна пісня

Спі-ва-ноч-ки-скла-да-ноч-ки, ми вас не скла - да - ли, скла - да - ли вас
Ко - ло-мий-ку за - спі - ва - ти, ко - ло - мий - ку гра - ти. А - би то ту
Приспів
доб - рі лю - ди, ми вас за - спі - ва - ли. А ми со - бі за - спі - ва - ем,
ко - ло - мий - ку лег - ко тан - цю - ва - ти.
та - кі мо - ло - день - кі, бу - дем то - ді су - му - ва - ти, як бу - дем ста - рень - кі.

 Придумай танцювальні рухи для супроводу пісні. Дізнайся, які календарно-обрядові пісні знають і співають у твоєї родині.

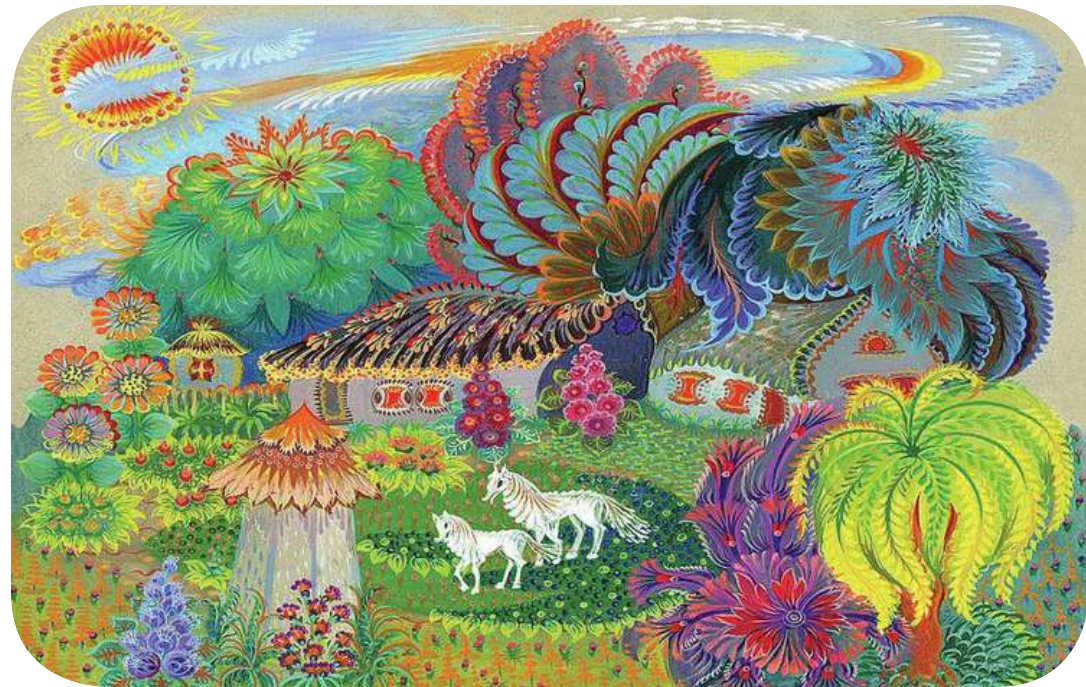
3. Від народних джерел

Народне декоративне мистецтво популярне в усі часи. У кожного народу воно особливе, бо в ньому відтворюється бачення людиною довкілля, її любов до рідної землі та природи. Як от у петриківських розписах з Дніпропетровщини, які належать до Списку світової культурної спадщини міжнародної організації ЮНЕСКО. Цікаві факти про петриківський розпис можеш дізнатися з відео.

 Яку історію розповідає мурал у Харкові? Що на ньому зображено? Як змінилася будівля завдяки розпису?

Олена Скицюк. Вечірня тиша

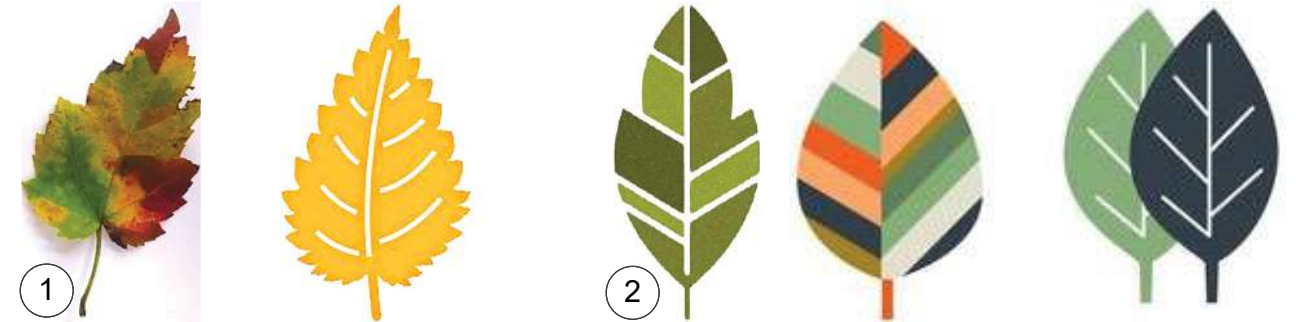
 Які емоції викликає робота Олени Скицюк? Чим особливі зображення рослин, будинків, коней, хмар тощо? Чи можна стверджувати, що народне мистецтво є популярним у наш час? Доведи або спростуй.

 Декоративне мистецтво – мистецтво прикрашання архітектурних споруд, предметів праці, побуту та одягу.

Стилізація – узагальнення і спрощення зображуваних предметів за малюнком і кольором.

Образотворча грамота

У декоративному мистецтві зазвичай використовують *стилізовані* (2) (узагальнені, спрощені) форми, створені на основі реальних (1) зображень фігур і предметів. Стилізація акцентує найбільш характерні риси об'єкта зображення, його форми та кольору.

 Створи композицію для оздоблення приміщення зі стилізованих паперових листочків. З особливостями створення прикраси ознайомся з відео.

 На дозвіллі досліди стилізовані зображення на речах повсякденного вжитку твоєї родини.

4. Від народних джерел

1

Українське народне мистецтво знане й шановане у світі. Зокрема, козацькі пісні Дніпропетровщини внесено до Списку світової культурної спадщини міжнародної організації ЮНЕСКО.

Народні пісні звучать у виконанні знамих музикантів на різних континентах, надихають професійних митців та мисткинь на народження нових музичних шедеврів.

2

1 – Марія Приймаченко. Лежень ліг під яблуню;

2 – Марфа Тимченко. Засвіт стали козаченьки

Народні пісні різноманітні: *родинні* відтворювали побут, працю, родинні свята. У *жартівливих* і *сатиричних* – висміювалися негативні риси людини, у *ліричних* – співалося про кохання, людську долю. *Думи* та *історичні пісні* оповідали про героїчні сторінки нашої історії.

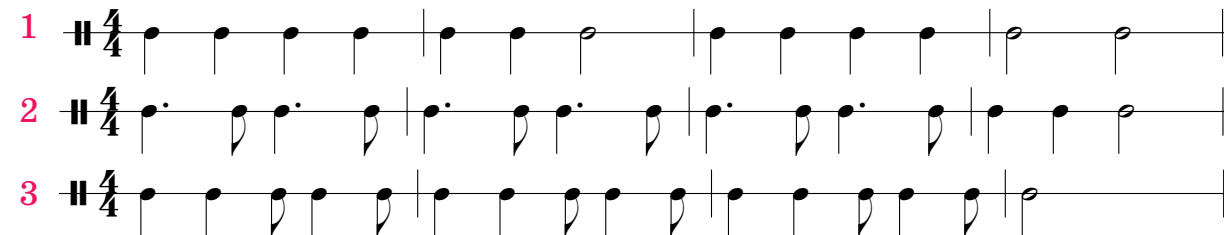
«Грицю, Грицю, до роботи». «Засвіт встали козаченьки» (NAVKA).

До яких видів народних пісень належать ці пісні? Який із творів народних художниць суголосний за змістом з піснею про Гриця? Порівняй емоції, які викликає пісня «Засвіт встали козаченьки» та картина Марфи Тимченко. Чим характерні зображення на картинах?

Музична грамота

У ритмів різні характери. Рівномірний ритм (1) дарує відчуття спокою та розміреності. Мелодія з пунктирним (2) набуває загостреного характеру. А якщо в ритмі є синкопа, він стає нестійким, уривчастим (синкопованим) (3).

Українська народна пісня «Ой, ходить сон» (у виконанні Квітки Цісік). Джордж Гершвін. «Колискова» з опери «Поргі та Бесс».

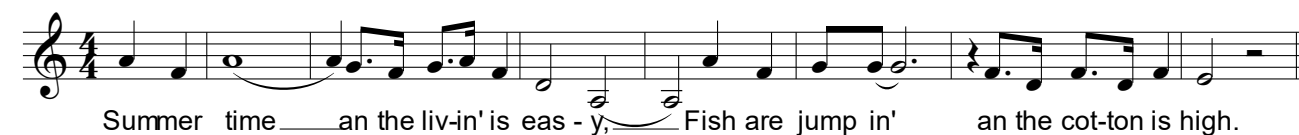

ОЙ, ХОДИТЬ СОН

Українська народна пісня (обробка Олександра Кошиця)

Джордж Гершвін. «Колискова» (фрагмент)

Відтвори ритми пісень. Порівняй їх мелодії (характер, темп, динаміку, ритм). Наспівай до вірша Л. Курлич довільну мелодію. Який темп ти обереш (швидкий чи повільний), яку динаміку (гучну або ледь чутну)?

Небо синє, хмари сині,
Зорі сині, синій світ...

Спи, дитино, спи, мій сину,
В синім небі зірка спить.

Ритм

впорядковане чергування звуків

узгодженість певних елементів – мовних, зображальних тощо

чергування однорідних елементів зображення

На дозвіллі послухай колискові у виконанні гурту La VIVO. У чому особливість виконання? Досліди ритми твоїх улюблених пісень чи музичних композицій.

4. Від народних джерел

Україна відома у світі народним мистецтвом, талановитими митцями та мисткинями – художниками й художницями, музикантами й музикантками, народними майстрами й майстринями, які прославили нашу країну далеко за її межами.

Народне мистецтво є підґрунтям професійного мистецтва. Професійні майстри черпають натхнення для творчості з мистецької криниці свого народу.

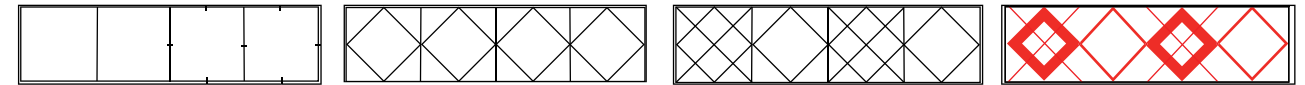

? Схарактеризуй орнаменти. Назви їх елементи. Що «розповіли» тобі елементи орнаментів кімоно «Україна», яке створили японські майстри до Олімпійських ігор 2021 року в Токіо, та пам'ятника українській писанці в Канаді? Роздивися зразки різних орнаментів на сучасних виробах. Обговори з однолітками особливості розміщення орнаментів на речах. Пригадай, що тобі відомо про орнаменти.

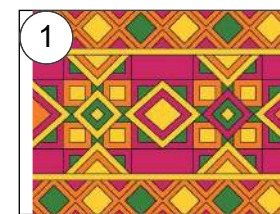

Образотворча грамота

Часто народні митці та мисткині оздоблюють речі орнаментами. Орнаменти будуються на ритмічному чергуванні елементів. Наприклад,

Якщо елементами орнаменту є лінії та геометричні фігури, він називається *геометричний* (1), якщо декоративно перероблені квіти, листя, плоди й інші частини рослин – *рослинний* (2), якщо мотив – птахи і тварини, то *тваринний* (зооморфний) (3).

Виконай стрічковий орнамент, «співзвучний» колісковій.

Сходінками до майстерності:

- Розкресли смужку на рівні частини.
- Наміть загальну форму елементів орнаменту в кожній частині.
- Промалуй елементи орнаменту. Виконай орнамент у кольорі.

Орнамент – візерунок, побудований на ритмічному чергуванні елементів.

Згадай, що таке ритм. Як він виявляється в музиці та образотворчому мистецтві? Розглянь елементи орнаментів у твоєму одязі. Вислови припущення, про що вони розповідають.

5. Мистецтво і спілкування

Твори різних видів мистецтва, «спілкуючись» з нами своєю мовою, відображають довкілля, настрої, емоції. Імовірно, першим «музичним інструментом» був людський голос. Адже щонайперше людина може виявляти свої почуття й переживання через спів. Це – *вокальна музика*. Її виконують народні і професійні співаки. У професійному мистецтві композитори створили багато незабутніх зразків вокальної музики.

Вокальні твори можуть звучати з інструментальним супроводом (аккомпанементом) або без нього – а капела.

 Й. С. Бах. «Арія» (у виконанні вокального ансамблю «LINHA SINGERS» та гурту ManSound).

 Порівняй звучання твору в різних виконаннях. Який з них звучить з аккомпанементом, який – а капела? Які співацькі голоси ти чуєш (чоловічі, жіночі)? Які думки й почуття наповнюють персонажів картин Анни Салівончик «Щастя з нічого» та «Янгол-охоронець»? Демонстрацію якої з них ти озвучиш твором Й. С. Баха?

 Руханка «Друзі» (музика В. Будейчука, вірші Ірини Зінковської).

 Придумай рухи для супроводу пісні. Поміркуйте разом, яке спілкування має бути між друзями та подругами.

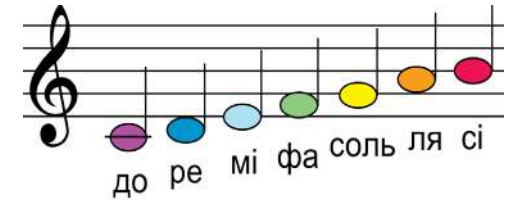
 А капела – спів без супроводу.

Музична грамота

Музичний твір ми щонайперше «впізнаємо» завдяки *мелодіям*. Вони, як лінії в образотворчому мистецтві, різного характеру. Одні плавні й наспівні, інші – грайливі, такі, що ніби підстрибують. А ще – стрімкі, зворушливі, енергійні, грізні...

 Пригадай запис нот і прочитай текст. Які з нот не використано?

Інтонаційні мелодії ваблять усіх, хто уважно слухати. Вони змінюють, перетворюють настрій: дарують усмішки, змушують сумувати, бадьорять, впливають на наше здоров'я. Мабуть, вони знають секрет шляху до задоволення, щастя і добра.

ВЕСЕЛІ НОТИ

Музика та вірші Ігора Танчака

По-спі-ша-ють на ро-бо-ту ко-жен день ве-се-лі но-ти у трам-ва-ї, у так-сі:
7
Приспів
до, ре, мі, фа, соль, ля, сі. Сім в ве-сел-ки ко-льо-рів, в тиж-ня сім щас-ли-вих днів,
13
но-ток сім – це зна-ють всі: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі! І спі-ва-ють, і тан-
20
цю-ють, і по ву-ли-ці кро-ку-ють!

Сходінками до майстерності:

• Під час співу чітко й коротко вимовляй приголосні звуки. Стеж, щоб звучали закінчення слів.

 Що тобі відомо про вокальну музику? Передай рисунок мелодії своєї улюбленої пісні за допомогою ліній відповідного характеру (товсті – тонкі, плавні – ламані, довгі – короткі).

5. Мистецтво і спілкування

Як мелодична лінія «малює» в нашій уяві різноманітні музичні образи, так лінії і плями в **графіці** відтворюють задуми художників у виразних рисунках. Це може бути швидка замальовка з натури, підготовча робота до творів живопису (скульптури чи архітектури), а також самостійний завершений твір, що належить до станкової (оригінальної) графіки. Мова графіки чітко «говорить» до нас лініями, плямами, світлотінню, контрастом.

Лінійне мистецтво *Джеофа Слетера*

? Простеж за лінією в пейзажі, зверни увагу, як вона змінює колір, як пов'язує між собою небо, воду, землю, маяк. Які лінії – прямі, хвилясті, ламані використав художник? Як характер ліній впливає на створення настрою?

Графіка – вид образотворчого мистецтва, основними засобами виразності якого є лінія, пляма, тон.

ВИДИ ГРАФІКИ ЗА СПОСОБОМ ВИКОНАННЯ

станкова (оригінальна)

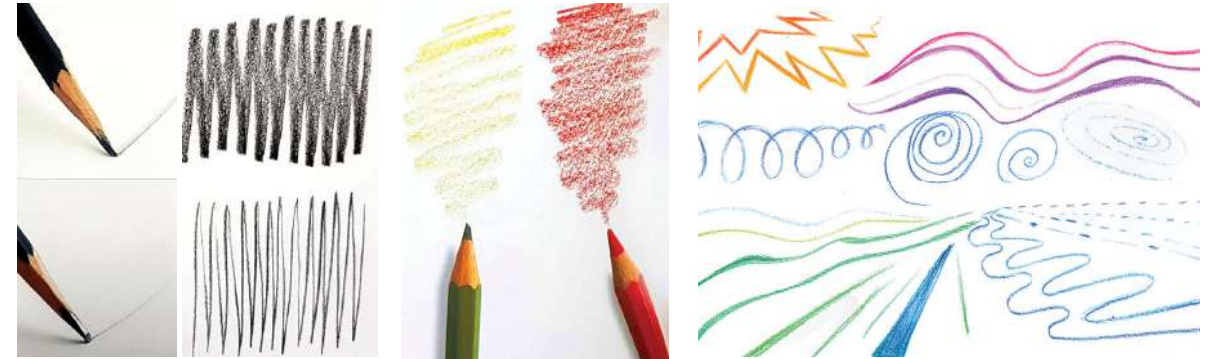
друкована (тиражна)

комп'ютерна (цифрова)

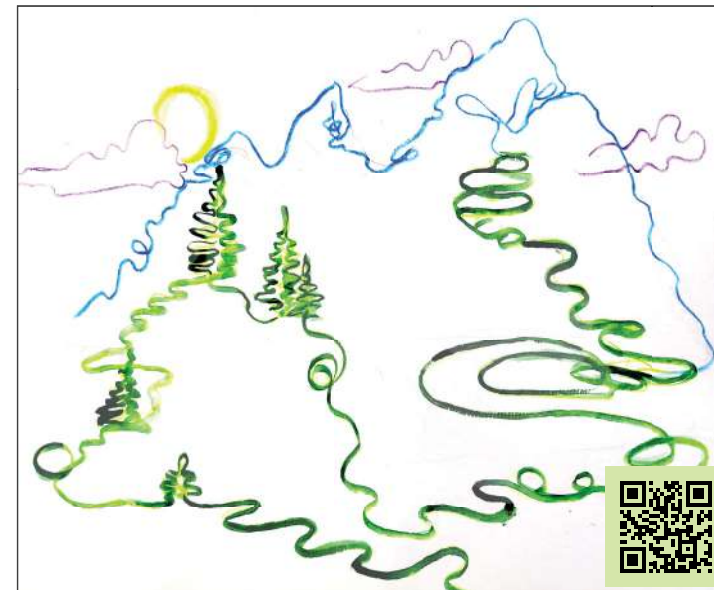
Образотворча грамота

Для створення графічних зображень часто використовують олівці: графітні (прості) та кольорові, одноразові й механічні та ін. Тверді олівці Т(Н) призначені для передачі світлих тонів і промальовування деталей тонкими лініями. М'які М(В) – для нанесення світлотіні, розтушовування тощо.

Вправа. Поекспериментуй графічними матеріалами: проведи різні лінії. Проводь лінію одним рухом, не зупиняючись; не зловживай гумкою. Легкі лінії утворюй твердими або середньої твердості олівцями, товсті – м'якими й дуже м'якими.

Виконай рисунки. Не відриваючи олівця від паперу, намалюй лінією морські хвилі, пухнасті хмаринки, гірські вершини тощо. Добери назву роботі.

Робота в групах. Дослідіть та обговоріть, як за допомогою різних ліній можна створити художні образи: сумні й радісні, тривожні й спокійні, величні й прості.

? Якою мовою «говорить» графіка? Назви засоби її виразності. Порівняй графічну лінію і мелодію в музиці. Наведи приклади. На дозвіллі спробуй створити однією лінією зображення дощової хмаринки, осіннього дерева.

6. Мистецтво і спілкування

Музична грамота

Чи міркувалося тобі, завдяки чому ми розуміємо різні відтінки емоцій? Звичайно ж, усі ми розрізняємо жарти, пестоші чи погрози. Можемо говорити плавно, ніжно або грізно і в'їдливо. Усе залежить від інтонації!

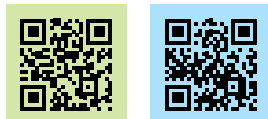
Між словесною і музичною мовами є багато спільного. Під час усного мовлення обмінюються інформацією за допомогою слів та голосу, який може звучати по-різному. У музичній мові інтонація є основою мелодії, бо визначає її неповторний характер.

1 – Катя Дудник. Таре Туаре; Джим Дейлі: 2 – Суперечка, 3 – Турбота

Що можна розповісти про персонажів кожної картини? З якими інтонаціями можуть звучати діалоги хлопчиків і дівчаток? А якщо уявити, що вони заспівали, якими будуть їхні музичні інтонації?

М/ф «Холодне серце», «Піноккіо» (фрагменти).

Схарактеризуй і порівняй музичні фрагменти. У якому з них звучали інтонації неспокою, тривоги, а в якому – грайливості, веселості. Як «допоміг» музичний супровід посилити емоційне сприйняття співу?

Різні способи виконання мелодії (плавно, зв'язно чи уривчасто, гостро) можливі завдяки різним *штрихам*. Для кожного з них є певний значок – позначка, що вказує, як саме потрібно виконувати звуки: коротко, зв'язно, важко тощо.

Пригадаймо декілька найуживаніших: *legato* (*legato*) – зв'язно, *nonlegato* (*nonlegato*) – роздільно, *staccato* (*staccato*) – відривчасто.

Послухай або виконай музичні інтонації. Які емоційні стани вони можуть утілювати?

спокій сум бадьорість радість

До тексту придумай різні за характером і настроєм мелодії, наприклад, радісну, печальну, грізну, дратівливу тощо. Поміркуй, завдяки чому ти можеш створити такі різні музичні образи.

У МЕНЕ НАСТРІЙ ОСЬ ТАКІЙ!

Пісня «Веселі ноти» (музика та вірші І. Танчака), додаток, с. 132. Виконуй пісню, використовуючи різні штрихи.

Штрих

Спосіб видобування звуків голосом чи на інструменті

Короткий рух, коротка лінія, що виконується одним рухом руки

На дозвіллі поекспериментуй: вислови будь-яку фразу з різними емоціями (журба, сумнів, радість, незадоволення). Рухами, жестами допоможи передати різні емоційні стани.

6. Мистецтво і спілкування

Обмінятися інформацією, виразити свої почуття в образотворчому мистецтві можна мовою графіки через штрихи. Вона може «розповідати» про форму поверхні, створити ілюзію об'єму, передати характер тощо.

Морган Деніс. Це мудра дитина

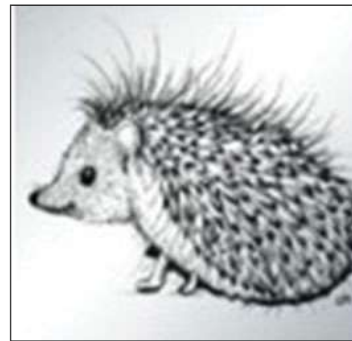
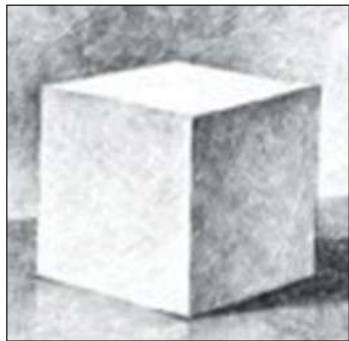

Сюй Сінці

? Що тобі «розповіла» про тварин мова графіки? Схарактеризуй зображення. Які емоції в тебе викликають художні твори? Яке «спілкування» між тваринами відтворили художники? Чим особлива техніка штрихування?

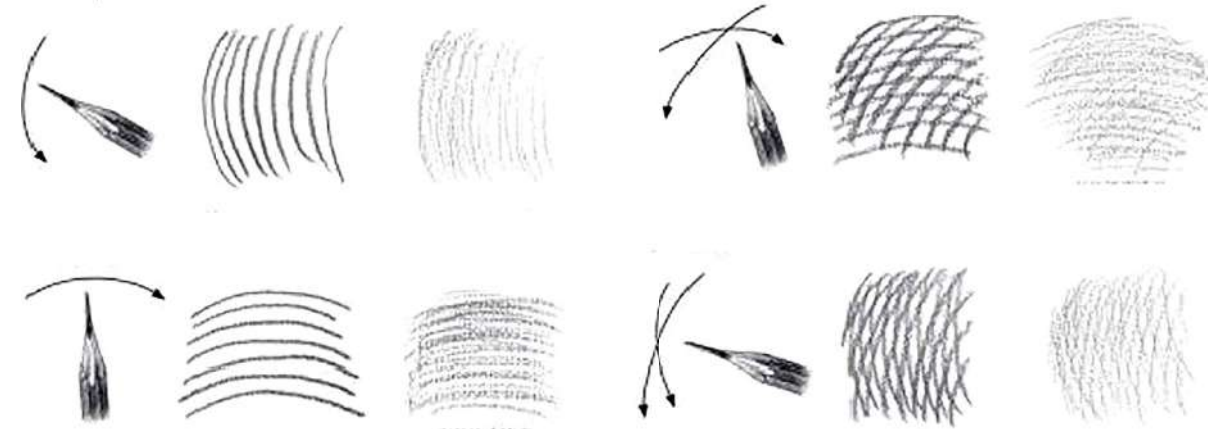
Досліди, як різними штрихами можна передавати враження об'ємності зображень, відобразити різницю в освітленні граней куба та округлість яблука, колючість їжака. Зверни увагу на способи нанесення штрихів та як ними відтворено світло, тінь, об'єм зображуваного.

Знайди на зображеннях відтворені штрихами освітлену й затемнену частини та тіні від предметів.

Образотворча грамота

Штрихи бувають різні за накресленням і напрямком, зокрема рівні (вертикальні, горизонтальні, похилі), криві, дугоподібні, хвилеподібні тощо. Вони мають значення лише в їхній сукупності.

! Намалюй тварин (графітний олівець, кольорові олівці). Спробуй відтворити мовою графіки їх характер.

Сходінками до майстерності:

- Під час виконання штрихування не повертай малюнок.
- Обирай напрямок штрихів так, щоб він найбільше підкреслював форму зображення.
- Учися вести штрихування згори вниз і зліва направо, якщо ти правша, і навпаки – якщо шульга.

Варіант 1

Варіант 2

Варіант 3

? Наведи приклади застосування поняття *штрих* у різних видах мистецтва. Порівняй виразальні можливості штрихів та ліній.

7. Мистецтво і довкілля

Ян Ван Кессель Старший.
Хор птахів

Природа, як справжня мисткиня, оточує нас своєю красою і турботою. І сьогодні від кожного та кожної з нас залежить, чи буде дзвеніти пісня птаха і голос прозорих струмків, чи радітиме зір від зелені полів і лісів та сині неозорого неба, чи побачать майбутні покоління нашу планету блакитною та зеленою.

Митці не стоять осторонь та активно звертають увагу на проблеми екології. Серед іншого відбуваються різні заходи – концерти, благодійні акції, де лунає сольна і хорова музика. Вона лине в душі людей, наповнюючи їх красою і світлом.

«Діти землі» (музика та вірші І. Терлецької, у виконанні хору «Жайвір»). Дж. Раттер (John Rutter) «За красу землі».

Порівняй звучання дитячих хорів. Звучало одноголосся чи багатоголосся? Схарактеризуй музику творів. Який музичний супровід хорового звучання?

оркестр

синтезатор

а капела

фортепіано

Як художник відобразив хор птахів? Поміркуй, як може звучати цей «співочий колектив». Яке має бути звучання хору?

Хор – великий колектив співаків. Дуже важливою для хорового звучання є **гармонія** – «співзвуччя» всіх голосів.

Хори є однорідні (дитячі, жіночі, чоловічі) та змішані; одноголосні, дво-голосні... багатоголосні. За манерою виконання – академічні та народні. Хор може співати а капела та з акомпанементом.

Хормейстер (хоровий майстер) – керівник хору, його диригент.

Гармонія

Співзвуччя, елемент музичної мови

Поєднання художніх засобів у мистецтві

Єдність частин цілого в художньому творі

Музична грамота

За висотою співацькі голоси розподіляють на високі, середні та низькі. Висота, сила, забарвлення голосу мають важливе значення для створення музичних образів. Тендітність і ніжність краще передає сопрано, а мужність і рішучість – бас або баритон.

Всесвітньовідомою українською співачкою була Соломія Крушельницька (сопрано).

«Родимий краю» (у виконанні С. Крушельницької).

ЗЕЛЕНИЙ СВІТ

Музика А. Мігай Вірші Н. Кулик

4
 Ти не-мов до-вір-ли-вий ме-те-лик, що в піль-мі злі-та-є на во-
 4 При-га-дай со-лод-кі сни ди-тя-чі, ко-лис-ко-вий спів се-ми віт-
 7 гонь. За-хис-ти від згу-би світ наш лю-бий, ві-ді-
 7 рів. Па-м'я-тай, що ма-єш бу-ти вдяч-ним то-му
 11 приспів
 грій теп-лом сво-їх до-лонь. Наш зе-ле-ний світ, криш-та-
 11 сві-ту, що те-бе зрос- тив.
 15 ле-ві рі-ки, ок-са-мит п'ян-ких но-чей. Наш зе-ле-ний світ збе-ре-
 жи по-ві-ки не для се-бе, для ді-тей!

Які відкриття відбулися для тебе? На дозвіллі досліджуй, яка музика лунає навколо тебе, як митці впливають на збереження довкілля.

7. Мистецтво і довкілля

Мистецтво допомагає усвідомити важливість збереження довкілля, дбайливого ставлення до природних ресурсів. Твори графічного мистецтва – рекламні плакати, афіші, поштові марки, газети, журнали, брошури, етикетки... – можуть містити інформацію екологічного змісту. Ці твори належать до **прикладної графіки**.

Ця прекрасна земля!

Від чого застерігає планета Земля у творі Франтишка Чаннера? Поцікався, яку інформацію повідомляє знак із зеленим журавликом. Поміркую, до якого майбутнього закликає людство емблема Міжнародної еко-організації Greenpeace. Пригадай основні засоби виразності графіки. Поміркую, чому для відображення найхарактернішого, для створення дуже виразного образу графіки використовують техніку силует. Яку роль відіграє контраст у силуеті?

ВИДИ ПРИКЛАДНОЇ ГРАФІКИ

книжкова (ілюстрації, декоративні елементи книги)

плакатна (плакати, банери, білборди)

художньо-виробнича (етикетки, поштові марки, грамоти)

Силует – вид графічної техніки, однотонне площинне зображення фігур і предметів.

Образотворча грамота

Силует, як і лінія, відображає форму предмета. Силуетні зображення розміщують на контрастному за кольором тлі. Контраст посилює сприйняття зображень.

Вправа. Варіант 1. Виріж з кольорового паперу силует по лінії обрису та наклеї на основу.

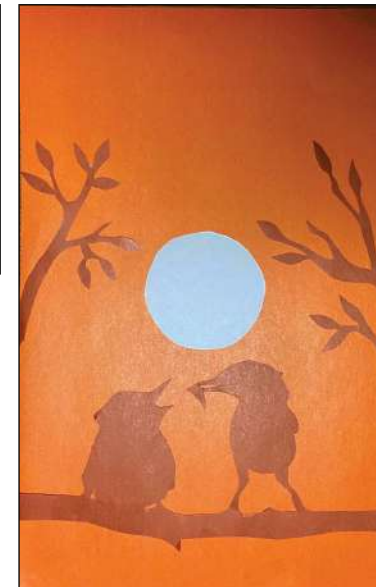
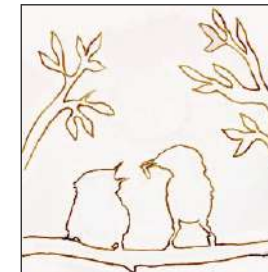
Варіант 2. Окресли лінією форму, зображення (або тло) зафарбуй суцільною плямою.

Створи композицію, що привертатиме увагу до проблем екології, в техніці силует (за вибором: фарби або кольоровий папір).

Сходінками до майстерності:

- Виконай кілька замальовок-пошуків.
- Обери найвдалішу композицію.
- Добери контрастне тло.

Наведи приклади контрасту в різних видах мистецтва.

Коллективне мінідослідження «Екологія рідного краю»: дослідіть стан екології вашої місцевості. Результати досліджень висвітліть у малюнках.

8. Мистецтво і довкілля

У різні часи люди співали, виливаючи свої емоції, думки та мрії в пісні. Виконували вокальні твори а капела та під супровід музичних інструментів. З розвитком технологій інструменти змінювались, з'являлись нові технічні звукові пристрої. Тож зараз поряд із традиційними звучаннями ми можемо чути звуки, утворені завдяки різним технологіям.

Мелодії вокальних творів можуть ретельно проспівуватися або звучати речитативом (напівспів і напіврозмова). Вокальні твори зазвичай пишуть на віршовані тексти, але їх можуть співати і без слів, протягуючи голосний звук або склад – вокалізом.

 К. Меладзе. «Квітка-душа» (Н. Матвієнко). Г. Доницетті. Арія Діви Плавалагуни (з к/ф «П'ятий елемент» та у виконанні Соломії Лук'янець).

 «We Sing» Jim Papoulis.

 Схарактеризуй мелодію вокальних творів. Обери відповідне: енергійна, плавна, зворушлива, впевнена, стрімка, стримана, граціозна, маршова. У якому з творів звучав речитатив? Поміркуй, чому в Арії Діви Плавалагуни творці фільму ввели синтетичний вокал. Поділися думками, що виникали в тебе під час слухання хору «We Sing». Що відбувається на картинах? Яка музика могла б звучати у виконанні персонажів картин (героїчна, сатирична, лірична)?

Музична грамота

Пісні виконують з інструментальним супроводом чи а капела. Співати можуть солісти, ансамблі, хори.

соліст

ансамбль

хор

 А. Комлікова. «Ми – майбутнє» (гурт «SUNRISE»).

 Колективна робота. Створіть пісню на вірші Мирослави Маслянки. Оберіть солістів для виконання заспівів речитативом (реп). Приспів виконуйте всі разом (хором).

Час нас-тав зро-зу-мі-ти: ми є ди-на сі-м'я, Ук-ра - ї-на до-мів-ка і тво - я, і мо-я!

1. Ясне сонечко сходить –
Ранок нового дня.
Хто про землю буде дбати,
Як не ти і не я? *Приспів*
2. Приберемо довкола
Всі під'їзди, двори.
Хто це може зробити?
Тільки я, тільки ти! *Приспів*
3. Озеленимо сквери,
Парки, літні сади.
Хто це може зробити?
Тільки я, тільки ти! *Приспів*
4. Якщо будемо любити
Україну свою,
Розцвіте рідна ненька,
Як калина в саду. *Приспів*

 Пісня «Зелений світ» (музика А. Мігай, вірші Н. Кулик), додаток, с. 132. Виконайте пісню, чергуючи спів солістів (заспів) і хору (приспів).

 Розглянь сучасне обладнання для студій звукозапису. На дозвіллі поцікався роботою звукорежисера.

Портативна студія звукозапису

Мікрофони

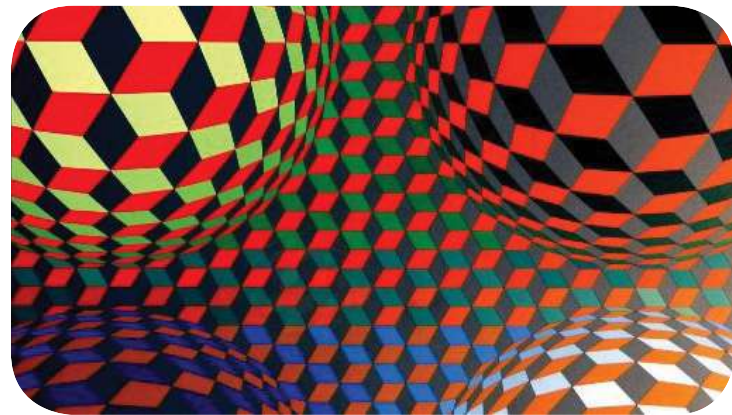
Мікшерний пульт

8. Мистецтво і довкілля

Чи відомо тобі, що заставки для екрана гаджета, фото з фантастичним тлом, рекламні ролики тощо – це комп'ютерна (цифрова) графіка. Їй доступні всі засоби виразності графічного мистецтва. Завдяки комп'ютеру та спеціальним програмам можна створювати (або оцифровувати) зображення, редагувати їх, обробляти, зберігати, обмінюватися ними в інтернеті.

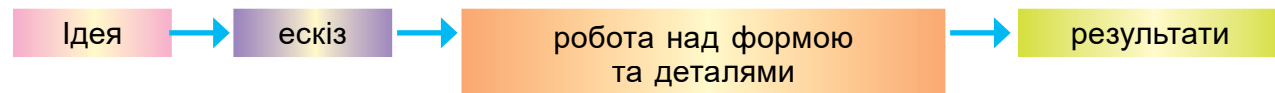
Чим особливі композиції художника Віктора Вазарелі? Що, на твою думку, допомогло митцю передати ілюзію об'єму, руху та досягти гармонії?

Зображення двовимірної графіки малюють спеціальним пером на графічному планшеті й відображають на моніторі комп'ютера у вікні графічного редактора.

Відтворити тривимірне зображення у вигляді двовимірного допомагають уміння моделювати, накладати текстури, налаштовувати освітлення.

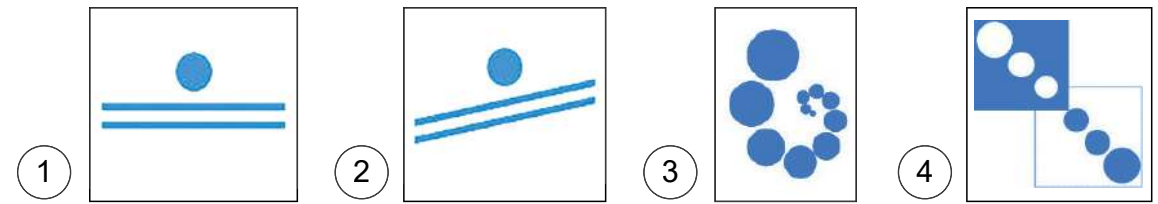
Алгоритм роботи комп'ютерного графіка

Комп'ютерна графіка – вид візуального мистецтва. Її зображення створюють, перетворюють, оцифровують, обробляють і поширюють за допомогою комп'ютерної техніки.

Образотворча грамота

Статична композиція (1) створює враження нерухомості. Динамічні (2–4) – внутрішньої динаміки та руху.

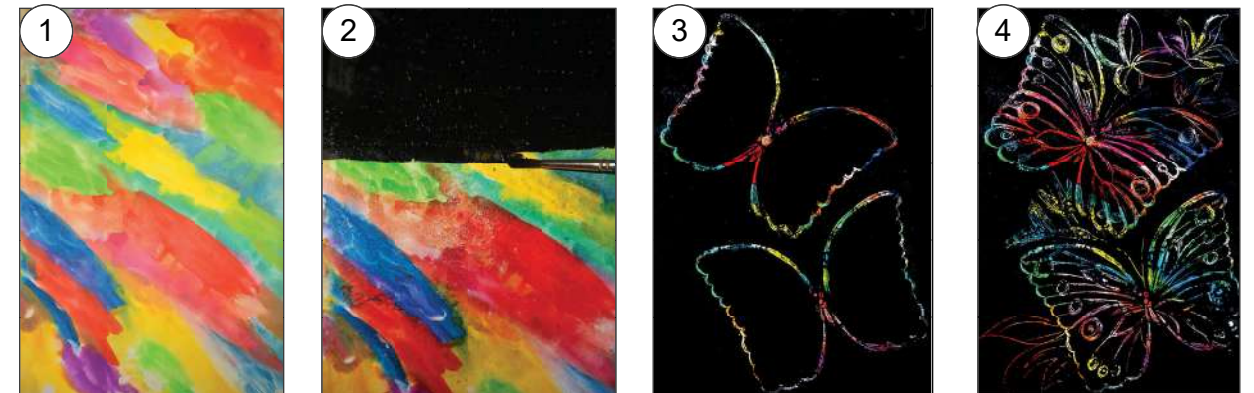
Розглянь зразки композицій. Визнач статичну. Досліди, як можна створити враження руху через різне розташування однакових елементів (ритмічно, похило). **Робота в групах.** Розташуйте паперових метеликів на площині в різні способи. Дослідіть, які враження переміщення метеликів утворюються в композиціях.

Створи динамічну композицію в техніці гратаж (картон, свічка, пензель, гуаш, рідке мило, гостра паличка).

Сходишками до майстерності:

- На цупкий папір нанеси кольорові плями (акварель), після висихання всю площину аркуша натри свічкою (1). Укрий шаром суміші розчину гуаші з рідким милом (2).
- Після висихання гострою паличкою видряпай зображення (3, 4).

Досліди, чим особлива робота комп'ютерного графіка. Поділися з рідними своїми відкриттями щодо переваг (або недоліків) комп'ютерної графіки.

9. Різнобарв'я багатоголосся в мистецтві

Чи можуть звуки бути різнобарвними, а кольори – багатозвучними? Саме про це ми разом будемо дізнаватися.

За тисячі років створено безліч музичних інструментів, різних за розміром, формою, матеріалом, способом видобування звуків. І кожен з них має свій неповторний «голос» з особливим забарвленням – **тембром**, який впливає на сприйняття нами музики.

Едвін Олаф. Хлопчик грає на флейті Костянтин Разумов. День натхнення

Йоганн Себастьян Бах. «Жарт» (флейта, скрипка, валторна, електрогітара, на вибір).

Що тобі «розповіли» картини про юних музикантів та музиканток? Які музичні інструменти зображено? Які емоції викликає музичний твір? Який темп його виконання? Які музичні інструменти звучали? Схарактеризуй їхні тембри.

Тембр ніжний затемнений дзвінкий м'який різкий

Темп швидко повільно дуже швидко помірно дуже повільно

Тембр – забарвлення звука голосу або інструмента.

Темп – швидкість виконання музики.

Музична грамота

Найчастіше музичні інструменти поділяють на струнні, духові, ударні. У *струнних* звуки виникають від коливання струн; у *духових* – від руху повітря; в *ударних* – від ударів по них рукою або паличками. Є інструменти, які поєднують властивості кількох груп, наприклад клавішні. Фортепіано водночас і струнний, і ударний інструмент; баян, акордеон та орган – ударний і духовий.

- Порівняй тембри струнних, духових та ударних інструментів з основними кольорами (жовтим, червоним, синім).
- Використовуючи поєднання тембрів ударних інструментів (бубни, барабани, трикутники тощо), створи звукові «картини», наприклад: «Гроза», «Діалог», «Похід».

РІЗНОКОЛЬОРОВА ГРА

Музика Б. Савельєва Вірші Л. Рубальської

Зран-ку ди - виш - ся в ві - кон - це - до - щик ли - є, як з від - ра, до - щик
зро - бить день ве - се - лим ко - льо - ро - ва на - ша гра, ко - льо -
ли - є, як з від ра, до - щик ли - є, як з від - ра. А - ле -
ро - ва на - ша гра, ко - льо - ро - ва на - ша гра.
Приспів
Ти ж ні - ко - му наш сек - рет не ви - да - вай. ко - льо -
ро - во - го лиш скла ти наз - би - рай, ти при - мруж - ся і три ра - зи по - вер -
нись, по - тім о - чі від - кри - вай і по - сміх - нись.

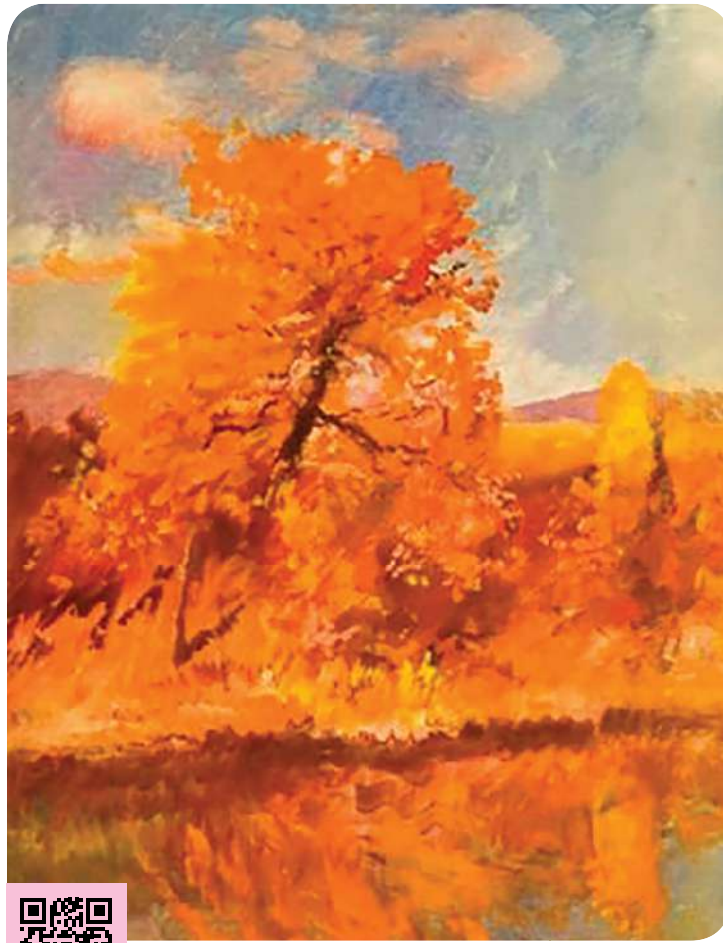
Сходінками до майстерності:

- Простеж рух мелодії пісні за нотним записом. Розучуй пісню в помірному темпі. Складні для виконання фрагменти проспівай окремо.

Чому пісня має таку назву? Які музичні інструменти ти використаєш як супровід до пісні? Чи може звук мати забарвлення? Знайди загадки, вірші про музичні інструменти.

9. Різнобарв'я багатоголосся в мистецтві

Дзвінками та багатоголосими можуть бути не тільки звуки, а й кольори. Барви подібно до тембрів музичних інструментів збагачують емоційне сприймання творів мистецтва. Вони можуть яскраво насичено «голосно звучати» або тихо хвилювати наші серця своєю ніжністю.

Йосип Бокшай. Осінь

Рейчел Суггс. Ілюстрація

Порівняй зображення дерев у живописі та графіці. Яка з робіт «звучить» яскраво, гучно, життєствердно? Яка спонукає до роздумів, спокою, умиротвореності? Поміркуй, який секрет криється в поєднанні кольорів та відтінків яскравого насиченого кольору. Уяви себе дитиною з картини. Розкажи про свої враження від споглядання краєвиду.

Кольорове різнобарв'я в природі.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого є колір.

Образотворча грамота

Основні кольори – жовтий, синій і червоний, похідні – оранжевий, фіолетовий, зелений. Це – колірні тони. На їх основі можна створити безліч відтінків: від тьмяно-бляклих до соковито-яскравих.

Поекспериментуй з аквареллю: додаючи воду до фарби, утвори менш насичені відтінки (1); накладаючи шари фарби – більш насичені (2).

Які асоціації викликає в тебе колірний тон кожного з дерев? Назви їхні відтінки.

Намалюй веселе (сумне) дерево, використовуючи поєднання насичених (ненасичених) основних (похідних) кольорів (акварель).

Варіант 1

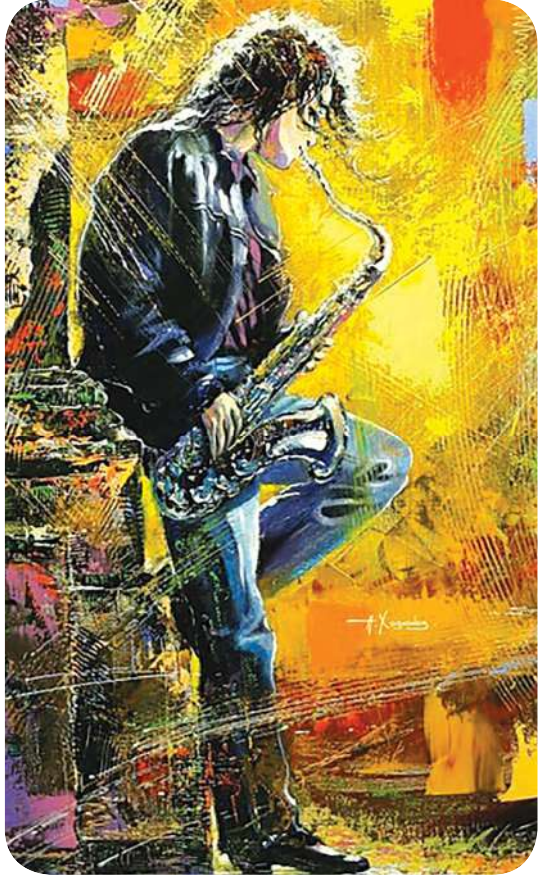
Варіант 2

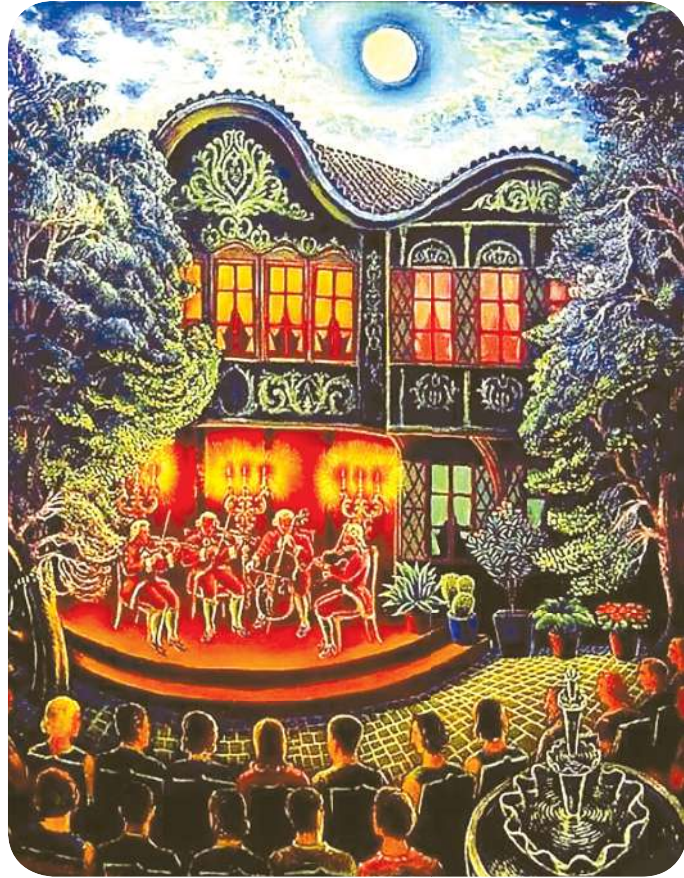
На дозвіллі спостерігай різнобарв'я природи. Порівняй кольорові тони, наприклад, зеленої трави, зеленого яблука, зеленої ялинки, зеленого огірка тощо.

10. Різнобарв'я багатоголосся в мистецтві

Після довгого дня з його гамором і турботами землю огортають сутінки. Чарівність вечора надихає митців – і народжуються яскраві твори, наспівно-задумливі чи бадьорі й енергійні.

Олександр Ходюков. Музикант

Цанко Лавренов. Нічна музика

 Вольфганг Амадей Моцарт. «Маленька нічна серенада». 1 ч.
Арно Бабаджанян. «Ноктюрн» (квартет саксофонів).

 Які із прослуханих творів могли б виконувати музиканти на картинах? Твори виконують соліст чи ансамбль? Як ти вважаєш, концерт на картині праворуч відбувається в наш час чи в далекому минулому? Доведи. Поміркуй, у яких музичних ладах написано ці твори. Які відчуття охопили тебе під час слухання кожного твору?

спокій злість сум бадьорість радість грайливість

 Лад – узгодженість звуків за висотою. Поширені лади в музиці – **мажор** (світлий) і **мінор** (затемнений).

Музична грамота

Ти вже знаєш, що окрім виконання соло, музику можуть співати або грати на інструментах кілька виконавців: два – дует, три – тріо, чотири – квартет.

дует

тріо

квартет

 Виконайте в ансамблі. Заздалегідь домовтеся про темп виконання.

 Хореографічна композиція «Ноктюрн» (ансамбль сучасного та стилізованого танцю «Пектораль»).

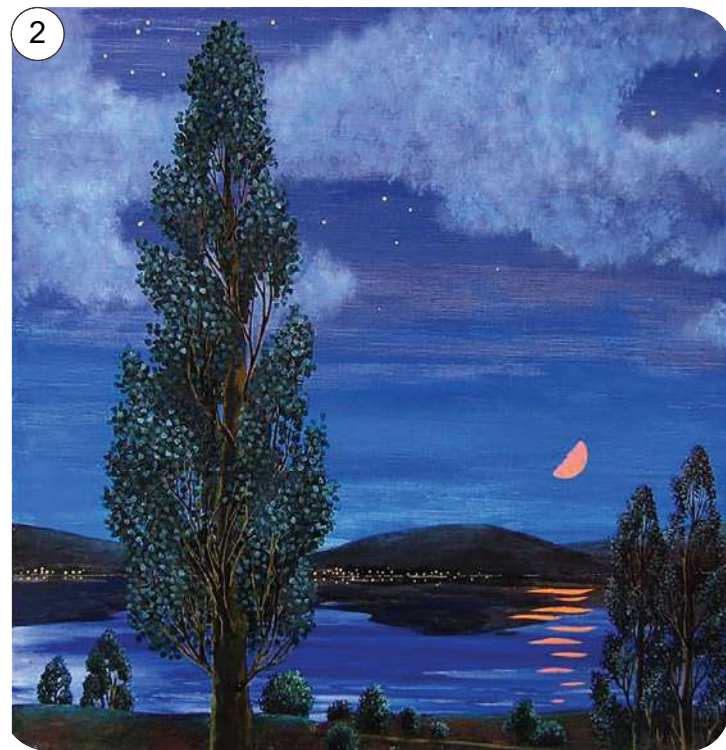

 Ця композиція бадьорить чи заспокоює? У якому темпі вона звучала? Які емоції вона викликала в тебе? У яких кольорах виконано декорації та костюми виконавців? Як ти вважаєш, яку музику доцільно слухати ввечері перед сном (бадьору, гучну, енергійну, спокійну, тиху)? Поміркуй, що буде корисніше для заспокоєння.

10. Різнобарв'я багатоголосся в мистецтві

Поєднання кольорів здатні впливати на емоційний стан людини, хвилювати або заспокоювати, навіювати відповідний настрій і навіть зцілювати. Тому живописці ретельно добирають та гармонійно поєднують кольори й відтінки в колориті картини.

Ольга Кваша: 1 – М'які обійми вечора, 2 – Ніч

Які почуття викликають у тебе картини? Які поєднання кольорів обрала художниця, щоб розповісти про час доби? Визнач, якому колірному тону віддала перевагу авторка у творі «Ніч». Чому? Назви його можливі відтінки.

Якщо в картині використано споріднені (сині й зелені або оранжеві й жовті) кольори, колорит називають *наближеним*. Як-от художниця Ольга Кваша дібрала жовто-зелені для відтворення ніжності та лагідності вечора, а синьо-зелені – для мрійливості й таємничості ночі.

Колорит – співвідношення та взаємодія кольорів і відтінків.

Образотворча грамота

Споріднені кольори межують або розташовані близько в колірному крузі. Поєднуючи споріднені кольори з чорним, білим або іншим кольором, можна утворити багато відтінків. Наприклад, світло-жовті, темно-жовті, жовто-червоні, жовто-зелені.

Вправа. Спробуй досягти ефектів, як на зразках, експериментуючи з нанесенням акварелі споріднених кольорів різними способами на папір.

Намалюй пейзаж спорідненими кольорами (*фарби*). Придумай йому назву.

Сходінками до майстерності:

- Уяви краєвид, його настрій. Добери формат та поєднання споріднених кольорів.
- Зволожи папір широким пензлем. Наміть лінію горизонту, пропиши тло, рослини.
- Згинаючи папір по горизонталі, віддрукуй відображення рослин у воді. Допрацюй деталі тонким пензлем.

Тон

музичний звук певної висоти; відстань між двома сусідніми звуками у звукоряді

основна характеристика кольору (червоний, жовтий, фіолетовий, синьо-зелений)

Досліди, які кольорові тони переважають в оздобленні кабінетів твоєї школи.

11. Почути і побачити мистецтво

Композитори, виконавці – звичайні люди. Вони старанно вивчають секрети музичного мистецтва. А ще вміють уважно слухати звуки довкілля, прислухатися до своїх почуттів і не бояться експериментувати з тембрами, звуками. Тож давай вчитися **СЛУХАТИ, ПРИСЛУХАТИСЯ І... ТВОРИТИ.**

Різноманітними тембрами багатий **симфонічний оркестр**. Щоб познайомити новачків з усією палітрою звукових барв цього великого колективу (70–100 музикантів і музиканток), англійський композитор Бенджамін Бріттен написав «Путівник по оркестру для молоді».

Національний симфонічний оркестр України

Бенджамін Бріттен. «Путівник по оркестру для молоді» (фрагмент).

У якому регістрі та динаміці звучали інструменти? Запиши назви музичних інструментів оркестру, тембри яких тобі найбільше сподобалися.

Динаміка (динамічні відтінки) – сила звучання в музиці.

піанісимо	піано	мецо-піано	мецо-форте	форте	фортисимо
<i>pp</i>	<i>p</i>	<i>mp</i>	<i>mf</i>	<i>f</i>	<i>ff</i>
дуже тихо	тихо	помірно тихо	помірно голосно	голосно	дуже голосно

Оркестр – великий колектив музикантів. Залежно від складу інструментів оркестри бувають духові, струнні, народні тощо.

У родині *струнних* найвищі голоси у скрипок. Альти дещо більші, ніж скрипки, і тому звучання їх нижче. Віолончелям притаманні багатий і теплий тембр. А контрабаси – ніби дідусі в цій родині – з низькими, буркотливими звуками.

З-поміж дерев'яних духових найвище звучать світлі та легкі флейти. У гобоїв – м'які та жалібні голоси. Кларнети – рухливі інструменти з м'яким соковитим голосом. Фаготи – найбільші у групі дерев'яних духових. І звучать вони найнижче.

Групу мідних духових складають валторни, які зроблені з мідних закручених трубок, яскравих і дзвінких труб; тромбонів з гучним, важкуватим звучанням та туб, які звучать дуже низько.

Які інструменти в кожній групі звучать у низькому регістрі? Поміркую, чи залежить регістр звучання інструмента від його розміру.

Вправа. Виконуй вокальну вправу в різних темпах з різною динамікою.

Звуки му-зи-ки лу-нають зві-ду-сіть. І ми радіс-но спі-ва-єм: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі.

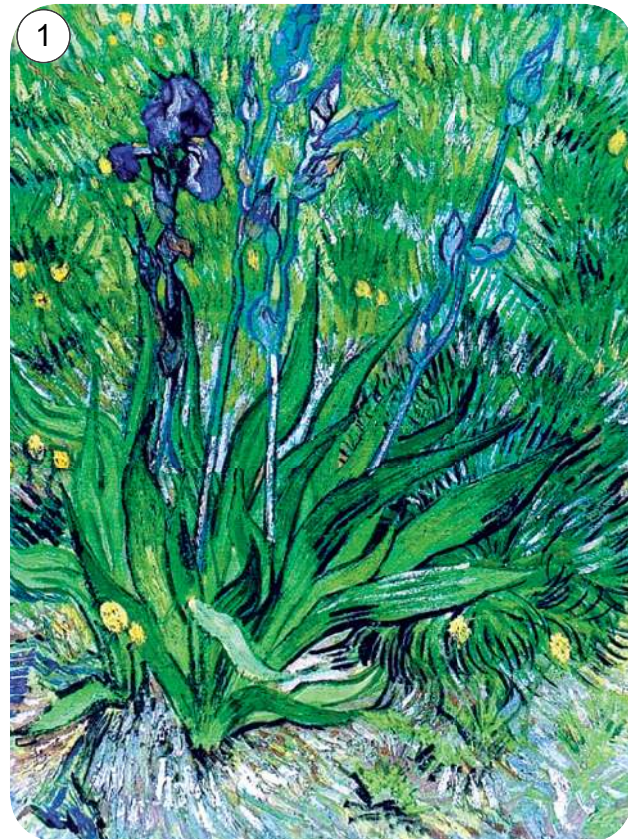
Пісня «Музика» (музика Г. Струве, вірші І. Ісакової, переклад О. Торгалова), додаток, с. 134.

Послухай «музику» довкілля. На яких музичних інструментах можна відтворити ці звуки? Що ти розкажеш рідним про музичні інструменти та оркестр?

11. Почути і побачити мистецтво

Живописці опановують секрети художньої майстерності, детально вивчають природу, експериментують з кольорами, художніми матеріалами та способами нанесення їх на полотно. До прикладу, ці твори Вінсента Ван Гога свідчать, що митець досконало вивчив особливості форми та кольору рослин. Завдяки вдалому добору кольорів для відтворення теплого й холодного колориту він створив відповідний настрій картин. Вони народилися на мольберті й належать до станкового живопису.

Вінсент Ван Гог: 1 – Ірис, 2 – Соняшники

Яку з картин написано в теплому колориті, а яку – у холодному? Поміркуй, які риси характеру й уміння потрібні художнику, щоб передати свої спостереження за природою. Порівняй квіти на світлинах і картинах. Якими емоціями збагатив майстер свої твори?

радість

спокій

сум

холод

бадьорість

тепло

Образотворча грамота

Будь-який колір стає «теплішим», якщо до нього додати жовтої фарби, а «холоднішим» – при додаванні синьої фарби.

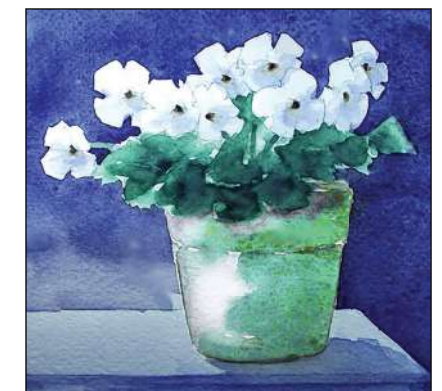
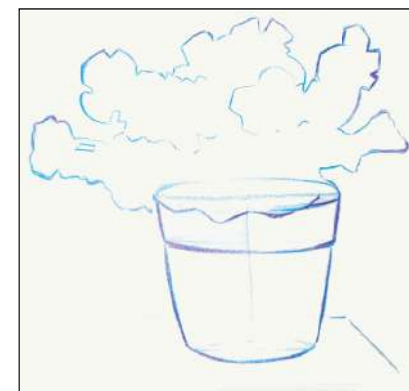
Вправа. Розглянь роботи. Визнач колорит кожної з них та назви кольори і відтінки. Проаналізуй форму зображень однієї з робіт. Назви гомеричні фігури, які є в основі вазона, рослини. Поміркуй, чому оранжевий не може бути холодним кольором.

Виконай замальовку з натури кімнатної рослини в холодному колориті (гуаш).

Сходінками до майстерності:

- З'ясуй пропорційні співвідношення частин і цілого.
- Наміть загальну форму частин.
- Добери на палітрі відтінки синього кольору. Покрий фарбами спочатку тло, потім зображення рослини, горщика та столу.

Вислови міркування, як можна розвивати спостережливість, яка допоможе передавати красу природи у творчості.

12. Почути і побачити мистецтво

Музична грамота

І. Репін. А. Рубінштейн

Звукова гармонія вимагає так само вправного і правильного підбору звукових фарб, як і живописне полотно. У цьому полягає професійна майстерність композитора, який ретельно прописує партитуру музичного твору – нотний запис усіх інструментальних партій оркестру.

Диригент – керівник оркестру – за партитурою жестами рук та диригентською паличкою вказує оркестрантам, як виконувати музику: її темп, гучність, характер.

У партитурі групи інструментів оркестру розміщені в чіткому порядку: внизу партії струнних, посередині – ударні, угорі – духові.

Розміщення інструментів симфонічного оркестру

Оркестрова партитура

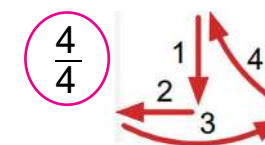
В оркестровій музиці розрізняють сольне виконання та звучання всього оркестру (туті). На цьому будується **контраст**.

Бенджамін Бріттен. «Путівник по оркестру для молоді» (фрагмент).

Партитура – нотний запис твору для хору, оркестру, де кожен партію розписано на окремому рядку.

Метр у музиці – музичний «пульс», упорядкування сильних і слабких часток. У нотному записі він виражається **розміром**.

Схеми диригування

Уяви себе диригентом і під музику відтвори різні схеми диригування.

Прочитай історію. Доповни її «музичними» словами з довідки.

Подорож країною Мистецтв дарувала насолоду. Звідусюди лилися прекрасні мелодії. І раптом – що це? На оркестровій галереї – повний гамор. Ніби з'явилися піщали і скрипки. Сильно і нервно кричали труби і тромбони, вили гот і туби. І тут з'явився диригент.

– Що це таке? – спитав він. – Чи ви забули, що ви – ОРКЕСТР? Усі інструменти мають своє місце, де їм доводиться звучати. Тож давайте на свої місця і починаймо!

Довідка: *злагоджено, дружно, хаотично.*

Пісня «Музика» (музика Г. Струве, вірші І. Ісакової, переклад О. Торгалова), додаток, с. 134.

Контраст

зіставлення, що виражається динамікою (гучно–тихо), темпом (швидко–повільно), характером музики (веселий–сумний) та ін.

зіставлення протилежних за якостями зображень (велике–мале, світле–темне) або застосування кольорового контрасту

Поясни прислів'я: «Сто нот – це не симфонія, сто музикантів – це не оркестр».

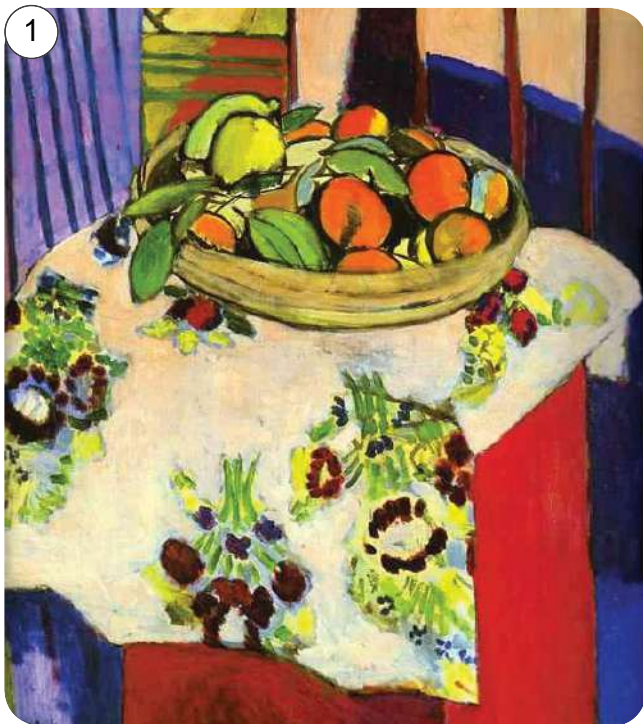
Яку роль відіграє в оркестрі диригент? На дозвіллі переглянь відео «Інструменти симфонічного оркестру. 1 ч.».

12. Почути і побачити мистецтво

Як звукова гармонія вимагає вправного і правильного підбору звукових барв для відтворення певного настрою, стану душі чи природного явища, так і живописець ретельно добирає кольори для втілення свого творчого задуму.

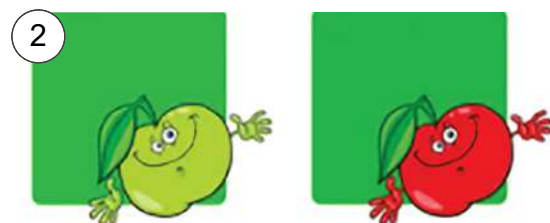
Як от художник Анрі Матісс, поєднуючи теплі й холодні кольори для створення **контрастного колориту**, досягав взаємодії барв та підкреслював святкову барвистість світу.

Анрі Матісс: 1 – Натюрморт з апельсинами,
2 – Червоні рибки

Які емоції втілюють кольори і форми зображень картин? Що, на твою думку, є головним у кожному творі? Придумай цікаву мінірозповідь за однією з картин.

Розглянь схеми пар контрастних кольорів (1). Визнач і назви, яке з яблук (2) яскравіше, на якому зображенні кольори підсилюють дію один одного. Зроби висновки.

Образотворча грамота

Кольори, які розташовані протилежно на колірному колі, називаються **контрастними** (або додатковими). Наприклад, зелений – червоний, жовтогарячий – синій, фіолетевий – жовтий. Ці кольори посилюють яскравість і насиченість один одного.

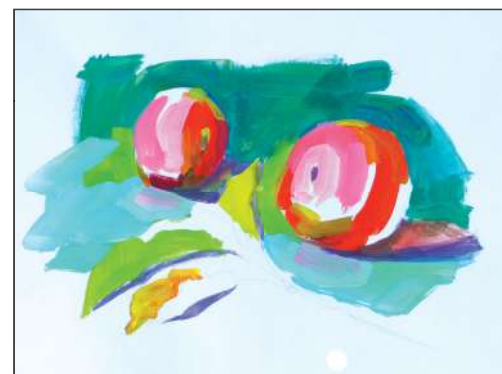

Намалюй натюрморт з овочів і фруктів у контрастному колориті (гуаш).

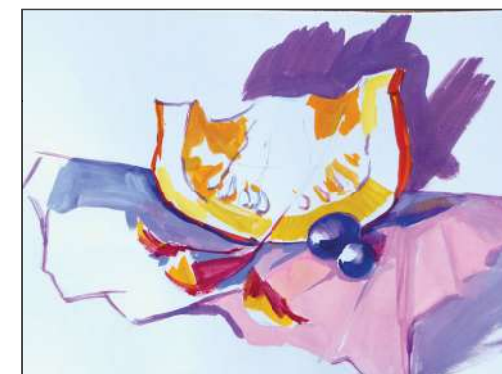
Сходінками до майстерності:

- Наміть межі столу й форму фруктів (овочів).
- Обери кольори. Покрий спочатку тло, а потім – зображення фруктів (овочів), столу. Не забувай враховувати колірне оточення предметів.

Варіант 1

Варіант 2

Яким може бути колорит? Поміркуй, тембри яких музичних інструментів оркестру могли б відповідати різному колориту (теплому, холодному, контрастному, наближеному) у живописі.

Руханка.

Разом із друзями (подругами) доберіть зразки творів живопису з контрастним (наближеним) колоритом.

13. Середовище, наповнене мистецтвом

Сьогодні дуже популярними є різноманітні мистецькі шоу-програми. Масові дійства (зокрема, спільне виконання і слухання музики) завжди захоплювали людину. Здавна в парках і садах лунала різноманітна розважальна музика, яку композитори приурочували до певних свят, церемоній, урочистостей.

Ефектно та яскраво звучить на відкритому просторі музика духового оркестру й джазових колективів. І сьогодні в парках і скверах лунають мелодії, які дарують позитивні емоції, надихають і збадьорюють.

Скульптури: 1 – у Бенсон-парк (США), 2 – у Сафарі-парк Chimelong (Китай)

Які музичні інструменти представлено на скульптурних зображеннях? Придумай назви або цікаві історії, на які надихнули ці твори.

Різні способи викладу голосів у музичному творі (мелодія з акомпанементом; оркестрове чи хорове багатоголосся) називають *фактурою*.

Музика у виконанні оркестру духових інструментів. Dennis Adu Quintet.

Схарактеризуй музичну фактуру: у якому творі звучав соліст з акомпанементом, а який – виконав оркестр? Порівняй. Які музичні інструменти виконували соло і яка роль інших музикантів у джазовому ансамблі? Схарактеризуй тембровий «колорит» духових інструментів.

яскравий

приглушений

насичений

тьмяний

дзвінкий

Найчисленніша родина музичних інструментів – *ударні* (перкусія). Це особлива група інструментів, що створюють і підкреслюють ритм у музиці. Саме тому ударні інструменти важливі в різних видах оркестрів – симфонічному, духовому, джазовому.

На вибір: Лерой Андерсон. Дрібничка (ксилофон). Попурі (вібрафон).

«Інструменти симфонічного оркестру. 2 ч.» (на дозвіллі).

Пісня «Хай щастить» (музика і слова І. Тарнавської), додаток, с. 135.

«Шумовий оркестр».

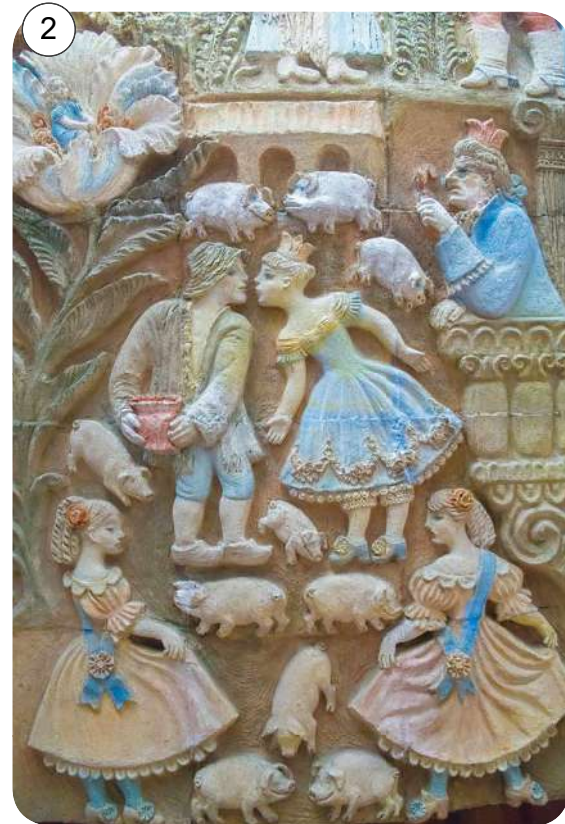
Щоб створити приємну атмосферу в парку для дорослих і дітей, сповнити відвідувачів позитивними емоціями, фахівці роблять спеціальні добірки музичних творів – плейлисти. Зазвичай їх складають за порами року або до свят. Вони доповнюють загальне оформлення парку: до Нового року чи Різдва, Дня Святого Валентина чи Дня захисту дітей тощо.

Джеф Нішінака. Скульптура з паперу

13. Середовище, наповнене мистецтвом

Скульптурні твори органічно поєднуються з об'єктами довкілля. Завзяті скульптори з різних матеріалів (дерево, камінь, метал, бетон тощо) для дитячих парків створюють казкових персонажів, які можна роздивитися з різних боків. Паркові скульптури відвідувачам дарують позитивні емоції, гарний настрій та незабутні враження.

1 – Дерево, що говорить (парк «Ефтелінг»),
2 – Ольга Рапай. Принцеса і свинопас (фрагмент панно),
3 – Робін Уайт. Фея з дроту

Що можна розповісти про зображення? Які емоції вони викликають? Порівняй скульптури.

Скульптура – це просторовий вид мистецтва. За формою її поділяють на *круглу* та *рельєф*. Основними засобами виразовості скульптури є **форма**, **силует**, **фактура** та **об'єм**.

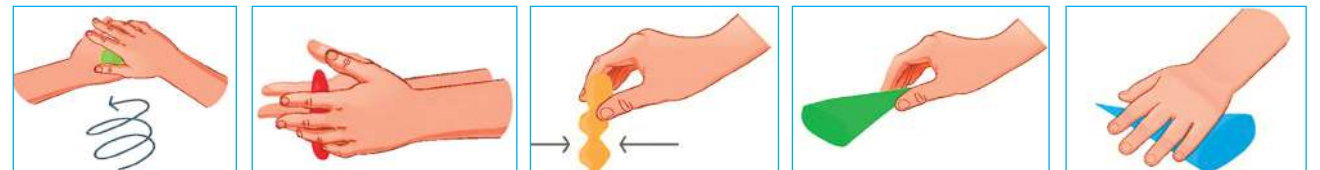
Скульптура – вид образотворчого мистецтва, твори якого об'ємної форми і виконуються з твердих або пластичних матеріалів.

Образотворча грамота

Фактура – характер поверхні виробу: гладкість, шорсткість, рельєфність тощо. Працюючи з пластичними матеріалами, можна створити фактуру різними інструментами чи підручними матеріалами.

Пригадай прийоми ліплення.

Виліпи рельєфну композицію із зображенням зимового парку (пластилін).

Сходінками до майстерності:

- Підготуй тло: на цупкому картоні познач олівцем лінію горизонту; за допомогою стеки розмаж шматочки синього (земля) та блакитного (небо) пластиліну.
- Виліпи та розташуй зображення дальнього плану, потім – ближнього.
- У процесі ліплення поступово збільшуй форму наліплюванням (для зображень переднього плану). Відтвори фактуру кори дерев.

Зверни увагу, які скульптури оточують тебе. Разом із дітьми твого класу створи фотовиставку «Скульптура мого краю».

14. Середовище, наповнене мистецтвом

Митці завжди вирізняються неабиякою уявою та фантазією. Імовірно, саме завдяки цим якостям народжуються твори, які наповнюють наше життя неймовірною красою звукових барв.

Музиканти часто експериментують – і з'являються по-справжньому фантастичні музичні інструменти.

К. Канський. Мандрівні музиканти

Послухай незвичайні музичні інструменти. Розкажи про свої враження. Схарактеризуй їхні тембри.

Які музичні інструменти (струнні, духові, ударні) ти споглядаєш на картині? Вислов припущення, чому художник саме так зобразив музикантів. Придумай чарівну музичну історію за сюжетом картини. Відгадай, який музичний інструмент зобразив художник Пабло Пікассо. Поясни свої здогадки.

Руханка.

Робота в групах. Виконайте ритмічну партитуру. Оберіть музичні інструменти для виконання. Визначте диригента / диригентку.

Гра «Скульптор і глина» (робота в парі та разом). Один(-на) учасник(-ця) – «скульптор», інший (інша) – «глина». «Скульптор» формує з «глини» певний скульптурний образ, змінюючи положення частин тіла. Учні та учениці класу відгадують задум. Хто відгадав, той стає «скульптором» та обирає собі «глину».

Пісня «Хай щастить» (музика і слова І. Тарнавської), додаток, с. 135.

Розгадай кросворд. Назви зображені музичні інструменти.

1	*	О	*	*	*	*	*	*	*
2	Р	*	*	*	*	*	*	*	
3	К	*	*	*	*	*	*	*	*
4	*	*	*	*	Е	*	*	*	
5	С	*	*	*	*	*	*	*	
6	*	*	*	Т	*	*	*	*	
7	Р	*	*	*	*	*	*	*	

14. Середовище, наповнене мистецтвом

Фантазія, креативність та небайдуже ставлення до охорони довкілля притаманні сучасним митцям. Вони використовують у своїх роботах незвичні матеріали, зокрема ті, що вже були у вжитку. Ось поглянь.

1 – Джо Йонг Хо. Лев, 2 – Джеймс Доран-Вебб. Коні, 3 – Гарріет Мід. Вівці

? Що, на твою думку, найбільше сприяє посиленню враження від скульптури?

розмір форма матеріал фактура колір спосіб обробки

ВИДИ СКУЛЬПТУРИ (за розміром і призначенням)

станкова
(експонати музеїв,
декор приміщення)

монументальна
(пам'ятники,
монументи)

дрібна пластика
(настільні статуетки,
прикраси)

Скульптура твориться способом ліплення (глина), висікання (камінь, дерево, слонова кістка), відливання або карбування (метал), видування (скло).

Відео «Як видуту зі скла ялинкову прикрасу».

Варіант 1. Зліпи казкового персонажа та прикрась ним ялинкову підвіску кульку (легкий пластилін).

Пам'ятай: повітряний пластилін швидко твердне на відкритому повітрі. Тому попередньо його не розминай і ліпи швидко. Для склеювання деталей змочуй місця стиків. Великі елементи фігур бажано фіксувати, наприклад зубочистками.

Варіант 2. Виготови 3-Д новорічний рельєф (пластилін).

Руханка.

? З яких матеріалів твориться скульптура? На дозвіллі досліди в інтернет-мережі особливості створення скульптур з льоду чи снігу.

15. У МАНДРИ ДО ДАЛЕКИХ КРАЇН. КИТАЙ

Гра на гучжені

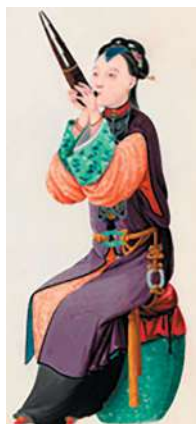
У різних куточках світу здавна до мистецтва було особливе шанобливе ставлення. До прикладу, існує давня китайська легенда про те, що мистецтва людей навчив чарівний птах. Його пір'я мало п'ять кольорів. Кожен колір відповідав природному елементу – воді, вогню, землі, дереву, металу. Птах гордовито йшов – з'являвся танець, кричав – народжувалась пісня...

У Китаї з давніх-давен музика становила один з найважливіших елементів виховання дітей і входила до числа наук, які були обов'язковими для вивчення. Майже дві тисячі років тому була заснована придворна академія музики і танцю. Вона мала назву «Сад перлин», що свідчить про велику увагу до мистецтва та підготовки професійних митців.

- Гра на ерху, гучжені, піпі, шені.
- Схарактеризуй тембр кожного інструмента. Порівняй з відомими тобі інструментами.

ерху

шен

піпа

ДОЩОВІ КАПЛІ

Китайська народна пісня

mf

Ді-лінь, ді-лінь. Ді-лінь, ді-лінь, кра-пель-ки дзве-нять.

Ді-лінь, ді-лінь. Ді-лінь, ді-лінь, до струм-ка бі - жать.

mp *mf*

Кап-нуть в річ-ку, там во-да, кап-нуть в щіч-ку – не бі-да.

Скіль-ки їх, скіль-ки їх, кра-пель до-що - вих.

Лі Цзянь Чжень

Руханка.
Ритмічна вправа.

Уявно граючи по черзі на чорних та білих клавішах піаніно, ти зможеш прочитати назви китайських музичних інструментів. Знайди їх на зображеннях. До яких груп вони належать?

Г П У І Ч П Ж Е А Н Е Ш Р Е Х Н У

М/ф «Єті» (фрагмент).

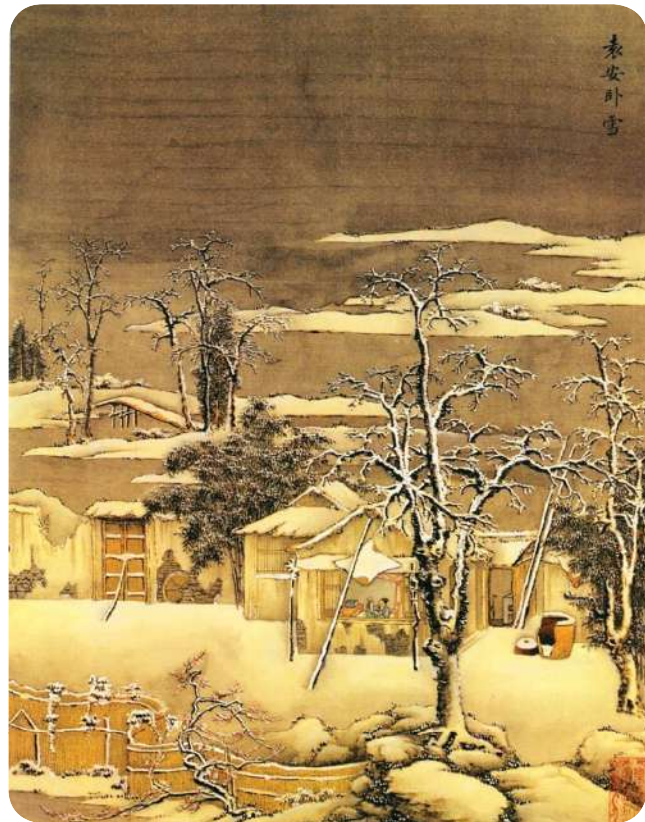
В інтернет-мережі поцікався творами китайського живопису, присвяченими музиці, послухай музичні твори. Поділися відкриттями та враженнями від музики.

На дозвіллі переглянь мультфільм «Еверест». Визнач основну ідею цього твору. Яка роль музики в мультфільмі? Поцікався іншими творами китайських аніматорів.

15. У МАНДРИ ДО ДАЛЕКИХ КРАЇН. КИТАЙ

Китайський живопис – один з найдавніших витончених видів мистецтва. Китайська картина – це співвідношення ліній, крапок і плям, з яких складаються образи рослин і птахів, гір і водойм, природи і людей.

Традиційний китайський живопис

? Розглянь картини. Визнач їх колорит. Як він впливає на відображення загального настрою? Поміркуй, чому про китайську картину говорять, що вона «записана», а не намальована, і її слід «читати», а не розглядати.

З найдавніших часів у Китаї існував живопис на шовку. Художники створювали живописні композиції на ширмах – розсувних стінах у кімнатах. Так створювалось враження, що внутрішній простір приміщення ніби був продовженням саду.

Китайська ширма початку XVIII ст.

? Схарактеризуй засоби виразовості, що допомагають досягнути тамниці зимової природи Китаю в акварельних етюдах Бай Хаоран.

колорит

художня техніка

нюанс/контраст

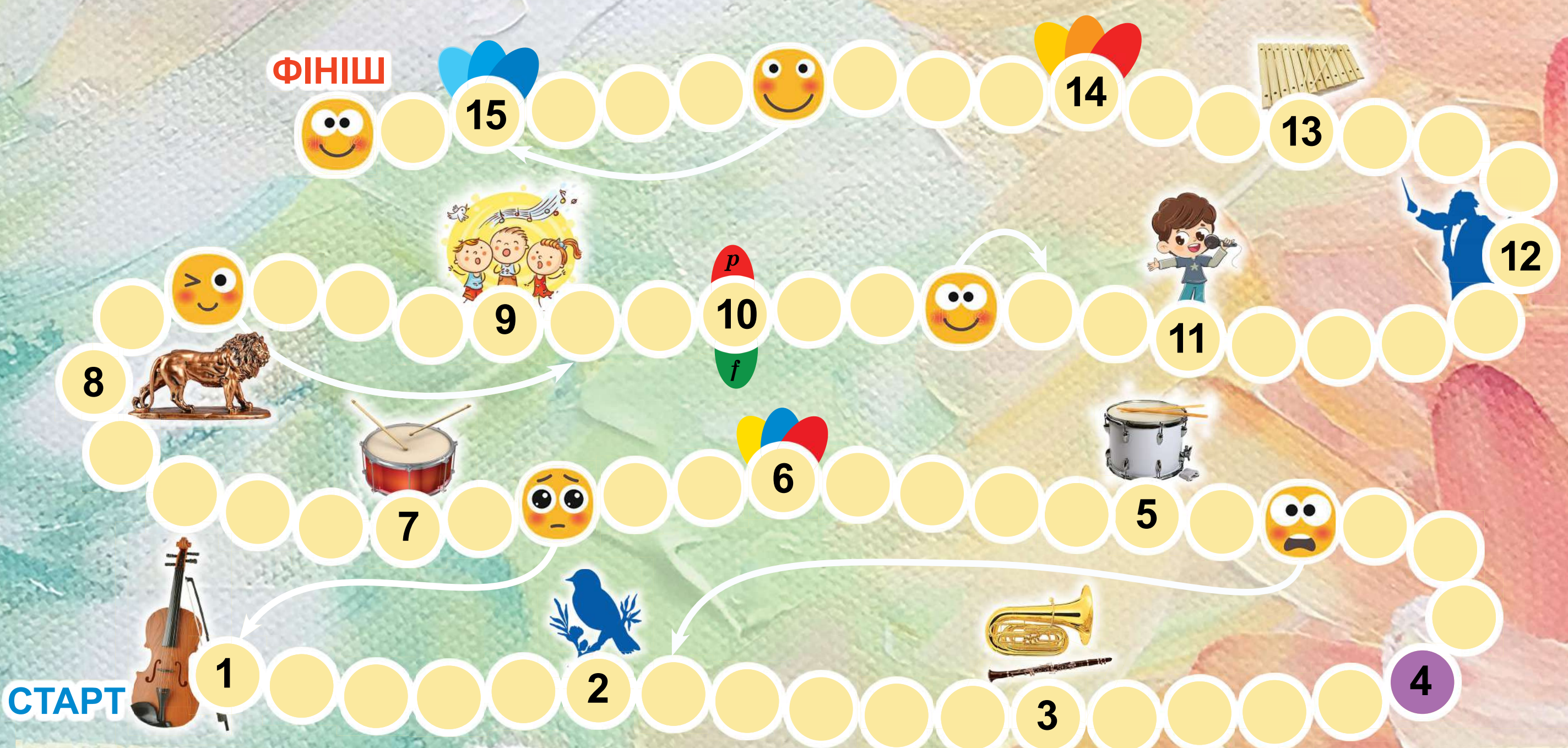
? Виконай зимовий пейзаж в оригінальній змішаній техніці (акварель, сіль, силікатний клей, харчова плівка).

Сходінками до майстерності.

- Підготуй фарби та добери колорит на палітрі.
- Довільно нанеси розчин фарби на папір (1). Посип сіллю.
- Накрий вологе зображення плівкою, злегка притисни, а потім обережно зніми (2). Роздивись зображення, за бажанням домалюй будівлю та деталі (3).

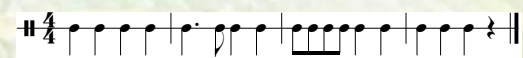

? Що ти дізнався / дізналася про китайський живопис? Які художні засоби характеризують картини китайських живописців? Порівняй твори різних художників – китайських і європейських. Поміркуй над висловом давнього китайського мислителя Конфуція: «Золото в серці набагато цінніше, ніж золото в чіємусь гаманці».

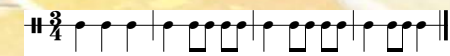

Гра «Професійне мистецтво»: потрапивши на кружечок із цифрою, виконай відповідне завдання.

1. Назви музичний інструмент. Схарактеризуй його тембр.
2. Як називають таке зображення?
3. У якому регістрі звучать ці музичні інструменти?
4. Як можна утворити такий колір?
5. Проплескай цей ритм у темпі *allegro* (швидко), а потім *adagio* (повільно).
6. Які кольори зображено? Назви їх одним словом.

7. Проплескай цей ритм на *f*, а потім *pp*.

8. Цей вид образотворчого мистецтва називається...
9. Який музичний колектив виконує музику?
10. Наведи приклади контрастів у мистецтві.
11. Заспівай улюблену пісню. Як потрібно виконувати мелодію?
12. Керівник оркестру – це...
13. Назви музичний інструмент. До якої групи він належить?
14. До якої групи належать ці кольори?
15. Що об'єднує ці кольори?

Самооцінювання (взаємооцінювання) виконання завдань у грі. Чи впорався / впоралася ти із завданням?

Я не виконав / не виконала жодного завдання

Я виконав / виконала менше половини завдань

Я виконав / виконала половину (і більше половини) завдань

Я впорався / впоралася з усіма завданнями

РОЗДІЛ II. ВЗАЄМОДІЯ І СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ

16. Дружне єднання у творчій співпраці

Мистецтво оточує нас щодня – у навчанні, розвагах і просто у довідкілі. Кожен з видів мистецтва своїми особливими засобами впливає на наші почуття, торкається душі. У сучасному світі вони «дружно» взаємодіють між собою, радуєчи наші зорові та слухові відчуття гармонійними поєднаннями.

Поміркуй і розкажи, де в повсякденні ти «зустрічаєшся» з мистецтвом. Як ти думаєш, чим займаються діти на картині Марльє Марселя? Пофантазуй, що їх могло так зацікавити.

цирк

кінофільм

інше

комп'ютерна гра

театр

Геннадій та Маргарита Рагуліни. Мюзикл «Музично-кольорова казка» (фрагменти).

Схарактеризуй пісні з мюзиклу. Поміркуй, як розгорталися події в цьому музичному спектаклі. На дозвіллі придумай сюжет музичної казки про «дружбу» різних видів мистецтва, до якої включи ці пісні.

Мюзикл – музичний спектакль.

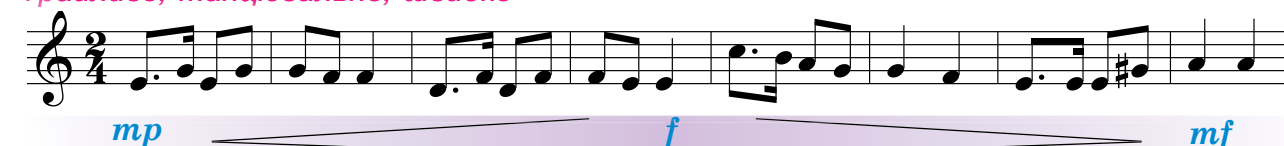
Відтвори ритм вірша Віталія Конопельця. Заспівай мелодії. Порівняй їх. Яка з них, на твою думку, найкраще пасує до вірша? Заспівай віршик на обрану мелодію. Дотримуйся вказівок у нотному записі. Які кольори чи відтінки кольору згадано у вірші, а які ми бачимо на картині Лариси Лукаш?

Білий-білий першосніг
На поля й на луки ліг.

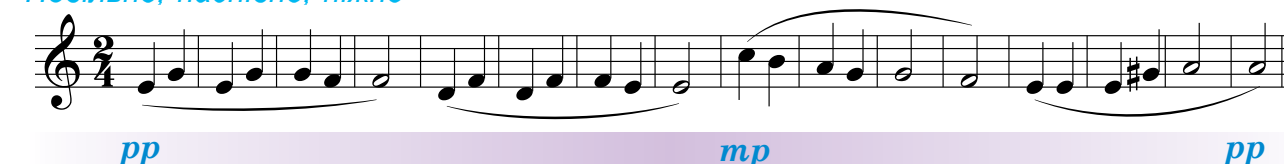
А в садку глибокий
Красень синьоокий.
На березі ще й сосні
Бірюзовий. Так чи ні?
Жовто-золотавим
Припушило трави.
А під вечір на шибках
Сніг рожевий, наче птах...
Мов казкова птиця,
Та, що тільки сниться.

Грайливо, танцювально, швидко

Повільно, наспівно, ніжно

ЩАСТЯ – ЦЕ...!

Музика і вірші О. Первової-Рошки

Приспів

Поміркуй над текстом пісні. А коли ти відчуваєшся щасливим / щасливою? Де в нашому сьогоднішньому світі можна спостерігати поєднання різних видів мистецтва? У вільний час спробуй виконати мелодії на віртуальному фортепіано онлайн.

16. Дружнє єднання у творчій співпраці

Мистецтво наповнює все наше життя. Ми всі хочемо користуватися в повсякденні зручними й корисними речами, перебувати у красиво оформленому приміщенні або носити стильний сучасний одяг. Про все це дбають дизайнери. А **дизайн** – мистецтво робити наше життя зручним і красивим.

Талант дизайнерів проявляється в моді, архітектурі, друкованій продукції, техніці, на сторінках вебсайтів тощо. Ці креативні люди працюють над тим, щоб усе, що нас оточує і чим ми користуємося, було зручним і красивим.

Кристофер Діна

3 колекції одягу бренду Андре Тан

Орельєн Саломон

Квіткове оформлення дитячого парку

Контейнер для сміття

Поміркуй, як ці дизайнерські роботи можуть вплинути на наш настрій. Поясни. Які знання та вміння, на твою думку, потрібні дизайнеру? Поміркуй та обговори з друзями, як дизайн може впливати на збереження екології.

Дизайн – вид діяльності, пов'язаний із проектуванням та художнім оформленням предметного світу (середовища).

Нині популярна професія графічного дизайнера. Це фахівці, які створюють вивіски, календарі, буклети, етикетки, логотипи, упаковки, афіші тощо. Через яскраві, незабутні та неповторні зображення вони доносять споживачам зорові повідомлення, допомагають упізнати товар улюбленого бренду, а компаніям/фірмам – бути фінансово успішними.

Яку інформацію повідомляють тобі ці зображення? Які виражальні засоби графіки сприяли цьому?

Робота в групах. Розробіть графічні замальовки для оформлення розділів мистецького словничка («Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» та ін.) (графічні матеріали).

Сходінками до майстерності:

- Щоб зробити зображення простим і виразним, використовуйте мінімальну кількість елементів. Приберіть зайві деталі, виявіть суть форми та її характер.
- Під час презентації робіт визначте разом найбільш оригінальні, охайні, чіткі та інформативні.

У вільний час зверни увагу на речі, що оточують тебе у повсякденні (наприклад, чайник, смартфон, телевізор). Поцікався, який вигляд мали їхні попередники. Зроби висновки про діяльність сучасних дизайнерів.

17. Дружне єднання у творчій співпраці

Ймовірно, було б зовсім нецікаво, якби мистецтва не «дружили», не взаємодіяли між собою. Завдяки взаємному впливу різних видів мистецтва часто народжуються цікаві твори. Наприклад, під враженням від картин з'явилися деякі музичні твори, у скульптурах утілено образи кіно, літератури, музики. На багатьох картинах бачимо літературних героїв. А твори різних мистецтв мають літературні назви, наприклад «казка».

Петро Холодний. Казка про дівчину і паву

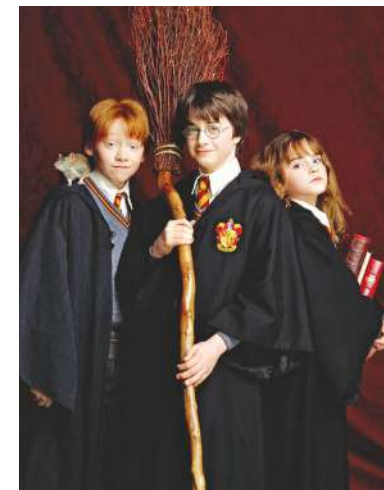
 Віктор Косенко. «Казка» («24 дитячі п'єси»). Арам Хачатурян. «Вечірня казка». Валентин Сільвестров. «Дракон і птах» («Дитяча музика»).

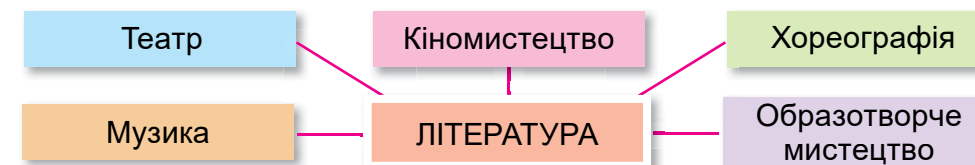
 Порівняй музичні «казки» (мелодія, темп, динаміка, розмір). Які образи тобі уявились? Як музика «розповіла» про дракона і птаха? Пригадай, що таке програмна музика. Чому, на твою думку, художник назвав цей твір казкою? Придумай невеличку історію за картиною чи одним з музичних творів. Упізнай і назви образи літератури, втілені у скульптурі.

 Чи відомі тобі ці кінофільми? Досліди, за мотивами яких літературних творів їх знято.

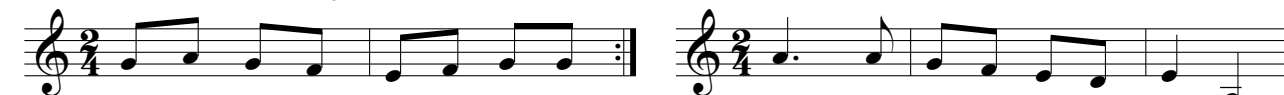
 Уяви, що література зникла з видів мистецтва. Поміркуймо, що може статися. Скористайся довідкою-підказкою.

Довідка: твори літератури для вистав і кіносценаріїв; текст пісні, лібрето опери, балету, мюзиклу; літературна програма музичного твору; ілюстрації книжок.

Музика й література завжди існували поруч. У цих видів мистецтва багато спільного. Наприклад, такі художні засоби, як гучність (динаміка), темп, тембр, ритм, і головне – *інтонація*. Вона буває мажорна або мінорна, запитальна чи стверджувальна, може підвищуватися або знижуватися.

 Пригадай і наведи приклади різних інтонацій (музичних, мовленнєвих). Виконай пісеньки хмаринок. Порівняй музичні інтонації. Поімпровізуй і створи власні музичні інтонації цих образів.

Я – хма-рин - ка - ве - се - лин - ка,
Ніж - но - бі - ла, мов пір' - їн - ка.

Я – хма-рин - ка - су - мо - вин - ка,
Ллю на зем-лю я до - щин - ки.

Читаючи вірш Юлії Смаль, відтвори інтонацією зміни настрою.

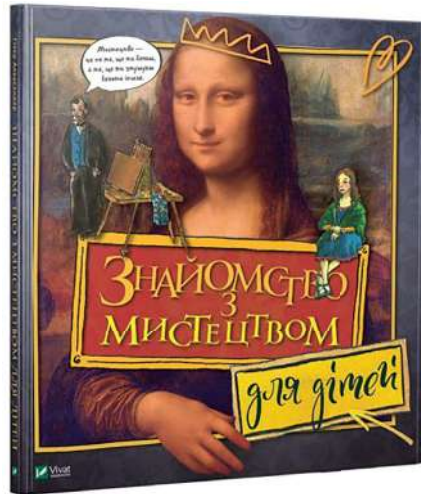
 Пісня «Щастя – це...!» (музика і вірші Оксани Первової-Рошки), додаток, с. 136.

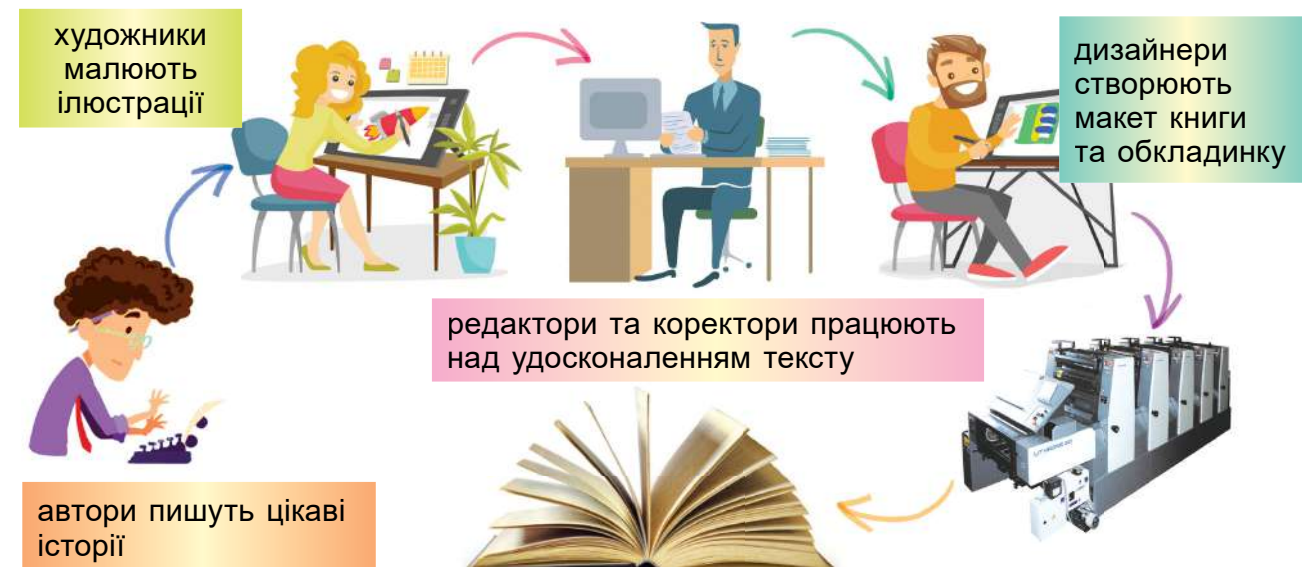
 На дозвіллі поцікався творами, де музика – головний персонаж (наприклад, казки «Музикант-чарівник» (білоруська), «Майстер Алі» (казахська), «Чонгурист» (грузинська), «Вишивальниця птахів» (грецька) тощо). Поміркуй над питанням «Друзі чи суперники музика і література?».

17. Дружне єднання у творчій співпраці

Беручи до рук книжку, чи міркував / міркувала ти над тим, скільки людей працювало над нею: автори, ілюстратори, редактори, коректори, друкарі і, звісно, дизайнери. Від праці дизайнерів залежить краса, зручність, емоційна виразність видання. Вони добирають гарні шрифти, гармонійні поєднання кольорів, а ще співпрацюють з художниками-ілюстраторами.

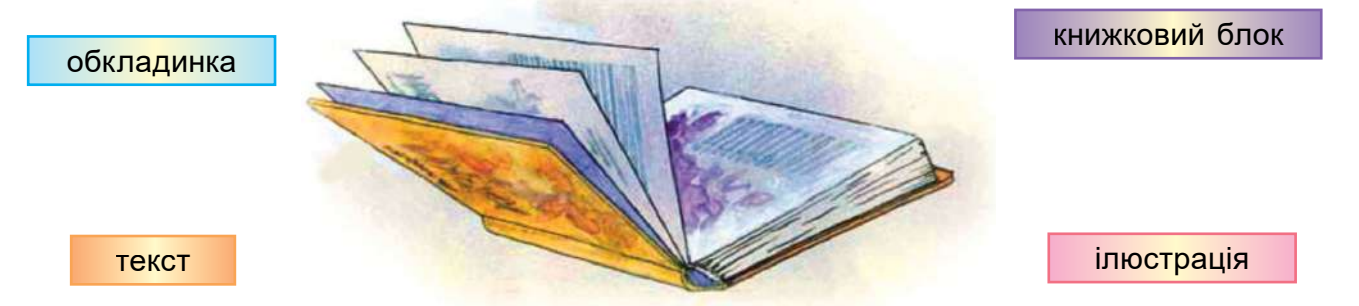

Роздивися обкладинки книжок. Яку інформацію вони містять? Яку роль, на твою думку, відіграє обкладинка в мистецтві творення книжки? Роздивися схему та обговори з друзями, як книговидання єднає митців багатьох професій.

Дизайн книги – це процес художнього оформлення книжки.

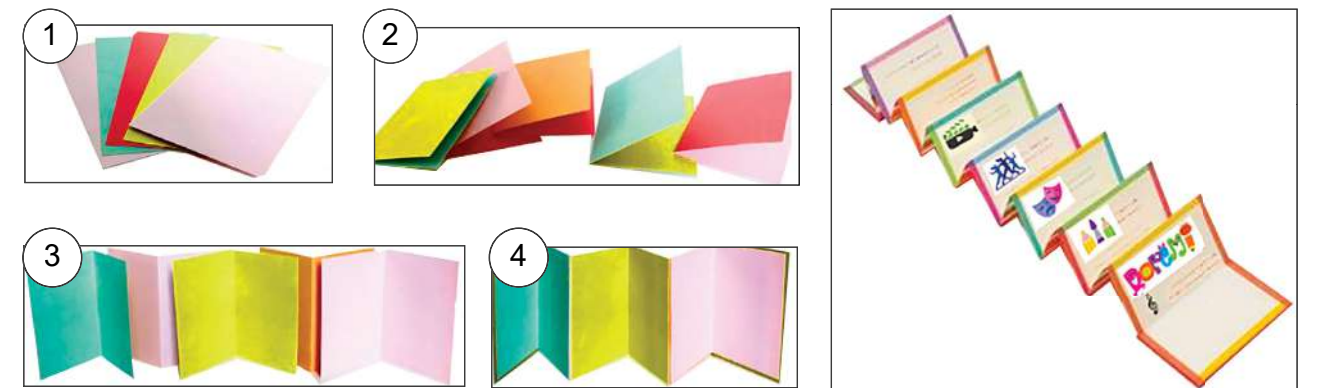
Розкажи одноліткам про свої улюблені книжки. Пригадай і уявно поєднай назви основних складників книжки із частинами зображення.

Досліди особливості будови розкладних книжок. Знайди й назви їхні основні складники.

Спробуй себе в ролі дизайнера/дизайнерки книги. Створи розкладну книжку. Початок розділів оформи розробленими на попередньому уроці зображеннями. Записуй у книжці мистецькі поняття, що вивчаєш.

Що потрібно знати і вміти, щоб створити книгу? Яку роль відіграють дизайнери у створенні книжки? На дозвіллі відвідай шкільну бібліотеку. Досліди з бібліотекарем, які книжки найпопулярніші серед школярів. Зверни увагу на їхні зміст та художнє оформлення.

18. Театр та архітектура

Як ти думаєш, куди запрошують нас персонажі цієї картини? Звичайно, до театру! Це – особливий вид мистецтва, місце, де показують спектаклі, звучить музика, танцюють і співають. Там можна і посміятися, і поплакати, а ще – замислитися чи здивуватися. Слово «театр» походить від грецького «театрон» – «місце для видовищ».

Театр зародився давно і відтоді дуже змінився. Тож давай ближче знайомитися з цим видом мистецтва.

Сергій Івченко. Лялькова вистава

 Вистава «Бременські музиканти» (Київський академічний театр ляльок, фрагменти).

 Які види мистецтва поєднуються в театрі? Якими представлено театральних персонажів – Трубадура, Принцесу, Короля (мова, пісні, характер рухів, костюми тощо)? Що відбувається на картині? Які музичні інструменти ти впізнаєш? Що нагадує будівля? Знайди на картині ритмічні чергування. Порівняй ритм у різних видах мистецтва.

 Театральне мистецтво – мистецтво художнього відображення сюжету за допомогою сценічної гри акторів перед глядачами.

Театральна грамота

У драматичному театрі на сцену виходять актори, щоб розповісти про життя героїв, яких вони зображують. Дійовими особами лялькового театру є ляльки, якими керують актори-ляльководи. У музичному театрі сюжет розкривається мовою інструментальної музики, співу і танцю, а в театрі пантоміми – рухами, жестами, мімікою обличчя.

Театр			
ляльковий	драматичний	музичний	пантоміми

 Кожна людина, що прийшла до театру, має дотримуватися певних правил поведінки. Ось деякі з них. Поміркуй, які ще існують правила поведінки в театрі – наприклад, перед початком і після вистави, у театральному буфеті тощо.

Спокійно й чемно йди по залу, не запізнився на виставу!

Ідучи на своє місце, до людей повернись обличчям.

Слід сидіти не базікати на виставі дітям. І артистам не заважати, і своїм сусідам.

 Робота в парах, трійках. Вправа-пантоміма «Невихований глядач». Придумайте ситуації, що можуть статися в театрі. Відтворіть їх засобами пантоміми. Обговоріть разом, як спокійно й чемно реагувати на такі ситуації.

ЛІСОВА ШКОЛА Музика і вірші М. Ровенка

5 га-ю-роз-ма-ю, де сос-на крис-ла-та, де сос-на, де кві-ти, шко-ла лі-со-ва. Там

9 вчать-ся зві-ря-та – хлоп-чи-ки й дів-чат-ка, там у-чить їх муд-ра вчи-тель-ка Со-ва. Жи-

13 ра-фа, Жи-ра-фа, спи-су-є Жи-ра-фа, до дош-ки тря-суть-ся зай-чи-ки і-ти.

Приспів

 Разом з друзями та подругами оберіть ролі й відповідно до тексту інсценуйте цю пісню. Які вистави в театрі ти відвідав / відвідала? Поділися своїми враженнями.

18. Театр та архітектура

Театральні постановки розігрують у спеціально призначених для цього місцях. Театральна споруда представляє мистецтво **архітектури**. Неодмінними ознаками цього виду мистецтва є краса, міцність і корисність. Саме краса робить архітектуру мистецтвом.

У світі існує багато творів архітектури незвичної форми та оздоблення. Часто це будівлі музеїв мистецтва, концертних залів або театрів.

Київський академічний театр ляльок

Музей писанки. Україна

Театр опери. Австралія

Концертний зал. США

? Схарактеризуй архітектурні форми. Що або кого вони нагадують? Поміркуй і поясни чи спростуй твердження, що архітектурна будівля театру ляльок у Києві утворює гармонійний ансамбль різних видів мистецтва з довкіллям.

Архітектурна – вид мистецтва, проектування і спорудження будівель, комплексів.

Образотворча грамота

Архітектура «промовляє» мовою об'ємних форм у просторі (пропорцій, масштабу, ритму, симетрії/асиметрії, контрастів). Єдність в архітектурній композиції досягається підпорядкуванням усіх частин споруди *композиційному центру*.

Музей науки та мистецтва в Сингапурі

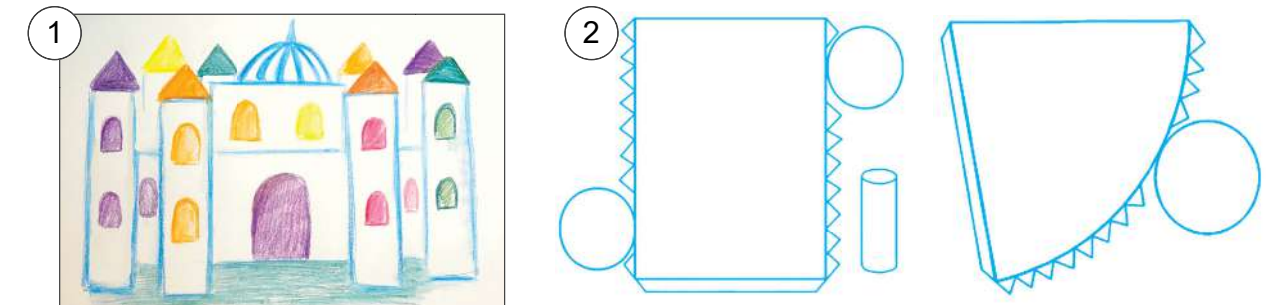
Театр опери і балету в Одесі

? Знайди в архітектурних композиціях ритмічне чергування колон, вікон. Визнач симетричну (асиметричну) будівлю. Знайди контрасти розмірів, форм, кольорів.

Робота в групах. Створіть макет архітектурної будівлі дитячого театру з паперу.

Сходишками до майстерності:

- Продумайте архітектурну композицію. Результати міркувань оформте в начерк.
- Визначте розміри макету та його частин: за довжиною, шириною та висотою.
- На основі розмірів виміряйте, розмітьте відстань між вікнами; вікнами і дахом; вікнами і краєм стіни та наклейте (або намалюйте) вікна. Змодельуйте об'ємні форми стін, даху; склейте деталі, об'єднайте в макет.

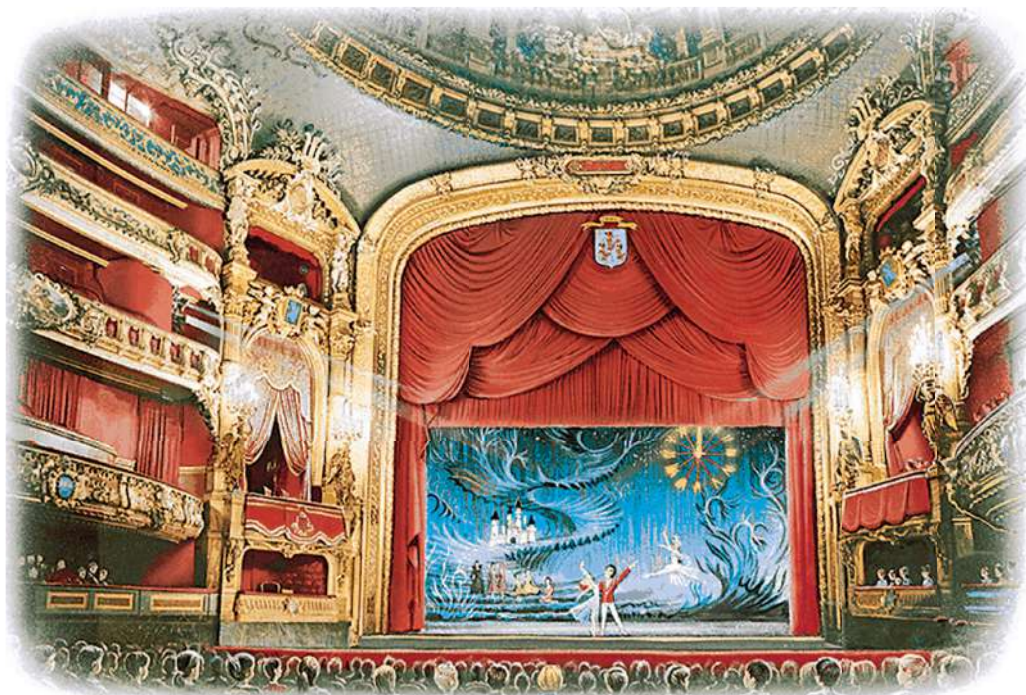
? Чи є в місцевості, де ти живеш, незвичайні або дуже красиві архітектурні споруди, чи ті, що вважаються візитівкою твого населеного пункту? На дозвіллі пригадай/прочитай цікаву повість-казку Всеволода Нестайка «Дивовижні пригоди в лісовій школі».

19. Театр та архітектура

Коли глядач уперше потрапляє до театру, його зацікавлює глядацька зала. У кожному театрі вона особлива, однак є спільні риси облаштування, що сприяють зручності сприйняття театрального спектаклю. Артисти розігрують спектакль на *сцені*. Глядацька зала спланована так, щоб сцену глядачам було видно звідусіль. Перед сценою може розташовуватися оркестрова яма, де сидять музиканти симфонічного оркестру, за нею *партер* – ряди крісел для глядачів, найближчі до сцени. А потім долівка з кріслами піднімається гіркою. Це – *амфітеатр*. Над ним – *бельетаж*, а вище – *яруси* – *ложа* і *балкони*.

Марльє Марсель

 Вистава «Бременські музиканти» (Київський академічний театр ляльок). Лялькова вистава «Музична крамничка» («Перший театр» у Львові, *фрагменти*). «Міппет-шоу» (*фрагмент*).

 Який вид театру представляють вистави? Хто виконував ролі персонажів вистав (ляльки, актори)? Пісні виконували солісти чи ансамблі? Поясни, що таке ансамбль. Доведи або спростуй твердження, що на картинах зображено театр. Досліди облаштування глядацької зали.

 Гра «Різні емоції». Актору потрібно майстерно володіти мовою. Обери скоромовку та опис інтонації, з якою потрібно її виконати (ніби чогось просиш, запитуєш; свариш інших; ображаєшся тощо), і представ інтонації однокласникам / однокласницям. А тепер поімпровізуй і створи відповідні музичні інтонації. Зроби висновки.

Важливо: слова скоромовки потрібно вимовляти голосно й чітко.

Летіла лелека, заклекотіла до лелеченят.

Дзижчить над житом жвавий жук, бо жовтий він вдягнув кожух.

Жовтий жук купив жилет, джемпер, джинси та жакет.

Всім подобається це куце цуценя.

Робота в парах (за бажання).

Варіант 1. Гра «Дзеркало». Станьте навпроти одне одного: хтось робить і рух, а хтось – «дзеркало» – одночасно відображає цей рух.

Варіант 2. Гра «Тінь». Перший учасник ходить і робить довільні рухи, другий невідступно йде за ним, ловить і повторює рухи, як тінь.

 Робота в парах. Гра «Луна» Перший учасник відтворює ритм, а другий – його відлуння. Дослідіть, чи потрібні знання математики в записі музичних ритмів.

1-й учасник 2-й учасник 1-й учасник 2-й учасник

$\frac{2}{4}$ *f* *p* *f* *p*

1-й учасник 2-й учасник

$\frac{3}{4}$ *f* *p*

 Пісня «Лісова школа» (музика і вірші Михайла Ровенка), додаток, с. 136.

 Разом інсценуйте у класі цю пісню. За бажання використайте ляльок-звірів, створених власноруч, і розіграйте мінівиставу для учнів молодших класів.

Ансамбль

злагожене виконання музичного твору кількома виконавцями

злагожена гра акторів у театрі, кіно, колектив виконавців

група художніх творів, об'єднаних спільним задумом, композицією

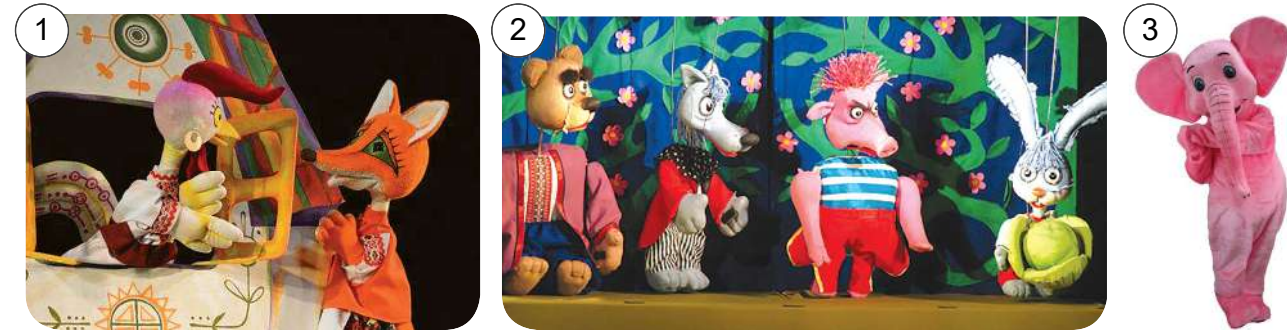
19. Театр та архітектура

Зазирнімо всередину театральної будівлі. Над її оздобленням працюють художники-дизайнери. Вони дбають, щоб **інтер'єр** театру відповідав потребам відвідувачів, наприклад дітвори. Там дітлахам має бути цікаво й весело. Стіни, стелі, двері та вікна майстерно прикрашають ліпниною, розписами, мозаїками, скульптурами тощо.

? Поміркуй, інтер'єр якого театру представлено на світлині. Поясни свої міркування. Пригадай, що ти знаєш про театр ляльок. Які лялькові вистави тобі відомі?

У ляльковому театрі головні персонажі вистав – ляльки. Вони можуть бути *горішніми* (1) – ними актори керують над ширмою, *маріонетками* або *нижніми* (2), що приводяться в рух за допомогою ниток або дроту. Є театри, де актори виходять на сцену разом з ляльками величиною з людину, або театри з акторами, перевдягненими в ляльок (3).

? **Інтер'єр** – архітектурно й художньо оздоблена внутрішня частина будівлі.

? Створи в групі з однолітками ляльки: їжачка Колька Колючки, зайчика Кося Вуханя, вовченяти Вовчика, лисеняти Рудика та ін. (картон, фломастери, клей тощо) за повістю-казкою Всеволода Нестайка «Дивовижні пригоди в лісовій школі», щоб розіграти виставу для учнів початкової школи.

Сходінками до майстерності:

- Пригадай сюжет літературного твору. Уяви персонажа-ляльку. Визнач фігури та їх розмір.
- Виконай ескіз олівцем. Продумай та обери для передачі характеру відповідні засоби виразності (графічні чи живописні). Розфарбуй, додай деталі.
- Виріж фігуру ножицями. За допомогою липкої стрічки прикріпи зі зворотного боку паличку для тримання.

Варіант 1

Варіант 2

? Розкажи, які види мистецтва об'єднуються в будівлі театру. Доведи це на прикладі театральної споруди. Чи хотілось би тобі працювати актором-ляльководом? Чому? Про що розкажеш удома?

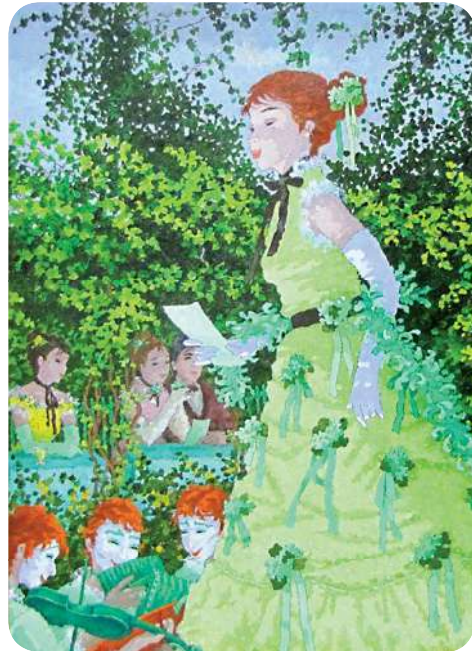
20. Мистецтво перевтілень і дизайн

Театр – вид мистецтва, що має свою особливу мову. Пам'ятаєш: музика «промовляє» до нас мовою звуків, живопис – мовою кольорів, графіка – лініями й плямами, а скульптура – формами і фактурами.

Театр – це мистецтво перевтілення, акторської гри. Тому найголовніше в театрі – це актори, які своєю майстерністю занурюють глядачів у сюжет спектаклю та переживання його персонажів/персонажок.

Поль Сорлен Ян Денарі.
Театр чудес

Сузанна Айзендик.
Виступ просто неба

Про що «розповіли» художники та художниці на картинах? Чи «звучить» з картин музика? Як ти гадаєш, яких персонажів – веселих, сумних, ліричних, героїчних тощо – утілюють ці актори та акторки? Поясни.

А тепер пропонуємо зануритися у світ казок Івана Франка. Одним із яскравих персонажів у них є Лис Микита – розсудливий, хитрий, сміливий, схильний поглузувати з недоброзичливців.

Іван Франко. Вистава для дітей «Лис Микита» («Перший театр» у Львові, фрагмент).

Яким представлено Лиса Микиту? Як актору вдається передати його хитру, винахідливу вдачу (манера говорити, міміка, жести...)? Як ти гадаєш, чи справедливо він учинив з Ведмедем? Поміркуй, до якого виду театру належить ця вистава. Поясни свій вибір.

ляльковий

музичний

драматичний

Театральна грамота

Під час перевтілення актору потрібно майстерно володіти *сценічною мовою*. Вона відрізняється від звичайної побутової. Щоб глядач почув і зрозумів актора, його мова має бути інтонаційно виразною, звучною, із чіткою та ясною вимовою (дикцією).

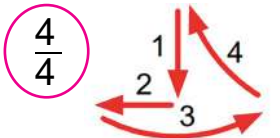
Перевтіться в Лиса Микиту й вислови цю фразу з різними інтонаціями: *гучно й гордовито; хитро й крадькома; здивовано; зі злістю*. Або запропонуй іншу.

*Я – Лис Микита, дуже хитрий,
Вигадливий і дуже спритний.*

М/ф «Лис Микита». Пісня мисливців.

Схарактеризуй ритм і динаміку пісні Мисливців. Яким у кінофрагменті представлено Лиса Микиту? Уяви себе диригентом, виконуй під музику диригентські рухи в розмірі 4/4.

МЕЛОДІЯ ДОБРА

Музика і вірші Н. Май

Ско-тить-ся зір-ка на не-бо-схи-лі. В тра-вах ви-со-ких во-на за-блу-ка _ є.
В сер-ці оз-веть-ся клю-чем жу-рав-ли-ним див-на ме-ло-ді-я рід-но-го кра - ю.
Приспів
І ле-тить по сві-ту лю-дям всім на ра-дість ця ме-ло-ді-я доб-
ра! Від-чи-няй-те вік-на, від-чи-няй-те две-рі, статъдоб-рі-ши-ми по-ра!

Сходінками до майстерності:

- Перед розучуванням пісні досліди й виконай ритм мелодії; опрацюй складні для співу фрагменти. Виконуй пісню весело, легко.

Поміркуй над текстом пісні. Обговори разом із друзями одне з прислів'їв. Зробіть висновок. Які відкриття відбулися для тебе на уроці?

Все добре переймай, а зла уникай.

Добра бажаєш, добро і роби.

Яке, на твою думку, приміщення театру можна вважати головним? Звичайно, комусь подобається бути у вестибюлі, а комусь – у фое. Втім, мабуть, «серцем» театральної будівлі є глядацька зала зі сценою. Саме там відбувається подія, заради якої ми приходимо до театру.

Для занурення глядачів у сюжет вистави створюють відповідний сценічний простір. Його розробляють фахівці з театрального дизайну – **сценографії**. Вони продумують технічне й художнє оформлення сцени (а за потреби – і глядацької зали). Щоб урахувати всі нюанси сюжету на одній театральній сцені, створюють рухливі складові: стелю, долівку-вертушку, доріжки для руху декорацій та акторів тощо. Водночас проектують

декорації, реквізит і бутафорію, світлове, звукове оформлення, образи персонажів вистави (костюми, грим).

Сцена з вистави «Лис Микита» (Львівський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Юрія Дрогобича)

Вистава «Лис Микита» (фрагмент).

Схарактеризуй грим, костюми акторів. Як оформлення сценічного простору допомагає зануритися в сюжет вистави: які декорації, освітлення тощо? Досліди, про що можна дізнатися з театральної афіші. Про які театральні професії вона інформує?

Сценографія – мистецтво створення образу вистави за допомогою декорацій, костюмів, гриму, освітлення.

Важливо пам'ятати: для відтворення глибини простору предмети, що розміщені ближче до нас, розташовуються на першому (передньому) плані й частково загороджують предмети другого (середнього) та третього (дальнього) планів. Усі зображення першого плану детальніше промальовують на відміну від предметів, розташованих на інших планах.

Визнач і схарактеризуй плани картини *Ольги Кваші*.

Робота у групах. Уяви себе художником-дизайнером / художницею-дизайнеркою і разом з дітьми твого класу створи декорації, живописний задник сцени до театральної вистави «Лис Микита». Під час розпису задника враховуй, що це – дальній план композиції. Деталі 2–4 наклеї на основу.

Поміркуй, що важливіше в постановці спектаклю – акторська гра чи оформлення сценічного простору.

21. Мистецтво перевтілень і дизайн

...У глядацькій залі гасне світло. До диригентського пульта підходить диригент. Одна мить – і тишу порушують чарівні звуки оркестру. Починається вистава, у якій органічно поєднано драматичну дію, спів, танець, симфонічну музику, живопис... Це – опера.

Сьогодні ми знову зустрінемося з нашим знайомим Лисом Микитою, але вже на оперній сцені. Дізнаємося про особливості «мови» цього виду театру.

 Іван Небесний. Опера «Лис Микита» (фрагменти).

 Порівняй, як спілкуються персонажі в драматичному і музичному театрі – опері. Який характер музики Лиса та Ведмедя? Актори співали соло чи в ансамблі? Пригадай відомі тобі співацькі голоси. Які з них низькі, а які – високі? Поміркуй, чи відповідають тембри співацьких голосів цим персонажам. Опиши інтер'єр театру.

сопрано

контральто

баритон

альт

тенор

бас

 Опера – театральна вистава, у якій сюжет розкривається через вокальну та інструментальну музику.

Театральна грамота

У процесі перевтілення актору потрібно майстерно рухатися на сцені. *Сценічний рух* має свої особливості. Утілюючи роль, актор передає характерні для цього персонажа рухи, жести, міміку тощо. І найголовніше – ці рухи мають бути натуральними і природними для цієї ролі (до прикладу, тремтячі руки, часті нервові кроки або підскакування чи шкутильгання тощо).

 Інсценізація. Разом розучіть пісеньки лісових мешканців, дотримуючись вказівок у нотному записі. Обери собі роль. Виконай пісню, створюючи образ обраного персонажа (темп, характер виконання, рухи). Презентуй свої творчі досягнення.

Повільно, важко

Грізно, злісно

Боязливо, виявляючи страх

 Придумай мелодію та рухи до пісеньки Лиса Микити: *Я – Лис Микита, дуже хитрий, вигадливий і дуже спритний.*

 Пісня «Мелодія добра» (музика і вірші *Наталії Май*), додаток, с. 137.

 Перед виконанням пісні визначте разом її темп, динаміку для відтворення відповідного настрою. Поміркуй, чи потрібно співакам берегти свій голос. Дізнайся в інтернеті про правила гігієни голосу. У яких життєвих ситуаціях їх доцільно застосовувати?

21. Мистецтво перевтілень і дизайн

Історії починають оживати на сцені театру тоді, коли гра акторів доповнюється сценічним обладнанням, сучасними технологіями 3D-проекції та освітлення, виразними декораціями, яскравими костюмами акторів. Усе це створює зоровий образ вистави, допомагає глядачу зрозуміти й глибше відчувати її зміст.

Сценографія та костюми персонажів опери «Лис Микита»

Іван Небесний. Опера «Лис Микита» (фрагмент).

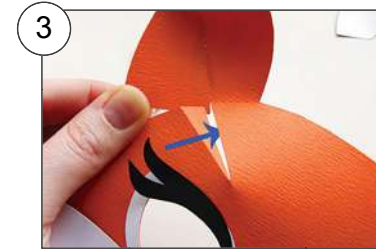
Схарактеризуй дизайн костюмів, маски, грим виконавців та сценографію опери «Лис Микита» Івана Небесного.

Варіант 1. Виготови з цупкого кольорового паперу об'ємну маску Лиса Микити для шкільної театральної вистави.

Сходінками до майстерності:

- За допомогою мірної стрічки вимірй відстані від скроні до скроні, між очима. Враховуючи дані знятих мірок, намалюй контури маски на зворотному боці цупкого паперу.
- Окремо виріж вуха, вуса та ніс, зігни частини і приклей.
- Розріж шаблон у місці скронь, загни маленький трикутник. Склеї краї розрівів. Виріж отвори для очей. Декоруй маску. З обох її боків приклей (прикріпи) стрічку.

Варіант 2. Роздивись зразки театральних гримів. Придумай і намалюй ескіз свого бачення гриму лиса/лисиці.

Увага! У разі застосування фарб для обличчя і тіла (грим, аквагрим, пастелі для гриму) з допомогою дорослих переконайся, що вони сертифіковані, ознайомся з інструкцією, описом складу. Гуаш, акварель, акрил тощо шкідливі для дитячої шкіри, тому їх не використовують для гриму.

Доведи або спростуй, що професія художника, дизайнера важлива в театральному мистецтві.

22. Мистецтво перевтілень і дизайн

У кожного та кожної з нас є улюблені казки... Митці також їх люблять. І деякі казкові сюжети настільки захопливі, що мандрують різними видами мистецтва й навіть сучасними комп'ютерними іграми.

Наприклад, ця історія, яка відбувалася у давнину, а можливо, і зовсім недавно, у далекому казковому королівстві – чи поряд з нами... Здогадуєшся, про яку казку йдеться?

Попелюшка завітала й на сцену музичного театру – в оперу. І ми продовжуємо знайомитися з мовою опери. Отже, героїні казки – Мачуха з доньками та Попелюшка – дізнаються про бал у королівському палаці...

 Жюль Массне. Опера «Сандрильйон» («Попелюшка») (фрагменти).

 Якими постають в опері Мачуха, її доньки та Попелюшка? Схарактеризуй музику, співацькі голоси, гру акторок-співачок, їхні костюми. Поміркуй, чому цей сюжет популярний у різних видах мистецтва багато-багато років. Як створюється оперний спектакль? Проаналізуй, чи правильно це показано на схемі.

співаки

лібрето

диригент

композитор

симфонічний оркестр

хормейстер

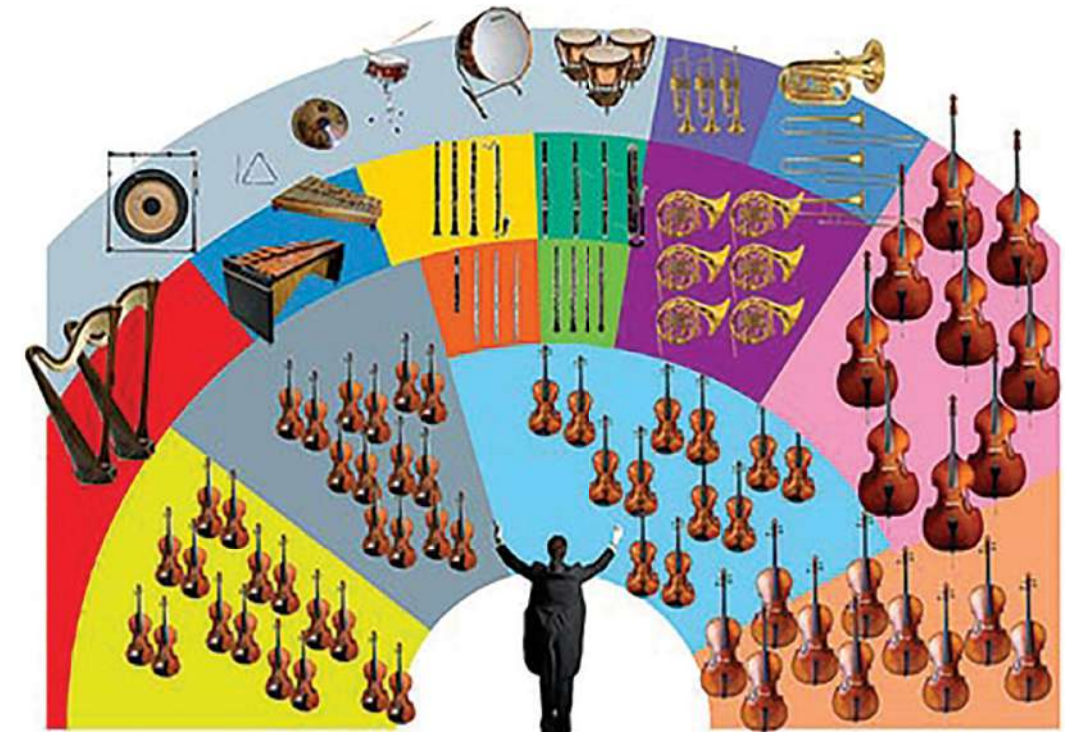
режисер

Театральна грамота

В оперній виставі всі діючі особи співають соло – *арії, речитативи* – або об'єднуються в ансамблі та хори.

Оперна вистава супроводжується грою оркестру. Він відкриває оперу *увертюрою* (інструментальний вступ), створює яскраві інструментальні епізоди, допомагає розкривати характери й почуття героїв.

 Пригадай і назви інструменти, які входять до складу симфонічного оркестру.

ЛІТАК

Музика і вірші Д. Пташинської

Приспів

Мрі-я мо-я ___ в со-нячну мить ___ під-морг-не з-під не-бес-не-по-міт

5

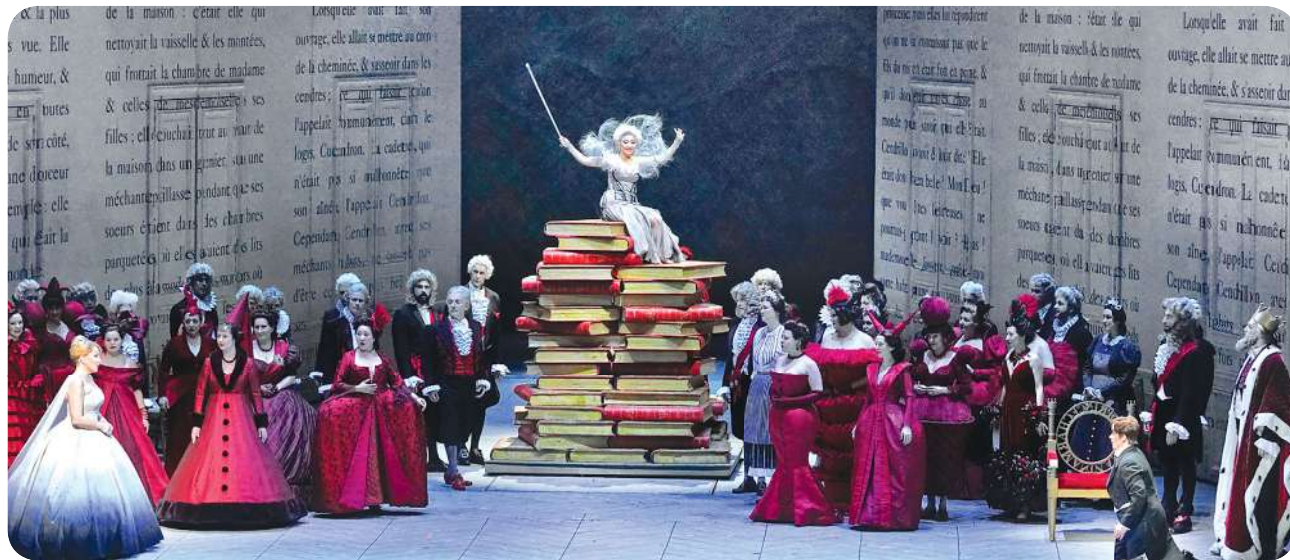
но, бі-лий лі - так ___ в хма-рах ле - тить до да - леко-гоща-тя і світ - ла.

 Уяви, що тобі надали можливість познайомити з оперою учнів молодшої школи. Про які особливості цього виду театру ти розкажеш? Поцікався в інтернеті ціною квитків на театральні вистави. Поміркуй, що впливає на формування ціни квитка.

Образ Попелюшки в опері
 характер персонажа та передавати особливості одягу часу, країни відповідно до сюжету театральної вистави.

Витончена, гламурна та загадкова професія дизайнер одягу. Ці фахівці є одночасно і художниками, і проєктувальниками, і винахідниками. Вони задумують, утілюють і пристосовують різноманітні моделі й деталі одягу та аксесуари до нашого повсякденного життя. Тому не дарма їхня праця є затребуваною серед дизайнерських спеціалізацій. У театрі фахівці цієї професії також дуже важливі. Костюм має розкривати характер персонажа та передавати особливості одягу часу, країни відповідно до сюжету театральної вистави.

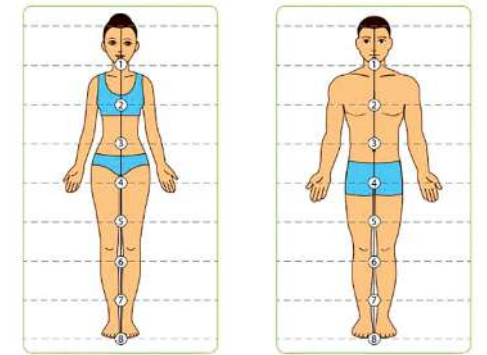
 Жюль Масне. Опера «Сандрільйон» («Попелюшка») (фрагмент).

 Схарактеризуй костюми дійових осіб опери. Чи вдалося дизайнерам відтворити епоху, характери й соціальне становище героїв? Чи не нагадує тобі це зібрання сучасну тематично-кольорову вечірку? Поясни.

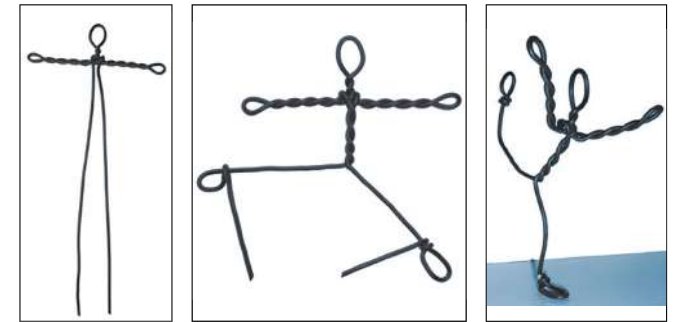

Створюючи зображення фігури людини, пам'ятай про пропорції – співвідношення розмірів окремих частин тіла. Одна половина постаті – це голова й тулуб, інша половина – ноги. Довжина руки дорівнює трьом розмірам голови. Опущена рука доходить до половини стегна. Довжина кисті руки дорівнює розміру обличчя, довжина стопи – висоті голови.

 Вправа. Повправляйся у відтворенні пропорцій фігури людини (м'який дріт).

 Досліди фігуру ляльки. Зверни увагу, чи враховано всі пропорції фігури людини. Зроби висновки. Уяви себе дизайнером-модельєром / дизайнеркою-модельєркою. Створи одяг для ляльок (пластичні матеріали).

 На дозвіллі за бажання створи динамічні фігурки, нанизуючи на основу з м'якого дроту матеріали, що були у вжитку (гудзики, намистини, кришечки, частини соломинок для коктейлю тощо).

23. Мистецтво перетворень і дизайн

Особливий вид музичного театру – **балет**. У його спектаклях танцівники під музику «розповідають» сюжет досконалими й витонченими рухами, жестами, мімікою, танцем. Щоб бути танцівником балету, потрібно довго й наполегливо вчитися, осягаючи секрети майстерності.

 Що відбувається на картині? Обери одну з персонажок твору, опиши її (разом з другом/подругою придумайте діалог).

Едгар Дега. Балетна школа

А ми поринемо в атмосферу балетної вистави. І на сцені – уже знайомі нам герої казки про Попелюшку, «розказаної» мовою балету.

 Сергій Прокоф'єв. Балет «Попелюшка». I акт. Танець з мітлою; Па-де-шаль. II акт. Вальс. Північ.

 Якими постають у балеті Попелюшка, Мачуха та її доньки? Опиши рухи, міміку, жести виконавиць. Порівняй образи героїнь казки в балеті та опері. Схарактеризуй музику сцени Попелюшки і Принца. Які емоції вона виражала?

спокій

тривога

радість

сум

страх

 Балет – театральна вистава, у якій сюжет розкривається засобами танцю, міміки та музики.

Хореографічна грамота

Балетний спектакль складається з дій, актів. Вони об'єднують танцювальні номери (сольні, парні та колективні танці персонажів спектаклю), які розкривають його сюжет.

Адажіо – лірична центральна частина балету, яку виконують головні персонажі.

Варіації – сольні танці героїв балету.

Па-де-де – дует головних героїв балету.

Кордебалет – велика група танцівників.

 Придумай різні мелодії до цього вірша – ніжну і наспівну; легку й танцювальну.
Носок дерев'яний і шовковий бант. А знаєш, як звуть черевик цей? Пуант.

 Пісня «Літак» (музика і вірші Діани Пташинської), додаток, с. 138.

 Робота в групах. Уяви себе актором / актрисою театру пантоміми. Створи на вибір театральну мініатюру: «Попелюшка і сестри», «Попелюшка і Принц», «Попелюшка і Фея». Це можна робити під музику або ритмічний супровід. Будь переконливим / переконливою, щоб однокласники та однокласниці впізнали, кого ти зображуєш.

Варіації

музична форма

сольний танець у балеті

 Чому, на твою думку, балет називають способом перетворювати звичайні рухи у витончене мистецтво?

На дозвіллі переглянь балетний спектакль «Попелюшка» *Сергія Прокоф'єва* та кінотвори про Попелюшку (*на вибір*). Порівняй, як цю казку «оповідають» різні види мистецтва.

23. Мистецтво перевтілень і дизайн

Створення сценічного костюма, особливо костюма танцівника чи танцівниці – складна та особлива діяльність. Костюм має бути зручним для виконання танцювальних рухів – стрибків, підтримок тощо. Він має рівноцінно сприйматися глядачами і з партеру, і з третього ярусу. Також сучасні дизайнери намагаються створити ексклюзивний образ персонажа, щоб він відрізнявся від інших виконавців цієї самої ролі.

? Порівняй костюм Попелюшки в різних балетних постановках (с. 95, 96). Зроби висновки.

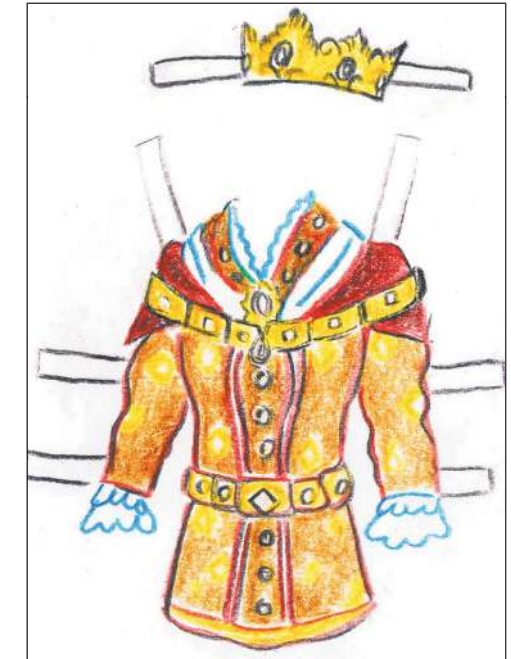
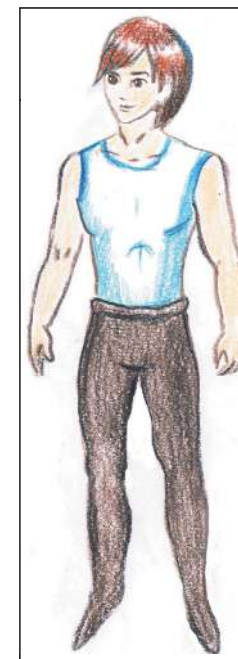
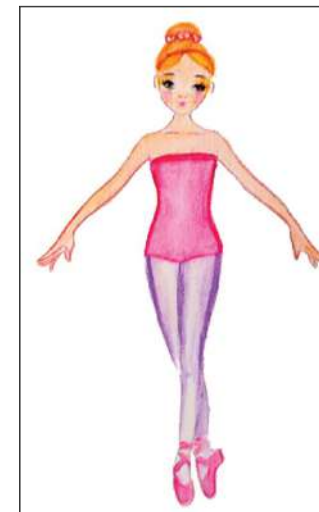
Доследи за ескізами *Петра Вільямса* особливості костюмів персонажів балету «Попелюшка», які він створив понад 100 років тому. Вислови міркування, як і чому змінилися костюми сучасних акторів – танцівників балету і балерин.

? Створи паперовий костюм одного з персонажів балету С. Прокоф'єва «Попелюшка» (*олівці*). Для створення костюмів Попелюшки чи Принца застосуй наближені кольори, Мачухи та її дочок – контрастні.

Сходінками до майстерності:

- Пригадай пропорції фігури людини. Враховуй їх під час створення паперового одягу.
- Добери кольорову гаму, яка відповідає настроям музики, характеру персонажа.

? Уяви себе міністром культури. Поміркуй, що потрібно робити, щоб опера й балет стали популярними. Що ти розповіси про театральне мистецтво своїм рідним і знайомим?

24. Народні та хореографічні візерунки

Цікаво, навіщо люди танцюють? Бадьорість, гарний настрій і просто задоволення дарує танцювальне мистецтво – **хореографія**. Танці різняться, та об'єднує їх бажання людини рухатися під власний ритмічний супровід, спів чи інструментальну музику, відтворюючи багатий світ емоцій і почуттів.

Наталія Папірна. Танок

Олена Степіна

Що «розповіли» картини про танці та танцівниць? Опиши емоції, утілені у творах, та костюми виконавиць. Вислови припущення, танці яких народів зображено. Поясни. Пригадай і назви батьківщину цих народних танців:

гопак молдовеняска чардаш лезгінка болеро козачок

У багатьох країнах світу популярні фольклорні заходи – театралізовані шоу-програми. Їх представляють на сцені або просто неба.

Українська народна пісня «Од Києва до Лубен» (фолк-гурт «Зозуленька»). Грузинський танець «Рачулі». Кримськотатарський танець (ансамбль «Хайтарма»).

Які історії «розповіли» тобі виконавці? Завдяки чому тобі вдалося це зрозуміти (рухи, жести, міміка, реквізит)? Поясни на цих прикладах, як поєднуються театральне й хореографічне мистецтво.

Хореографія – постановка танцю, танцювальне мистецтво.

Хореографічна грамота

Для створення цілісного художнього образу, максимального вираження почуттів танцівникам важливо ретельно вивчити основні рухи, пози та малюнок танцю (розміщення танцівників у просторі), а також вправно використовувати міміку обличчя, жести, пантоміму, імітації дій. Усе це разом – *художня мова танцю*.

Вправа «Імпровізації» (на вибір).

Варіант 1. Відобрази мімікою і жестами одну з емоцій.

радість

сум

байдужість

здивування

сонливість

Варіант 2. Уяви та зімітуй дії рухами.

хвилі

крила

схопити-кинути

кігті

підкрадання

свічка в руках

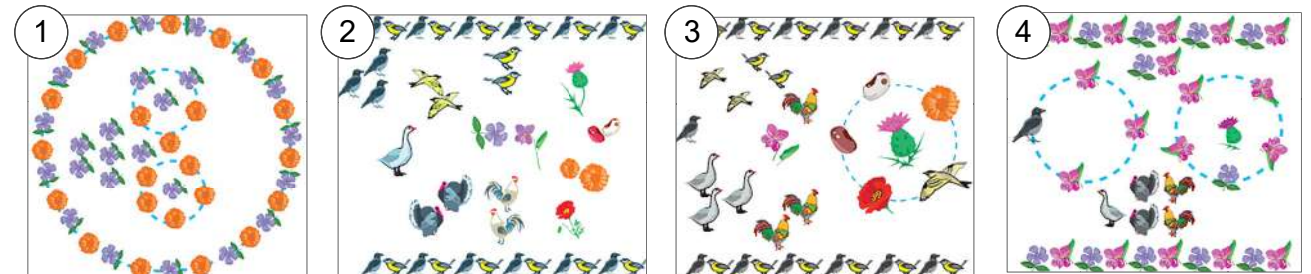
У ВИШНЕВОМУ САДОЧКУ

Музика Василя Верховинця, вірші Леоніда Глібова

У виш-не-во-му са-доч-ку під вер-бо-ю в хо-ло-доч-ку,щоб ли-хо прог-нать, гей!
Щоб ли-хо прог-нать. Щоб у-сіх роз-ве-се-ли-ти, за-хо-ди-лись на-ші кві-ти
грать і тан-цю-вать, гей! — Грать і тан-цю-вать.

Розглянь схеми виконання цієї пісні-танку на сцені. Які форми вони нагадують? Разом з однокласниками та однокласницями інсценуйте цю пісню.

Поміркуй над прислів'ями: «Яка пташка, така й пісня», «Всяка пташка свої пісні співає». Як ці думки можна використати щодо народних танців?

24. Народні та хореографічні візерунки

Життєдайним джерелом для сучасних художників і дизайнерів є **декоративно-ужиткове мистецтво** різних народів світу. У кожного народу воно особливе. Можливо, тому з-поміж розмаїття світових зразків народної творчості ми можемо виокремити, наприклад, українське декоративно-ужиткове мистецтво. Воно вражає багатством форм, гармонійними кольоровими поєднаннями, довершеними техніками виконання, унікальною стилізацією. Спонукає бережно ставитися до свого здоров'я та довкілля, демонструючи широкі можливості використання виробів з природних екологічно чистих матеріалів.

1 – Українська писанка, 2 – африканська тарілка, 3 – турецький посуд,
4 – персидський килим, 5 – українська кераміка

? Доследи особливості оздоблення виробів орнаментами: мотиви, кольори, розміщення та форми декору. Пригадай і розкажи, що тобі відомо про види орнаментів: рослинний, геометричний, тваринний. Де ти їх бачиш у своєму житті? Разом з дітьми твого класу обговоріть, чим особливі види народної творчості:

виготовлення вишивки розписи ткацтво килимарство гончарство ковальство

Декоративно-ужиткове мистецтво – мистецтво виготовлення, а також художнього оформлення виробів побутового призначення.

У створенні декоративного оздоблення певної речі велику роль відіграє правильне розміщення елементів декору на відповідній формі – **композиція зображення**.

? Зверни увагу, як розміщено зображення з урахуванням форми одягу; чи враховано його загальну форму й розміри. Як поєднано кольори? У якій композиції відтворено рух?

! Виконай розпис футболки (сумки), експериментуючи з лініями та штрихами (воскові олівці).

Сходінками до майстерності:

- Закрепи річ на картоні. Продумай композицію та її розміщення.
- Починай з лінії обрису та світлих кольорів, додай яскравих відтінків. Пам'ятай: штрихи наносимо по формі зображення. Наостанок доповни цікавими деталями.

! За бажання (обов'язково з допомогою дорослих) зафіксуй розпис праскою: не виймаючи картону, накрив малюнок папером для випічки та пропрасуй. Дотримуйся правил безпечного поводження з праскою.

? Ці експерименти з восковими олівцями ти можеш повторити разом з дорослими для декорування тканини у вільний час. Зверни увагу на етикетку художніх матеріалів. Бажано, щоб на ній були розміщені знаки, які підтверджують якість та натуральність їхніх складників. Дізнайся в мережі, яку інформацію зашифровано в цих знаках.

25. Народні та хореографічні візерунки

А чи любиш ти танцювати й рухатися під музику? Завдяки танцю ми виражаємо свої емоції, підтримуємо фізичний стан і просто отримуємо задоволення. А ще – наслідуємо, зображуємо, малюємо рухами різні образи.

Багато сучасних і популярних сьогодні танців сягають корінням саме народного мистецтва. Такими є більшість бальних танців – вальс, самба, пасодобль, ча-ча-ча або степ (чечітка).

 Riverdance (ірландське шоу Майка Флетлі). Рафаель Кельн та Анна Льоренте. Болеро.

 Які емоції втілено в цих танцях? Їх родовід іде від ірландського та іспанського мистецтва. Які образи створили танцівники й танцівниці? Які засоби виразовості графіки, живопису і скульптури застосували художники та художниці для передачі руху й характеру танців?

Деметр Чипарус.
Статуетки танцівників

Сучасна хореографія «говорить» мовою класичного танцю (балету), сучасного танцю, хіп-хопу, брейк-дансу, народного танцю. Хореографія потрібна для постановки виступів у деяких видах спорту, наприклад, художній гімнастиці, фігурному катанні чи синхронному плаванні, створення флеш-мобів тощо.

 Kris Kross. Назад у майбутнє.
Наталія Валєвська «Мир над Україною».

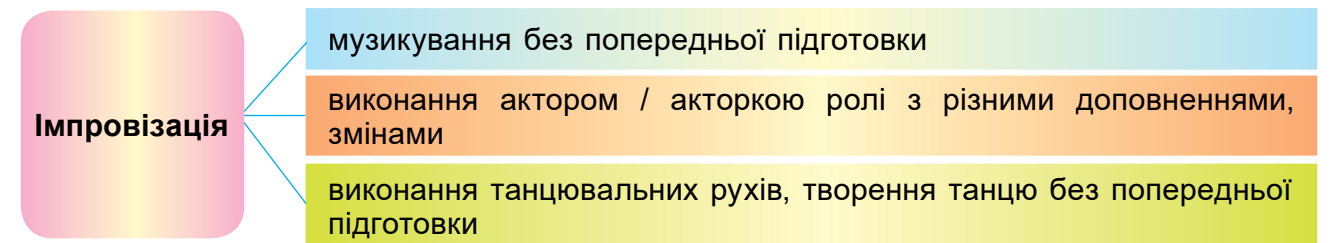

 Яку історію «розповіли» тобі учасники та учасниці танцювального колективу? Виконуй разом з учасниками флеш-мобу танцювальні рухи. Під музичний супровід створи хореографічні імпровізації.

 Флешмоб – спланована акція, часто мистецького спрямування, розрахована на масове виконання, яка несподівано для оточення проводиться в заздалегідь обумовленому місці.

Флешмоб до Дня вишиванки

 Пригадай мультфільми чи кінофільми, де герої танцюють. Більше рухайся, підтримуй своє здоров'я. Організуйте у класі флешмоб на улюблену музичну композицію.

25. Народні та хореографічні візерунки

У давнину діти тішилися свищиками, мотанками, їстівними забавками, візочками, кониками з вершиками, баранцями, дзигами... І в наш час традиції творення іграшок майстрами та умільцями радують нас, як для розваги, так і для прикрашання нашого житла. Вони створені з натуральних екологічно чистих матеріалів, що важливо для дитячого здоров'я.

Що «розповіли» тобі форми, кольори, візерунки народних іграшок та сучасних екоіграшок? Схарактеризуй їх. Вислови припущення, з яких матеріалів вони створені (сир, глина, нитки, тканина, дерево тощо).

Сучасні екоіграшки

Подивись відео та дізнайся, як твориться глиняний коник від *Михайла Діденка*.

Досліди й розкажи, як здобутки та ідеї народних майстрів утілюються в сучасних іграшках.

Зліпи з повітряного пластиліну магнітик на холодильник (1) чи брелок (2).

Яку користь для дитини мають народні іграшки з природних матеріалів? Обговоріть у класі. Поцікався у своїх бабусь і дідусів, якими іграшками вони гралися в дитинстві.

У вільний час знайди в інтернеті інформацію про народні іграшки інших країн. Порівняй їх з українськими народними іграшками.

26. Мистецтво через об'єктив камери

Чи спадало тобі на думку, скільки часу ми проводимо біля телевізора або комп'ютера? Мабуть, ми вже не уявляємо свого існування без них. Через екрани гаджетів ми «поринаємо» в різні куточки світу, дізнаємося про події, уболіваємо за спортсменів або насолоджуємося мистецтвом, віртуально відвідуючи музей, театр чи концерт улюблених виконавців. Усе це – завдяки телебаченню (інтернет-телебаченню), яке відтворює світ через екрани.

Онлайн-трансляція концерту до Дня Незалежності України 24 серпня 2021 року.

Чи відчуваєш ти під час перегляду відео власну присутність на концерті? Поясни. Які можливості є у телебачення? Про які телепрограми повідомляють тобі ці зображення? Що тобі найбільше подобається на телебаченні? Поясни свої вподобання.

Руханка «Ми – молодь України».

Поімпровізуй та виконай рухи до пісні.

Телебачення – виробництво аудіовізуальних програм та передач і трансляція їх у реальному часі чи в записі; засіб масової інформації.

Можливості телебачення дають змогу спостерігати за дійством здалеку, зблизка. Це відбувається завдяки зйомці різних планів.

Загальний (дальній) план (1) – зйомка здалеку (панорамні пейзажі чи натовп людей тощо). Середній план (2) – зйомка невеликих за розмірами зображень. Крупний план (3) – зйомка деталей.

Варіант 1. Створи засобами пантоміми етюди-імпровазації: «Ведучий /ведуча теленовин», «Спортивний коментар», «Діджей /діджейка», «Репортаж з місця подій», «Телеглядач /телеглядачка в захваті».

Варіант 2 (робота в парах). Уявіть, що ви готуєте інтерв'ю з улюбленим співаком /співачкою, спортсменом /спортсменкою, рідними дорослими, наприклад, бабусяю /дідусем, однокласником /однокласницею тощо. Продумайте запитання.

КРОК ДО ЗІРОК

Музика Б. Мейн Вірші Л. Ніколенко

Щас-ли - ві ді - ти жи - вуть в Ук - ра - ї - ні,
За - па - м'я - тай - те цю піс - ню від - ни - ні

ус - міш - ки на - ші як пти - ці стрім - кі,
на Ук - ра - ї - ні всі ді - ти - зір - ки!

Досліди, скільки часу впродовж дня ти приділяєш перегляду телепрограм. У вільний час за бажання спробуй фільмувати через камеру телефона різні плани зйомки. Переглянь музичний кінофільм «Дронині мандрони».

26. Мистецтво через об'єктив камери

З перших днів життя тебе супроводжує **фотомистецтво**. Воно ілюструє новинні стрічки, використовується в постерах, красується на стінах, зберігається в сімейних альбомах... Завдяки вибору певної миті зйомки можна передати своєрідність явища природи, неповторність події, людини. Подивись, з якою щирістю і відвертістю спонтанні фотографії «розповідають» справжні історії.

? Які емоції викликають у тебе ці фотографії? Що «повідомляють» про час і місце фотозйомки? Які теми вони висвітлюють? До яких роздумів спонукають? Визнач на кожній світлині акцент та зверни увагу на його розташування стосовно центру.

Виразальні засоби фотомистецтва

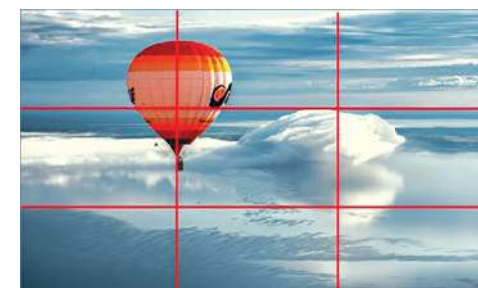
Для фотографа важливо вміти спостерігати, вибрати правильний **ракурс**, врахувати умови освітлення, відчутти гармонію композиції: розташувати акценти, а також співвіднести об'єми, освітлені й тіньові частини, кольори.

Фотомистецтво – створення технічними засобами зорового образу; фотографування.

Ракурс зйомки – зображення об'єкта з різних точок зору.

Образотворча грамота

У процесі фотографування потрібно уникати зайвих речей у кадрі. Слід використовувати допоміжну структурну сітку: розміщувати всі важливі елементи композиції поздовж ліній, а найголовніше – на місці їх перетину.

Вправа. Створи кілька фотографій інструментів (музичних або художніх) з різних ракурсів зйомки (або з різним освітленням).

? **Робота у групах. Фотокрос «Школа в об'єктиві».** Створіть на швидкість цікаві та якісні фото. За спільно визначеними критеріями відберіть фотороботи для розміщення на сайті школи.

? Що відрізняє фотомистецтво від інших мистецтв? Що повинен уміти і знати фотохудожник, щоб створювати майстерні фото?

27. Мистецтво через об'єктив камери

Сучасний телепростір спрямований на різних глядачів – малечу, підлітків, дорослих, їхні потреби та смаки. Завдяки телепрограмам телебачення інформує, примушує глядача замислитися або зацікавитися якоюсь темою або проблемою чи привертає увагу до чогось через рекламу. Крім транслявання реальних подій і явищ на телебаченні створюють багато телепрограм (ток-шоу, шоу-видовища, реаліті-шоу тощо), зокрема мистецького спрямування.

? Які телепроекти подобаються тобі і твоїй родині? Наведи приклади і поясни свої вподобання. Яка музика їх супроводжує?

? Поміркуй і наведи приклади інформаційних навчальних/просвітницьких, розважальних телепрограм на сучасному телебаченні.

Музичний кінофільм «Дронині мандрони» (фрагменти).

? З яким видом декоративно-ужиткового мистецтва познайомилися герої фільму? Які ознаки музичного фільму? Поміркуй, які якості підлітків допомогли їм перемогти в конкурсі.

Кожен телепроект створює велика група фахівців, які забезпечують технічну та художню складову. Щоб телепрограма мала власне «обличчя», вони розробляють сценарій, дизайн студії та образи ведучих, продумують освітлення, пишуть тексти, музичне оформлення тощо.

Проект студії

Кадр з ефіру

? Поміркуй, що мають передбачити фахівці, розробляючи новий телепроект. Люди яких мистецьких професій, відомих тобі, можуть бути задіяні в його підготовці?

Пісня «Крок до зірок» (музика Б. Мейн, вірші Л. Ніколенко), додаток, с. 139.

? Придумайте рухи та музичний супровід до пісні.

? Проект «Готуємо телепрограму» (інформаційну, пізнавальну, розважальну) (робота в групах). Орієнтовні теми: «Події тижня», «Еврика», «Диво калинове», «Відгадай мелодію», «Вечірня колісанка», «Новини спорту», «Погода на завтра», «Світ тварин».

Для створення телепрограми організуйте робочі групи, в яких має бути «режисер», «фото/відеореporterи», «літературний редактор», «художники», «музичний редактор» тощо. Завдання для груп: обрати тему, ведучого програми, створити ескіз графічної заставки, написати текст ведучого і підготувати його виступ, дібрати музичне тло передачі, створити презентацію з відзнятих фото- і відеоматеріалів. Презентувати результати проекту.

? Телереклама з'являється на екрані досить часто. А найбільшу увагу привертають ті рекламні ролики, які мають захопливий музичний чи відеоряд, позитивних анімаційних персонажів. Завдяки використанню мистецьких впливів телереклама миттєво сприймається людиною, впливає на її життєві орієнтири.

Удома досліди музичні телепрограми в телеэфірі, які переглядаєш ти і твоя родина. Проведи з друзями дискусію на тему «Плюси й мінуси телереклами».

27. Мистецтво через об'єктив камери

Дивом людської думки та діяльності, створеним за допомогою сучасних технічних засобів, є **художня фотографія**. Вона відрізняється від інших творів фотомистецтва тим, що не прагне об'єктивно відтворювати дійсність, а фіксує сцени, спеціально обрані або організовані для фотографування для втілення художнього задуму. Подивись, як постановочні фотозображення несуть у собі певну ідею, сенс, передають характер і настрої фотографа.

Фото: 1 – Олександра Сляднєва, 2 – Алека Сота

? Поміркуй, чому емоції, стиль, почуття, переживання та краса мають бути центром художньої фотографії. Наскільки потрібно фотохудожнику готуватися для створення світлини у фотостудії? Яку роль відіграють атрибути в постановочних фотографіях?

Завдяки творчій уяві та хисту до малювання фотохудожник Йота перетворює світлини своїх дітей на казкові історії.

Образотворча грамота

Для фотографування в приміщеннях добирай біле тло. Для зйомки на подвір'ї – текстуроване (цегляні стіни, кущі, траву тощо). Пам'ятай, задній план не повинен відволікати увагу від обличчя, тому має містити мінімум деталей. Не роби портрети дуже близько. Обличчя на портреті має перебувати у верхній третині кадру.

? Створи художні фотографії, які розкриватимуть мистецькі здібності друга (по-други) (робота у групах).

Сходінками до майстерності:

- Визнач ідею художньої фотографії, тобто для чого вона потрібна – для сімейного фотоальбому чи для публікації.
- Продумай, як атрибути та локація допоможуть втілити твій задум.
- Підбери ракурс зйомки, що якнайкраще відобразить суть фотографії.

? Що відрізняє фотомистецтво від інших мистецтв? Почни спостерігати навколишній світ через фотооб'єктив. З найкращих, на твою думку, кадрів створи фотоколаж.

28. Мистецтво через об'єктив камери

Уяви, що з нашого життя зникли телевізори, а разом – улюблені мультики й кінофільми... Це неможливо, скажеш ти, бо й справді не можна уявити сучасне життя без кіномистецтва. Втім зовсім недавно, трохи більш як сто років тому, людство нічого не знало про це мистецтво. А сьогодні мільйони глядачів заповнюють зали кінотеатрів, а ще більше – дивляться кінофільми по телебаченню та в інтернеті.

У кіно завжди звучить музика. Її пише композитор, а все звукове оформлення здійснює звукорежисер. Музика налаштовує глядача на відповідний настрій, посилює емоційне сприйняття фільму.

 Саундтрек до фільму «Сторожова застава». Фільм «Один удома» (фрагмент).

 Схарактеризуй музику кожного з фрагментів. Поміркуй, чи змінилося б сприйняття фільму без звукового супроводу. Поясни. У якому з фрагментів звучали мотиви української пісні? Музика якого кінофільму тобі найбільше запам'яталася? До якого виду кіно належить цей фільм?

 Фізкультхвилинка «Умпа-лумпа» (фрагмент з к/ф «Чарлі і шоколадна фабрика»).

 Кіномистецтво – вид мистецтва, що твориться за допомогою кінозйомки й відтворює на екрані реальні або спеціально інсценовані події. **Саундтрек** – звукове оформлення фільму, мультфільму або комп'ютерної гри.

КІНОМИСТЕЦТВО

художнє або ігрове (пригодницьке, фантастичне, детективне тощо)

документальне (відтворення на екрані справжніх життєвих подій та явищ)

мультиплікаційне/анімаційне (мальоване, лялькове, комп'ютерне)

Кінограмота

У кіномистецтві звук є повноправним партнером зображення. Режисери ретельно ставляться до запису і монтажу звуку. І тому одним з вагомих етапів у створенні фільму є *звуковий монтаж*. Це як велика звукова картина зі звуків – «пазлів» – розмовних і музичних фрагментів, інших звуків: скрипіння, шурхотіння, тупотіння, скрикування тощо.

 Робота в групах. Гра «Озвуч відео» Уявіть себе акторами цього фільму. Перегляньте відео, придумайте до нього текст. Презентуйте його на тлі відеоряду.

СВІТ НЕМОВ КОЛЬОРОВИЙ ЛУГ

Музика *Володимира Шайнського*, вірші *Михайла Пляцковського*, переклад *Анни Олейнікової*

Ві-терхмаринки у не-бі не-се там, там, там. Дружба в жит-ті зна-до-бить-ся у - сім

нам, нам, нам! Приспів
Світ не-мов ко-льо-ро-вий луг, ко-ли по-руч з то-бо-ю друг! На-че

со-няч-на вся зем - ля, міц-на друж-ба на все жит -тя!

Сходінками до майстерності:

- Перед початком співу проаналізуй складні фрагменти мелодії. Виконай їх окремо.
- Приголосні звуки наприкінці фраз вимовляй чітко і коротко.

 Пригадай запис тривалостей нот і пауз. Знайди їх у нотному записі пісні й назви.

 Відтвори ритм. Тембри яких музичних інструментів ти впізнаєш у відеофрагменті?

 Поекспериментуй удома: під час перегляду будь-якого кінофільму спробуй вимкнути звук, коли з'являтиметься музичний супровід. Яким тоді буде сприймання фільму?

28. Мистецтво через об'єктив камери

Обговорюючи переглянутий кінофільм, ми часто захоплюємось грою акторів, майстерністю режисера. Та кіно не існує без художників і дизайнерів. За допомогою необхідного реквізиту, костюмів, гриму вони створюють відповідні образи і середовище, що відповідає сюжету, у якому діють герої твору.

Створити відповідну атмосферу кінооповіді, оживити вигаданих персонажів неможливо без відповідного гриму й костюмів акторів та декорацій.

Нині замість декорацій для створення задуманого середовища часто знімають на тлі спеціального зеленого або синього екрана, після чого відзняті сюжети опрацьовують у комп'ютерній програмі й ставлять потрібне зображення.

Відзняті та опрацьовані окремі матеріали завдяки монтажу поєднують у цілісний кінотвір.

«Поліна і таємниця кіностудії» (фрагмент).

Які таємниці відкрила Поліні кіностудія? На дозвіллі переглянь цей кінофільм та спробуй визначити основну ідею твору.

Як змінюється актор завдяки гриму й костюму? Поміркуй, як сучасні цифрові технології допомагають у створенні кіно.

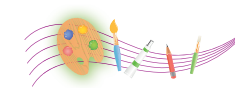
Зйомка

Опрацьоване зображення

Творчість художника потрібна для оформлення кіноафіші. Він продумує композицію, розробляє дизайн шрифту. Художньо оформлені літери створюють настрій, допомагають налаштуванню глядача на сприймання образу ще до прочитання тексту.

Про що можна дізнатися з кіноафіші? Проаналізуй композицію афіші: поєднання зображення і тексту. Схарактеризуй шрифти. Які засоби використали художники для їх увиразнення?

Образотворча грамота

Текст на афішах і в титрах фільму пишуть стисло, не використовують велику кількість барв. Літери у шрифтах різняться за жирністю, шириною, формою, нахилом, округленням кутиків чи наявністю зарубок на краях.

Розглянь різні написи слова «кіно». Які емоції викликали шрифти? Схарактеризуй «мову» ліній (плям).

Придумай цікаві незвичайні літери та створи з них назву улюбленого фільму.

Шрифт – графічний малюнок літер, оформлених за спільним задумом.

У вільний час за допомогою безкоштовного додатка Google Фото у своєму гаджеті створи відео. Для цього вибери фотографії або відео, натисни кнопки «створи», «збережи». Дотримуючись вказівок програми, ти можеш додати музику чи відредагувати відео. Розкажи рідним про синтез мистецтв у кіно.

29. Мистецтво через об'єктив камери

Мультфільми дуже люблять і дорослі, і діти. Це захопливі казки й фантастичні історії з майбутнього чи минулого людства, маленькі цікаві розповіді з життя звичайних дітей та багато іншого.

М/ф «Лис Микита» (музика *Мирослава Скорика*). «Як козаки наречених визволяли» (фрагмент). «Микита Кожум'яка» (саундтрек).

Пригадай свої улюблені мультфільми та їх героїв. Як ти думаєш, вони намальовані чи створені на комп'ютері? Схарактеризуй музику. Чи знайомі тобі персонажі мультфільмів, що на зображеннях? Якими рисами характеру наділені ці герої? Поміркуйте та обговоріть у класі, чи потрібні вони сучасній людині.

Цікаві мультиплікаційні твори об'єднує серія «Фантазія». Під музику відомих композиторів в уяві художників-мультиплікаторів студії Волта Діснея виникли різні кольори, форми й фантастичні образи.

М/ф «Фантазія» (1940). Ч. 1. *Й. С. Бах*. Токата і fuga ре-мінор.

У яких образах та кольорах постав в уяві художників-мультиплікаторів цей твір? Пригадай, що таке симфонічний оркестр. Які музичні інструменти ти впізнаєш у силуетах мультфільму?

МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ

мальована	лялькова або пластилінова	комп'ютерна
-----------	------------------------------	-------------

Робота в групах. Прочитайте текст по черзі. Познайтеся на швидкість.

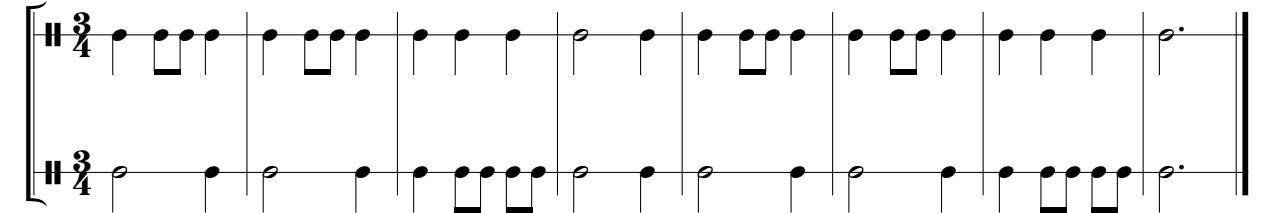
Прогрупування кіностудією допоможе ознайомитися з усіма мудростями створення кіно. Можна побачити петиції акторів, розгинути кіноквізит, бутафорію і музичні, дізнатися про секції кіноклами. Виявляється, створення кінофільму – складний вий ш, де режисери, актори, мультиплікатори та інші хівці пеvтілюють неvальні фантазії в кінотвори.

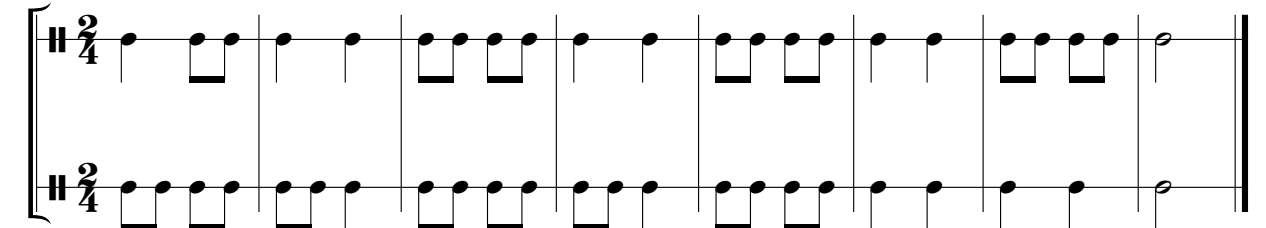
Пісня «Світ немов кольоровий луг» (музика *В. Шайнського*, вірші *М. Пляцковського*, переклад *А. Олейнікової*), додаток, с. 140.

Робота в групах. Виконайте в ансамблі ритмічну послідовність. Придумайте, як оригінально можна представити ваш виступ. Оберіть диригента.

Варіант 1

Варіант 2

За бажання на дозвіллі виконай на віртуальному фортепіано онлайн цю мелодію. Поімпровізуй і створи фрагмент, якого не вистачає.

29. Мистецтво через об'єктив камери

Створення мультфільму – величезна праця висококласних професіоналів. Важливою є роль художників-мультиплікаторів (аніматорів). Вони створюють та «оживлюють» зорові образи мультфільму через послідовну зміну картинок (кадрів). За секунду змінюється від 12 до 30 кадрів.

Кадри з м/ф: 1 – «Пригоди Котигорощка та його друзів» (режисер Ярослава Руденко-Шведова), 2 – «Микита Кожум'яка» (режисер Манук Депоян)

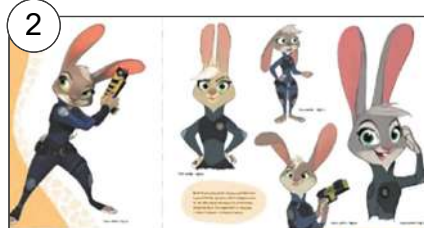

М/ф «Зоотрополіс» (фрагменти).

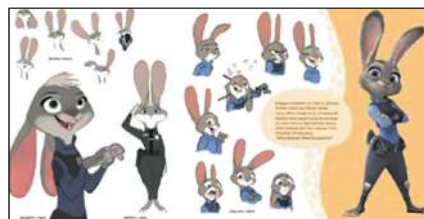
Давай на прикладі мультфільму «Зоотрополіс» дослідимо роботу аніматорів. Спочатку художники візуалізують проєкт у чорно-білих змалярках (1).

Потім здійснюють дизайн-пошуки персонажів та місця подій (2). Далі народжується чернетка фільму – аніматик (3). Після збору й корекції всіх кадрів, зведення звуків народжується мультфільм.

У разі створення об'ємної лялькової анімації фотографується покадрово сцена з ляльками-акторами, після кожного кадру вносяться мінімальні зміни (наприклад, змінюється поза ляльки).

Персонаж мультфільму з різних боків у 3D-проекції.

3

Визначальну роль у гармонійній побудові кадру відіграє його композиція – взаємне розташування елементів, їх поєднання та впорядкування в кадрі.

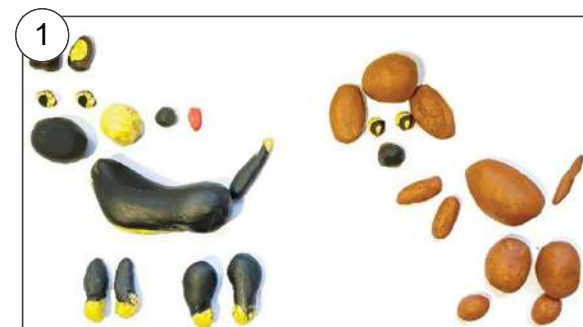

Роздивися композиції кадрів з мультфільмів. Визнач у кожному композиційний центр та виражальні засоби, за допомогою яких упорядковано зображення.

Створіть пластилинову GIF-анімацію на смартфоні (робота у групах).

Сходінками майстерності:

- Зліпіть персонажів конструктивним способом, поєднуючи частини (пластилін) (1).
- Придумайте сюжет та здійсніть пошуки композиційної побудови кадру майбутньої анімації (2).
- Створіть 10–20 фото зі зміною поз персонажів (3).
- З допомогою учителя/вчительки об'єднайте фото в GIF-анімацію.

Назви види мультфільмів. Поміркуй, чи могла б мультиплікація допомагати тобі у навчанні. Як саме? На дозвіллі склади десятку своїх найулюбленіших мультфільмів та поцікався в інтернеті, як створювали один з них.

30. Мистецтво видовищ

З раннього дитинства нас захоплює яскраве, наповнене добротою, радістю мистецтво **цирку**. Це – завжди видовище, де переплелися різні види мистецтва й фізична досконалість. Основою циркового номеру є трюки – складні для виконання та захопливі ефектні дії артистів. Циркові номери складають цілісну феєричну **шоу-виставу**, що поєднує циркове мистецтво, акробатику, хореографію, драматургію.

Циркові артисти

Циркову виставу завжди супроводжує музика. Разом з клоуном вона «сміється», з повітряними гімнастами злітає у височінь, підказує сюрпризи факіра.

 Цирк дю Солей, Національний цирк України (фрагменти).

 Юліус Фучик. Марш «Вхід гладіаторів».

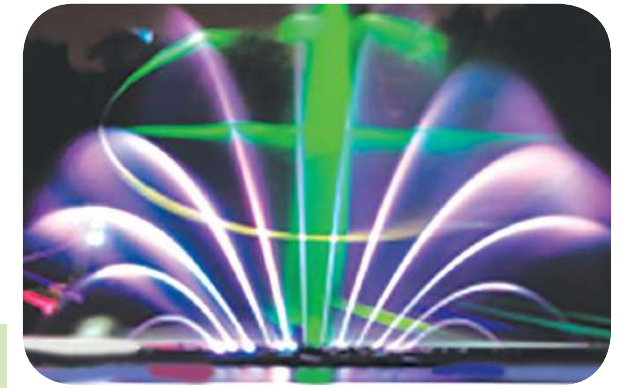

 Які настрої відтворила музика? Завдяки яким засобам музичної виразності (динаміка, тембр тощо)? За бажання уяви себе диригентом і під музику маршу диригуй у розмірі 4/4. Які циркові професії тобі відомі?

 Цирк (лат. circus) – вид видовищного мистецтва, за законами якого будується розважальна вистава, зазвичай на арені спеціальної будівлі (круглої форми з високим куполом).

Шоу – розважальний захід, видовище, що проводиться перед глядачами або в теле-, радіо-, інтернетіфірі.

Яскраві мистецькі видовища та шоу-програми – ознака нашого часу. Це й різноманітні програми телебачення зі сліпучими кольоромузичними та світловими ефектами, світломузичні фонтани та інсталяції, яскраві костюмовані свята, де поєднуються в єдине ціле різні види мистецтва й новітні технічні досягнення.

 Шоу барабанщиків (на вибір).

 Наведи приклади музичних шоу-програм сучасного телебачення. Проаналізуй їх щодо змісту, композиції (драматургії), художнього і технічного рішень. Вислови своє ставлення.

 Хореографічно-світлові шоу. Світломузичний фонтан у м. Вінниця. Світлове шоу в м. Брюссель (Бельгія).

 Які емоції викликають ці шоу? Що тебе вразило найбільше? Які види мистецтва поєднано в них? Які художні ефекти (*декоративні, світлові* тощо) використали творці дійства?

ЛІТО ЗОЛОТЕ

Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової

При-ле-ті-ло лі-то, як на кри-лах.

При-нес-ло нам лі-то дні щас-ли-ві. Лі-то ку-че-ря-ве,

Ла-гід-не, як ма-ма. Ось во-но я-ке - Лі-то зо-ло-те.

Я з то-бо-ю, лі-то, по-жар-ту-ю, Я з то-бо-ю, лі-

 На канікулах зверни увагу, яку музику ти слухаєш, хто її виконує, вона вокальна чи інструментальна тощо.

30. Мистецтво видовищ

Яскраві й захопливі видовища з використанням музики, кольору, світла, рухів – ознака мистецтва сьогодення. Майстри різних творчих професій творять незабутні шоу – справжній синтез видів мистецтва та технічних досягнень прогресу. Надзвичайно популярні у світі неймовірні світлові відеопроєкційні шоу. За допомогою новітніх технологій графіки, лазерних шоу, голограм, світлових інсталяцій та проєкцій медіамитці перетворюють реальність у казку.

 Візуальна 4D-проєкція. Фестиваль світла. Ліон. 2010. Театр, що співає.

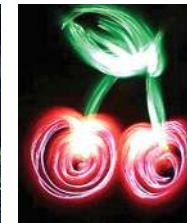
 Лазерні шоу та шоу голограм.

Сучасний телеефір наповнений різноманітними шоу-програмами – мистецькими конкурсами, талант-, ток-шоу тощо. Кожне свято, фестиваль, концерт мають власний неповторний образ. Саме образний задум визначає тему, зміст, вибір композиції вистави, логіку переходу від номера до номера, темпоритм усієї дії і, отже, – її атмосферу. Це впливає на зацікавленість нею глядачів і на фінансовий успіх шоу.

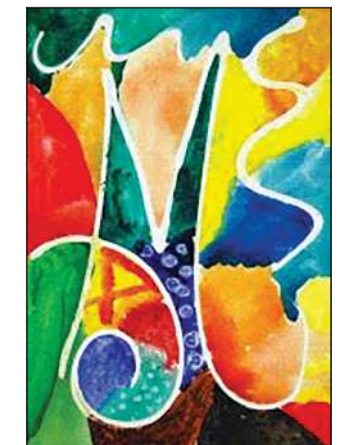

 Поміркуй, чим шоу привертають увагу глядачів. У чому полягає професійна творчість авторських колективів фахівців шоу?

Популярним сьогодні є фрізлайт – малювання світлом, або створення світлових скульптур. Об'єкт, який світиться (ліхтарик), переміщується у просторі та створює лінії, що світяться в темряві. А процес такого руху світла фіксується фотоапаратом.

 Розглянь зразки та створи ескіз для фрізлайту (воскові олівці та акварельні фарби). Для цього спочатку намалюй лінійний малюнок восковим олівцем. Потім акварелями вкрий тло, використовуючи кольоровий контраст.

 Яке шоу тебе вразило? Що було цікаво? Доведи або спростуй думку «Сучасні шоу – синтез мистецтв». Поясни. Обери кращі свої твори для учнівської виставки. Поцікався на літніх канікулах, які мистецькі заходи (конкурси, фестивалі, шоу) відбуваються в Україні.

ФІНІШ

14

13

12

11

10

8

9

7

6

5

4

1

2

3

СТАРТ

Гра «Різні види мистецтва»: Потрапивши на кружечок із цифрою, виконай відповідне завдання.

1. Розкажи, що ти знаєш про дизайн книги.
2. З якого виду мистецтва я завітав сюди? Розкажи про нього.
3. Проплескай цей ритм у темпі *allegro* (швидко), а потім *adagio* (повільно).
4. Мистецтво, що можу творити щодня, – це...
5. Продовж речення. Мені відомі такі різновиди декоративно-ужиткового мистецтва...
6. Схарактеризуй вид театрального мистецтва.
7. Як танець сприяє зміцненню здоров'я?

8. Розкажи про зв'язок телебачення і мистецтва.
9. Про що тобі нагадує це зображення? Який вид візуального мистецтва воно представляє?
10. Це ляльковий, музичний чи драматичний театр? Доведи. Наведи приклади «дружби» різних видів мистецтва.
11. Чому вважається, що кіномистецтво поєднує в собі різні види мистецтва? Доведи або спростуй.
12. Які виражальні засоби цього виду мистецтва тобі відомі?
13. Усі дітлахи обожають дивитися... Про що йдеться? Доведи або спростуй це.
14. Проплескай цей ритм на *pp*, а потім *f*.

Самооцінювання (взаємооцінювання) виконання завдань у грі. Чи впорався / впоралася ти із завданням?

Я не виконав / не виконала жодного завдання

Я виконав / виконала менше половини завдань

Я виконав / виконала половину (і більше половини) завдань

Я впорався / впоралася з усіма завданнями

СЛОВНИК

Музичне мистецтво

А капéла – спів без супроводу.

Балéт – театральна вистава, у якій сюжет розкривається засобами танцю, міміки та музики.

Вокáльна му́зика – музика, що виконується голосом.

Дина́міка (динамічні відтінки) – сила звучання в музиці.

Лад – узгодженість звуків за висотою. Поширені лади в музиці – мажор (світлий) і мінор (затемнений).

Му́зика – мистецтво організації музичних звуків.

Мію́зикл – музичний спектакль.

О́пера – театральна вистава, у якій сюжет розкривається через вокальну та інструментальну музику

Оркéстр – великий колектив музикантів. Залежно від складу інструментів оркестри бувають духові, струнні, народні тощо.

Партиту́ра – нотний запис твору для хору, оркестру, де кожна партію розписано на окремому рядку.

Саундтре́к – звукове оформлення фільму, мультфільму або комп'ютерної гри.

Тембр – забарвлення звука голосу або інструмента.

Темп – швидкість виконання музики.

Хореографі́я – постановка танцю, танцювальне мистецтво.

Хормейстер (хоровий майстер) – керівник хору, його диригент.

Образотворче мистецтво

Архітектóра – вид мистецтва, проєктування і спорудження будівель, комплексів.

Декоратівне мистецтво – мистецтво прикрашання архітектурних споруд, предметів праці, побуту та одягу.

Декоративно-ужиткóве мистéцтво – мистецтво виготовлення, а також художнього оформлення виробів побутового призначення.

Дизáйн – вид діяльності, пов'язаний із проєктуванням та художнім оформленням предметного світу (середовища).

Дизáйн кні́ги – процес художнього оформлення книжки.

Живо́пис – вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого є колір.

Інтер'є́р – архітектурно й художньо оздоблена внутрішня частина будівлі.

Колорі́т – співвідношення та взаємодія кольорів і відтінків.

Комп'ю́терна гра́фіка – вид візуального мистецтва. Її зображення створюють, перетворюють, оцифровують, обробляють і поширюють засобами обчислювальної техніки.

Орна́мент – візерунок, побудований на ритмічному чергуванні елементів.

Силуе́т – вид графічної техніки, однотонне площинне зображення фігур і предметів.

Скульпту́ра – вид образотворчого мистецтва, твори якого об'ємної форми і виконуються з твердих або пластичних матеріалів.

Стиліза́ція – узагальнення і спрощення зображувальних предметів за малюнком і кольором.

Формáт – форма поверхні, на якій виконано зображення (аркуш паперу, картон, полотно, дошка тощо).

Шриф́т – графічний малюнок літер, оформлених за спільним задумом.

Синтетичні види мистецтв

Кіномистéцтво – вид мистецтва, що твориться за допомогою кінозйомки і відтворює на екрані реальні або спеціально інсценовані події.

Ра́курс зйóмки – зображення об'єкта з різних точок зору.

Сценографі́я – мистецтво створення образу вистави за допомогою декорацій, костюмів, гриму, освітлення.

Театра́льне мистéцтво – мистецтво художнього відображення сюжету за допомогою сценічної гри акторів перед глядачами.

Телеба́чення – виробництво аудіовізуальних програм та передач і трансляція їх у реальному часі чи в записі; засіб масової інформації.

Флешмо́б – спланована акція, часто мистецького спрямування, розрахована на масове виконання, яка несподівано для оточення проводиться в заздалегідь обумовленому місці.

Фотомистéцтво – створення технічними засобами зорового образу; фотографування.

Цирк – вид видовищного мистецтва, за законами якого будується розважальна вистава, зазвичай на арені спеціальної будівлі (круглої форми з високим куполом).

Шоу – розважальний захід, видовище, що проводиться перед глядачами або в теле-, радіо-, інтернетєфірі.

Терміни, що використовують у різних видах мистецтва

Варіа́ції – музична форма; сольний танець у балеті.

Гармо́нія – співзвуччя, елемент музичної мови; поєднання художніх засобів у мистецтві; єдність частин цілого в художньому творі. Графіка – вид образотворчого мистецтва, основними засобами виразності якого є лінія, пляма, тон.

Імпровіза́ція – музикування без попередньої підготовки; виконання актором / акторкою ролі з різними доповненнями, змінами; виконання танцювальних рухів, творення танцю без попередньої підготовки.

Контра́ст – у музиці: зіставлення, що виражається динамікою (гучно–тихо), темпом (швидко–повільно), характером музики (веселий–сумний) та ін.; в образотворчому мистецтві: зіставлення протилежних за якими зображень (велике–мале, світле–темне) або застосування колірної контрасту.

Ритм – музичний звук певної висоти; відстань між двома сусідніми звуками у звуко-ряді; основна характеристика кольору (червоний, жовтий, фіолетовий, синьо-зелений).

Штрих – у музиці: спосіб видобування звуків голосом чи на інструменті; в образотворчому мистецтві: короткий рух, коротка лінія, що виконується одним рухом руки.

НОТНИЙ ДОДАТОК

ПЛАНЕТА ДИТИНСТВА ACADEMIX

5 Хтось ка-же, що не-ма міс-та чу-дес. Хтось ві-рить у ди-
8 ва та злі-та до не бес. Та в кож-но-го є
11 — рід-не міс - це, ку - ди по - вер - та-вш-ся, ку - ди кли-че сер - це і
14 там, де нав-ча - вш-ся жи-ти, лю-би - ти, спі-ва - ти, тво-ри - ти,
18 ві-ри-ти в себе, до мрі-ї ле-ті - ти! Хе - лов, ло-ви при-ві-ти, хай ле-
20 тять по сві-ту купле-ти. Хе - лов, ми ді - ти світ - ла за-ві-
23 тай на шу-пла-не-ту, пла - не-ту ди-тин-ства, пла-не-ту лю-бо - ві, де на
те-бе че - ка - ють, де з то-бо - ю зу-стрі-нуть-ся знов.

1. Хтось каже, що нема міста чудес,
Хтось вірить у дива та зліта до небес.
Та в кожного є рідне місце, куди повертаєшся,
Куди кличе серце, і там, де навчаєшся.
Жити, любити, співати, творити,
Вірити в себе й до мрії летіти.

Приспів:

Хелов! лови привіти, хай летять по світу куплети,
Хелов! Ми діти світла, завітай на нашу планету,
Планету дитинства, планету любові,
Де на тебе чекають, де з тобою зустрінємось знов.
Ла.....

2. Світ музики й краси, світ спорту і знань,
Всіх у гості запроси, буде весело нам.
Ми тут навчимося робити свій перший крок,
І небо засяє світлом нових зірок,
Що вміють любити, співати, творити,
Вірити в себе й до мрії летіти.

Приспів.

ОЙ, ХОДИТЬ СОН

Українська народна пісня (обробка Олександра Кошиця)

1. Ой, хо-дить сон ко-ло ві-кон, а дрі-мо-та ко - ло-пло-та.
5 Пи-та-еть-ся сон дрі - мо - ти: "А де бу-дем но - чу - ва - ти?"

Ой ходить сон коло вікон,
А дрімота – коло плота.
Питається сон дрімоти:
– А де будем ночувати?

– Де хатонька теплесенька,
Де дитина малесенька, –
Там ми будем ночувати,
Дитиночку колихати.

Ой на kota та воркота,
На дитину та й дрімота,
Котик буде воркотати,
Дитинонька буде спати.

ВЕСЕЛІ НОТИ

Музика і вірші *І. Танчака*

По-спі-ша-ють на ро-бо-ту ко-жен день ве-се-лі но-ти у трам-ва-ї, у так-сі:
7 Приспів
до, ре, мі, фа, соль, ля, сі. Сім ве-сел-ки ко-льо-рів, втиж-ня сім щас-ли вих днів,
13
но-ток сім-це зна-ють всі: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі! І спі-ва-ють, і тан-
20
цю-ють, і по ву-ли-ці кро-ку-ють!

2. Дощ чи сніг, чи сонце сяє,
Ноти весело гуляють.
В парки, сквери вийшли всі:
До, ре, мі, фа, соль, ля, сі.
Приспів.

3. З ними друзями ми стали,
Знову пісню заспівали,
Нам підспівують усі:
До, ре, мі, фа, соль, ля, сі!

ЗЕЛЕНИЙ СВІТ

Музика *А. Мігай* Вірші *Н. Кулик*

Ти не-мов до-вір-ли-вий ме-те-лик, що в п'ять-мі злі-та-є на во-ко-лис-ко-вий спів се-ми віт-гонь. За-хис-ти від згу-би світ наш лю-бий, ві-ді-рів. Па-м'я-тай, що ма-єш бу-ти вдяч-ним то-му
7 Приспів
грій теп-лом сво-їх до-лонь. Наш зе-ле-ний світ, криш-та-сві-ту, що те-бе зрос-тив.
11
ле-ві рі-ки, ок-са-мит п'ян-ких но-чей. Наш зе-ле-ний світ збе-ре-
15
жи по-ві-ки не для се-бе, для ді-тей!

2. Різні наші мови, різні доли,
Різний нас веде до щастя шлях.
Ти поглянь навколо, скрізь неволя,
Плаче ненька наша, рідна земля.
Чи почують нерозумні діти
Наболілий материнський клич?
Чи загасне день і впаде над світом
Нескінчена горобина ніч?

Приспів:
В кого є душа, в кого є сумління,
В кого серце є живе.
Світ зелений наш від страшного тління
Захисти, нехай живе. (2)

РІЗНОКОЛЬОРОВА ГРА

Музика *Б. Савельєва* Вірші *Л. Рубальської*

Зран-ку ди-виш-ся в ві-кон-це-до-щик ли-є, як з від-ра, до-щик зро-бить день ве-се-лим ко-льо-ро-ва на-ша гра, ко-льо-ли-є, як з від ра, до-щик ли-є, як з від-ра. А-ле-ро-ва на-ша гра, ко-льо-ро-ва на-ша гра.
3
5 Приспів
Ти ж ні-ко-му наш сек-рет не ви-да-вай. ко-льо-ро-во-го лиш скла ти наз-би-рай, ти при-мруж-ся і три ра-зи по-вер-нись, по-тім о-чі від-кри-вай і по-сміх-нись.
8
11

2. Дві звичайні сірі киці
Змогли посеред двора. (3)
Розфарбує їх швиденько
Різнокольорова гра. (3)
Приспів.

3. Нащо нам скло кольорове,
Розказати всім пора. (3)
Кольоровий світ навколо
То казкова наша гра, (3)
Отака весела гра!
Приспів.

МУЗИКА

Музика Г. Струве Вірші І. Ісакової, переклад О. Торгалова

Музична партитура для пісні 'Музика'. Вона складається з чотирьох рядків нот на п'ятилінійних скрипкових лінійках. Під нотою кожного рядка наведено українські ліричні тексти. Рядок 1 починається з номеру 5, рядок 2 з 9, а рядок 4 з 13. Темп і ритм позначені як 4/4.

5 Хо-чу я по-ба-чить му - зи-ку, хо-чу я по-чу-ти му - зи-ку!

9 Що та-ке о-та-я му - зи-ка? Роз-ка-жіть, бла - га - ю я!

13 Спів пта-ши-ний-це є му - зи-ка! І крап-лин-ки-це є му - зи-ка!

Є сво-я ве-се-ла му - зи-ка у ве-се-ло-го гіл - ля!

1. Хочу я побачить музику,
Хочу я почути музику,
Що таке отая музика,
Розкажіть, благаю я.
Спів пташиний – це є музика,
і краплинки – це є музика.
Є своя весела музика
У зеленого гілля.
2. Бачиш, лист в повітрі крутиться,
Тихо крутиться під музику.
Бачиш, хмарка в небі хмуриться –
Буде музика дощу.
Має вітер, має сонечко,
Мають хмарки, мають дощики,
Навіть зернятка малесенькі
Мають музику свою.
Хочу я побачить музику,
Хочу я почути музику...

ХАЙ ЩАСТИТЬ

Музика і вірші І. Тарнавської

1. Вже метелиця мете дорогу
І зоря засяє в добрий час,
Хай до вашого прийде порогу
Щастя й радість в новорічний час!

Приспів:

Хай щастить вам у Новому році! |
Хай збуваються мрії усі! |
Новий рік ось уже на порозі, |
Ти до себе його запроси! | (2)

2. Зимне свято хай дзвенить піснями
І вкриває землю білий сніг,
Вірні друзі будуть поруч з вами
І лунає скрізь щасливий сміх!

Приспів.

Хай щастить! Хай щастить!
Хай щастить! Хай щастить!

ДОЩОВІ КРАПЛІ

Китайська народна пісня

Музична партитура для пісні 'Дощові краплі'. Вона складається з чотирьох рядків нот на п'ятилінійних скрипкових лінійках. Під нотою кожного рядка наведено українські ліричні тексти. Рядок 1 починається з номеру 5, рядок 2 з 9, а рядок 4 з 3. Темп і ритм позначені як 2/4. Динамічні позначення *mf* та *mp* вказані над нотою.

mf 5 Ді-лінь, ді-лінь. Ді-лінь, ді-лінь кра-пель-ки дзве - нять.

5 Ді-лінь, ді-лінь. Ді-лінь, ді-лінь до струм-ка бі - жать.

9 *mp* Кап-нуть в річ-ку - там во-да, кап-нуть в щіч-ку - не бі-да.

3 Скіль-ки їх, скіль-ки їх, кра-пель до - що - вих.

ЩАСТЯ – ЦЕ...!

Музика і вірші Оксани Первової-Рошки

Приспів

Бо щас-тя – це: раз – це тво - я Бать-ків-щи-на, два – це у
ко-лі ро-ди - на. три – це мій дру-же. є ти і я!

1. Я давно хочу запитати,
скільки треба усього для щастя,
коли знову шукаєш ти його у собі.
Та проблем усіх не оминуть,
головне тільки не забути:
все, що є найдорожчого – у тобі.

Приспів:

Бо щастя – це ..
Раз – це твоя Батьківщина.
Два – це у колі родина.
Три – це, мій друже, є ти і я!
А тепер разом з нами... (повтор)

2. Мрій із нами відкрила мати,
щоб у небі, мов птах літати.
Мрій про те, що здобудеш,
і про яскраві сни.
Щастя тут, поруч біля тебе
в легкій усмішці, віри у себе.
Щастя – це коли в світі немає війни.

ЛІСОВА ШКОЛА

Музика і вірші Михайла Ровенка

У га-ю-роз-ма-ю, де сос-на кри-с-ла-та, де сос-на, де кві-ти, шко-ла лі-со-ва. Там
вчать-ся зві-ря-та – хлоп-чи-ки й дів-чат-ка, там у-чить їх муд-ра вчи-тель-ка Со-ва. Жи-
ра-фа, Жи-ра-фа, спи-су-є Жи-ра-фа, до дош-ки тря-суть-ся зай-чи-ки і-ти. А
Вов-чик з ро-гат-ки в Ос-ли-ка пот-ра-пив, ма-лий Кро-ко-диль-чик слі-зень-ку пус-тив.

2. А ось на перерву вибігли зайчата,
За ними погналась школа лісова.
І скачуть звірятка, хлопчики й дівчатка,
Нервує на гілці вчителька Сова.
Приспів.

3. У гаю-розмаю дзвоник не вщуває,
Сідають звірята вчитися читать,
А Лиска хитрує, вчительку прохає,
Щоби відпустила зубчик лікувать.
Приспів.

МЕЛОДІЯ ДОБРА

Музика і вірші Наталії Май

Ско-тить-ся зір-ка на не-бо-схи-лі. В тра-вах ви-со-ких во - на за-блу-ка _ є.
В сер-ці оз-вель-ся клю-чем жу-рав-ли-ним див-на ме-ло-ді-я рід-но-го кра - ю.
Приспів
І ле-тить по сві-ту лю-дям всім на ра-дість ця ме-ло-ді-я доб-
ра! Від-чиняй-те вік-на, від-чиняй-те две-рі, ста-ть доб-рі-ши-ми по-ра!

Приспів:

І летить по світу
Людам всім на радість
Ця мелодія добра!
Відчиняйте вікна,
Відчиняйте двері,
Стать добрими пора!

2. Стала росою чиста водиця,
Сонячним променем небо зітхає,
Зірка упала з неба в криницю
Дивною піснею рідного краю!

3. Прийде стежками щастя до тебе,
Знову у серці весна забуває,
І загориться зіркою в небі
Дивна мелодія рідного краю!

Приспів (4)
Пора!.. Пора!..

ЛІТАК

Музика і вірші *Діани Пташинської*

4 Мій лі - так пі-дій-ма-єть-ся в не-бо над міс - та-ми, лі-са - ми, мо -
 7 ря - ми! Бі-лим пта - хом ле - чу я до те - бе, хоч міль -
 10 йон кі - ло-мет-рів між на - ми. Мрі-я мо-я в со-няч-ну мить
 13 під-мор - гне зпід не-бес не - по міт - но, бі-лий лі -
 - так в хма-рах ле - тить до да-ле-ко-го щас-тя і світ

2. Душу спогад-промінчик зігріє
 У блакиті бездонного неба.
 Мій багаж – лиш надія і мрії,
 І мені більш нічого не треба.
 Приспів.

3. Щось веселе наспівує вітер,
 Мій літак в небесах, наче птиця,
 Я лечу до прекрасного літа,
 І байдуже, що це тільки сниться.
 Приспів.

У ВИШНЕВОМУ САДОЧКУ

Музика *Василя Верховинця*, вірші *Леоніда Глібова*

У виш-не-во - му са-доч-ку під вер-бо-ю в хо-ло-доч-ку, щоб ли-хо прог-нать, гей!
 Щоб ли-хо прог-нать. Щоб у-сіх роз - ве-се-ли-ти, за-хо-ди-лись на-ші кві-ти
 грать і тан - цю - вать, гей! Грать і тан - цю - вать.

2. Не було б таких новинок,
 Та хрещатенький барвінок
 Усіх здивував, гей!
 Усіх здивував.
 Він фіалочку блакитну –
 Ніжну квіточку тендітну –
 До танцю узяв, гей!
 До танцю узяв.

3. Посередині в таночку
 У зеленому віночку
 Танцює будяк, гей!
 Танцює будяк.
 Тут подружки і сусідки,
 І квасолі, і нагідки,
 А між ними мак, гей!
 А між ними мак.

4. Наче справжньої музики,
 Грають півні та індики,
 Деренчить гусак, гей!
 Деренчить гусак.
 Де взялись чижі й синиці,
 Прищечечують музиці,
 Ще пристав і шпак, гей!
 Ще пристав і шпак.

5. Всі співають і радіють,
 Всі танцюють, як уміють,
 Аж гуде байрак, гей!
 Аж гуде байрак.
 Будяк скаче, не вгаває,
 Підморгне і примовляє:
 «Отак, квіти, так, гей!
 Отак, квіти, так, гей!»

КРОК ДО ЗІРОК

Музика *Б. Мейн* Вірші *А. Верхова, Л. Ніколенко*

Щас-ли - ві ді - ти жи - вуть в Ук - ра - ї - ні,
 За - па - м'я - тай - те цю піс - ню від - ни - ні
 ус - міш - ки на - ші як пти - ці стрім - кі,
 на Ук - ра - ї - ні всі ді - ти - зір - ки!

Приспів:
 А в небі сонце світить! |
 Які веселі діти! |
 Сміливіше крок за кроком |
 Крокуєм до зірок! | (2)

2. Нехай летить наша пісня по світу,
 Нехай не буде у світі війни!
 Піснями діти врятують планету,
 Талановиті всі діти землі!
 Приспів.

3. Співайте разом з нами
 Цю пісню тата й мами!
 Хай пісня ця лунає,
 До сонця доліта!
 Приспів.

4. Співайте разом з нами
 Цю пісню тата й мами!
 Хай пісня ця лунає,
 До сонця доліта!

СВІТ НЕМОВ КОЛЬОРОВИЙ ЛУГ

Музика *В. Шайнського*, вірші *М. Пляцковського*,
переклад *А. Олейнікової*

Вітерхмаринки у не-бі не-се там, там, там. Дружба в жит-ті зна-до-бить-ся у - сім

нам, нам, нам! Світ не-мов ко-льо-ро-вий луг, ко-ли по-руч з то-бо-ю друг! На-че

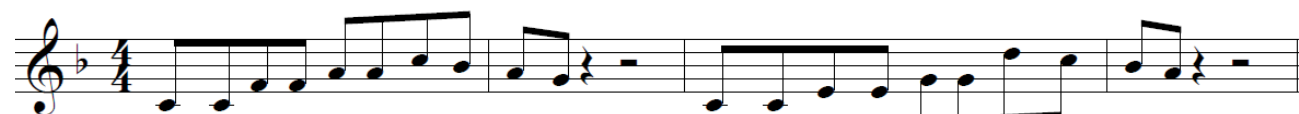
со-няч-на вся зем - ля, міц-на друж-ба на все жит -тя!

2. Музика друзів збирає усіх
В круг, в круг, в круг!
День буде сонячним поруч,
Коли друг, друг, друг!
Приспів.

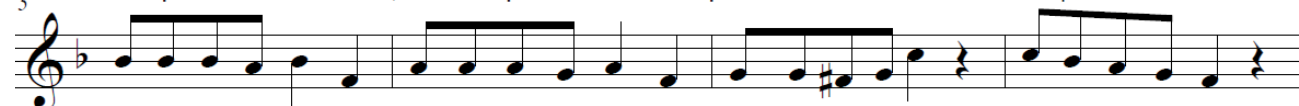
3. Друг допоможе і буде завжди
Рад, рад, рад!
З другом і труднощі легше
Пройти так, так, так!
Приспів.

ЛІТО ЗОЛОТЕ

Музика *О. Янушкевич*, вірші *М. Ясакової*

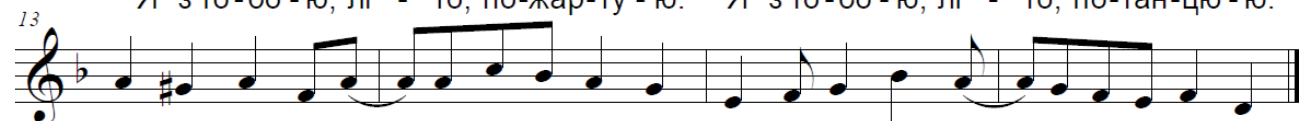
При-ле-ті-ло лі-то, як на кри-лах. При-нес-ло нам лі-то дні щас-ли-ві.

Лі-то ку-че-ря-ве, ла-гід-не, як ма-ма. Ось во-но я-ке лі-то зо-ло-те!

Я з то-бо-ю, лі - то, по-жар-ту - ю. Я з то-бо-ю, лі - то, по-тан-цю - ю.

Я з то-бо-ю, лі - то, по-спі-ва - ю. Я те-бе ще зо - се-ні че-ка - ю!

2. Розсипає літо срібні роси,
Заплітає літо квіти в коси.
Пахощі суніці, грози і зірніці,
Ось воно яке – літо золоте...

Приспів.

3. Задрімало літо на покосах,
Засмалило сонцем ноги босі.
Скупане в любистку росяне намисто.
Ось воно яке – літо золоте...

ЗМІСТ

I. Народне і професійне мистецтво

4	Мистецтво навколо	6
8	Народження мистецтва	10
12, 16	Від народних джерел	14, 18
20, 24	Мистецтво і спілкування	22, 26
28, 32	Мистецтво і довкілля	30, 34
36, 40	Різнобарв'я багатоголосся в мистецтві	38, 42
44, 48	Почути і побачити мистецтво	46, 50
52, 56	Середовище, наповнене мистецтвом	54, 58
60	У мандри до далеких країн	62
48	Почути і побачити мистецтво	50
52, 56	Середовище, наповнене мистецтвом	54, 58
<i>Перевір свої досягнення. Гра «Професійне мистецтво»</i>		63

II. Взаємодія і синтез мистецтв

66, 70	Дружнє єднання у творчій співпраці	68, 72
74, 78	Театр та архітектура	76, 80
82, 86	Мистецтво перевтілень і дизайн	84, 88
90, 94	Мистецтво перевтілень і дизайн	92, 96
98, 102	Народні й хореографічні візерунки	100, 104
106, 110	Мистецтво через об'єкти камери	108, 112
114, 118	Мистецтво через об'єкти камери	116, 120
122	Мистецтво видовищ	124
<i>Перевір свої досягнення. Гра «Різні види мистецтва»</i>		126
Словник		128
Нотний додаток		130